

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**SOSYAL İNŞACILIK ÇERÇEVESİNDE İSPANYA DIŞ
POLİTİKASINDA AVRUPA KİMLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADEM EMRE KÖSE

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. FİLİZ ÇOBAN ORAN

ÇANAKKALE 2021

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**SOSYAL İNŞACILIK ÇERÇEVESİNDE İSPANYA DIŞ POLİTİKASINDA
AVRUPA KİMLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADEM EMRE KÖSE

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. FİLİZ ÇOBAN ORAN

Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında desteklenmiştir. Proje No: SYL-2020-3285

ÇANAKKALE - 2021

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Adem Emre Köse tarafından Doc. Dr. Filiz Çoban Oran yönetiminde hazırlanan ve **01/06/2021** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Sosyal İnşacılık Çerçevesinde İspanya Dış Politikasında Avrupa Kimliği**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler **Anabilim**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Prof. Dr. İsim SOYİSMİ

.....

(Danışman)

Doç. Dr. İsim SOYİSMİ

.....

Dr. Öğr. Üyesi İsim SOYİSMİ

.....

Tez No :

Tez Savunma Tarihi : .././20..

.....

İSİM SOYİSMİ

Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Adem Emre KÖSE

13/07/2021

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans çalışmamda İspanya ve İspanyolca konuşulan ülkelere özel ve akademik ilgim dolayısıyla sosyal inşacılık yaklaşımını kullanarak İspanya dış politikasında Avrupa kimliğinin yerini araştırmayı hedefledim. Türkçe literatüre katkısı olmasını umuyorum.

Bu zorlu ve bir o kadar yoğun emek isteyen süreçte karşılaştığım her zorlukta yanımda olan, vaktini ayıran değerli hocam Doç. Dr. Filiz ÇOBAN ORAN’a teşekkürlerimi en samimi duygularıyla sunarım.

Eğitim hayatım boyunca üzerimde desteklerini hep hissettiğim aileme, öncelikle annem Nazife KÖSE’ye, babam İsmail KÖSE’ye ve ağabeylerim Selahattin KÖSE ve Ahmet KÖSE’ye bana olan inançlarından dolayı teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans sürecim boyunca derdimi, sevincimi paylaştığım, beni her daim dinlemekten hiç bıkmayan, durakladığımda yapabilirsin pes etme diyen ve hayatımda yeri çok değerli olan kız arkadaşım Kübra TERZİ’ye tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir. Dolayısıyla Üniversitemizin BAP Birimine de teşekkürlerimi sunarım.

Adem Emre KÖSE
Çanakkale, Temmuz 2021

ÖZET

SOSYAL İNŞACILIK ÇERÇEVESİNDE İSPANYA DIŞ POLİTİKASINDA AVRUPA KİMLİĞİ

Adem Emre KÖSE

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisanüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası Anabilim Dalı Yüksek Lisans Yeterlik Tezi

Danışman: Doç. Dr. Filiz ÇOBAN ORAN

13/07/2021, 124

2008 Avrupa Ekonomik krizi, 2015 Mülteci krizi ve son olarak Brexit süreci gibi gelişmeler AB üyesi ülkelerin Birlikle ilişkilerini ve ortak Avrupa kimliğini sorgulamalarına neden olmuştur. Geleneksel olarak Avrupa politikalarına en fazla destek veren ülkelerden biri olan İspanya, bu süreçte Avrupa ekonomik krizinin ardından siyasal kriz ve kutuplaşma dönemine girmiştir. Son dönemde, Eylül 2017’de Katalonya’nın ayrılma referandumuyla artan siyasi tansiyon 2018 yılında anayasal bir krize neden olmuştur. Bu bağlamda bu tez, literatüre hâkim olan ekonomi temelli yaklaşımlar yerine bu krize kimlik temelli bir perspektiften yaklaşmaktadır. Dolayısıyla, tezin temel amacı sosyal inşacı perspektif kullanarak İspanya ulusal kimliğinde ve dış politikasında Avrupa kimliğinin yerini analiz etmektir. Bu çerçevede bu çalışmanın ilk bölümünde, dış politika analizindeki yaklaşımlar arasında sosyal inşacılığın yerine açıklık getirilmektedir. İkinci bölümde İspanya’nın iç ve dış politikasının geçirdiği tarihsel gelişim anlatılmaktadır. Son olarak üçüncü bölümde, İspanyolların Avrupa Birliği’ne yaklaşımları kimlik ve kültür perspektifinden “biz ve onlar” tanımlamaları açısından analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Kimliği, Sosyal İnşacılık, İspanya, Dış Politika, Ulusal kimlik

ABSTRACT

EUROPEAN IDENTITY IN SPAIN FOREIGN POLICY IN THE FRAMEWORK OF SOCIAL CONSTRUCTIVISM

Adem Emre KÖSE

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in International Relations Science

Co-supervisor: Doç. Dr. Filiz ÇOBAN ORAN

13/07/2021, 124

The EU member states have questioned their relations with the Union and common European identity as the result of the developments such as the 2008 European Economic Crisis, the 2015 Refugee Crisis, and lastly the Brexit process. Traditionally, Spain, one of the countries that has supported European policies the most, entered a phase of political crisis and polarization after the European economic crisis. Recently, the political tension that increased with Catalonia's secession referendum in September 2017 caused a constitutional crisis in 2018. In this context, this research approaches this crisis from an identity-based perspective rather than the economy-based approaches that dominate the literature. Thus, the essential purpose of the thesis is to analyze the place of European identity in Spanish national identity and foreign policy using a social constructionist perspective. Within this framework, in the first part of the study, the place of social constructivism among the approaches in foreign policy analysis is clarified. In the second part, the historical evolution of Spain's domestic and foreign policy is revealed. Finally, in the third part, Spanish approaches to the European Union are analyzed in terms of their definitions of "us and them" from the perspective of identity and culture.

Keywords: European Identity, Social Constructivism, Spain, Foreign Policy, National Identity

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ETİK BEYAN	Error! Bookmark not defined.
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Dış Politika Analizinde Sosyal İnşacılık Yaklaşımı	3
1.1.1. Uluslararası İlişkilerde Dış Politika Analizi Literatürü	3
1.1.2. Eleştirel Teori ve Post-Pozitivist Teoriler	5
1.1.3. Sosyal İnşacı Teori (Konstrüktivizm).....	8
1.1.4. Avrupa Kimliğinin Sosyal İnşası	14

İKİNCİ BÖLÜM

İSPANYA DIŞ POLİTİKASININ TARİHSEL ANALİZİ

2.1. İspanya Dış Politikasının Tarihsel Analizi.....	23
2.1.1. Genel Bakış	23
2.1.2. Hristiyan Topluluklarının Güçlenmesi: Kastilya, Aragon ve Leon Krallıkları	28
2.1.3. İspanya'nın Hâkim Güç Olması: Sömürge İmparatorluğu ve Sonrası ..	32
2.1.4. İç Savaş, Franco Dönemi ve Sonrası	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSPANYA KİMLİĞİNDE AVRUPALILIĞIN YERİ

3.1. İspanya Kimliğinde Avrupalılığın Yeri	57
3.1.1. İspanya-Avrupa İlişkileri	57
3.1.2. Ekonomik Krizin İspanya'ya Etkisi	61
3.1.3. İspanya Siyasal Krizi ve Kimlik Tartışmaları.....	65
3.1.4. İspanya Kimliğinde Avrupalılığın Yeri	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç.....	75
KAYNAKÇA.....	80
EKLER.....	I
EK 1 EKONOMİK BÜYÜME ORANLARI.....	I
EK 2 İŞSİZLİK ORANLARI	II
EK 3 İPANYA'NIN BÜTÇE DENGESİNİN GSYİH'A ORANI (2001 – 2015).III	
EK 4 AVRUPALILIĞIN ETKİLERİ.....	IV
EK 5 DEMOKRASİ, HÜKÜMET, GÜVEN GRAFİKLERİ.....	V
EK 6 İYİ YÖNETİŞİM	VI
EK 7 İSPANYA SİYASİ HARİTASI	VII
EK 8 EUROBAROMETRE 2009	VIII
EK 9 AVRUPA KİMLİĞİ.....	IX
EK 10 ÜLKELER BAZINDA AVRUPA KİMLİĞİ	X
EK 11 AVRUPA VATANDAŞLIĞI	XI
EK 12 AVRUPA VATANDAŞLIĞI (2).....	XII
EK 13 İBER YARIM ADASI HARİTASI.....	XIII
EK 14 İBER YARIMADASI GÖRÜNÜM HARİTASI	XIV
EK 15 İSPANYA İÇ SAVAŞI HARİTASI.....	XV

EK 16 İSPANYA GÜNCEL HARİTASI.....	XVI
İSPANYA GÜNCEL HARİTASI.....	XVI
KRONOLOJİ	XVII

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
BKZ.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
NATO	North Atlantic Treaty Organization
S.S.C.B.	Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği
S	Sayfa
VOL	Volume

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İspanya, 1975'te diktatör Franco'nun ölmesiyle cumhuriyet rejimine geçmiştir. İçerideki birçok soruna çözüm olarak görülen Avrupa, İspanyol dış politikasının temel eksenini oluşturmuştur. Ülkenin diğer Avrupalı ülkelere nazaran ekonomide ve demokratikleşmede geri kalmışlığı dış politikasının Avrupa'ya yönelmesinde en büyük etken olmuştur. 1986'da Avrupa Ekonomik Topluluğuna dâhil olması ile İspanya kimliğini ve dış politikasını bu yönde sürdürmeye resmi adım atmıştır. Her alanda öncü gelişimler gösteren İspanya 1996 yılına geldiğinde Birliğin en hızlı gelişen ülkesi konumuna ulaşmıştır. Euro para birimine geçen ilk ülkelerden biri olarak ciddi ekonomik bedeller ödese bile AB içinde Avrupa politikalarına en fazla destek veren ülkelerden olmuştur. 2008 Ekonomik krizine kadar gelişim gösteren İspanya ekonomisi son dönemde gerilemeye başlamış, halkınsosyal refahını ciddi ölçüde etkilemiştir. Ekonomik kriz beraberinde bir siyasal krize ve onun akabinde bir kimlik krizine yol açmıştır. Katalonya'nın 2017 yılının Ekim ayında referandumla ayrılmaya çalışması 2018 yılının Mayıs ayında büyük bir anayasal krize neden olmuştur. İspanyol Sosyalist İşçi Partisi parlamentoda güvensizlik oylamasını kazanarak Mariano Rajoy yerine Pedro Sanchez'i başbakan yapmayı başarmıştır. Bu süreçte beş büyük partili seçim sistemi ideolojik olarak iki bloğa ayrılırken, VOX gibi aşırı sağcı, popülist partilerin de doğmasına neden olmuştur. 26 Mayıs 2019 tarihinde yapılan yerel, genel ve Avrupa parlamentosu seçimlerinin sonuçları, İspanyol toplumunda kutuplaşmanın arttığını doğrulamıştır. İçeride yaşanan bu krize kimlik perspektifinden yaklaşan bu çalışma, bu sürecin İspanya dış politikasına, özellikle Avrupa ile ilişkilerine nasıl yansıdığını araştırmayı amaçlamaktadır. Bunun için çalışmada, dış politika analizi yaklaşımları içinde kimlik ve kültürü temel alan sosyal inşacılık yaklaşımından yararlanmaktadır. Alexander Wendt'e göre kimlik çıkarlar ile etkileşimli olarak inşa edilmektedir. Bu argüman ölçütünde İspanya'nın Avrupalı kimliğini benimsemesindeki temel etkenler ve çıkar noktaları sosyal inşacılık ile belirlenmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda tezin temel araştırma sorusu şu şekilde ifade edilebilir: İspanya ulusal kimliğinde ve dış politikasında Avrupalı kimliğinin yeri nedir?

İspanya dış politikasını ele alan çalışmalar İngilizce literatürde sınırlı sayıda olduğu gibi, Türkçe Uluslararası İlişkiler çalışmalarında yok denebilecek kadar azdır. Türkiye'nin de İspanya gibi İmparatorluk geçmişi olan bir Akdeniz ve Avrupa ülkesi olup kimlik temelinde siyasal kutuplaşmalar yaşamış olması, İspanya'nın deneyimlerini daha iyi anlamak açısından kimlik ve kültür perspektifinden çalışmaları yapmanın önemini arttırmaktadır. Geçmişte bir imparatorluğa sahip olan İspanyolların günümüzde Avrupa Birliği çatısı altında kendi kimliklerini nereye koydukları bu bağlamda dikkat çekici bir sorudur. Benzer şekilde Franco dönemi diktatörlüğü sonrasında ancak 1980'lerde Avrupa ile ilişkilerinin etkisiyle demokratikleşme ve kalkınma yoluna giren İspanyollar için Birliğin bir üyesi olmanın ne ifade ettiği de bu tez kapsamında açığa çıkarılacaktır.

Bu çerçevede araştırmanın temel üç aşaması vardır. İlk aşamada Sosyal İnşacılık yaklaşımı incelenecektir. Yaklaşımın dış politika analizi yaklaşımları arasındaki yeri ve rolü incelenecektir. Bu analiz sonrası ikinci aşamada İspanya'nın iç ve dış politikasının geçirdiği tarihsel gelişim anlatılacaktır. İspanya'nın İmparatorluktan ulus-devlet yönetimine, bir başka deyişle, sömürgecilik döneminden iç savaşa ve Franco rejimine, Franco rejiminden demokrasiye ve Avrupalılaşmaya geçişi incelenecektir. Bu analiz çerçevesinde İspanya'nın imparatorluk geçmişinin İspanya kimliğindeki rolüyle, İspanya'nın Avrupalı kimliğinin İspanyol kimliğindeki yeri dış politika açısından değerlendirilecektir. Son olarak üçüncü bölümde, İspanyolların Avrupa Birliği'ne yaklaşımları kimlik ve kültür perspektifinden "biz ve onlar" tanımlamaları açısından analiz edilecektir. Bu tanımlamalar için kimlik sorularına odaklanan Eurobarometre raporları da incelenecektir. Avrupalı toplulukların nabzını tutan bu raporlar ölçeğinde tezin temel sorularına cevaplar aranacaktır.

1.1. Dış Politika Analizinde Sosyal İnşacılık Yaklaşımı

1.1.1. Uluslararası İlişkilerde Dış Politika Analizi Literatürü

İç politika, ülke sınırları içinde her devletin idari yapısını en iyi şekilde organize edebilmeleri için yapılan her türlü eylemdir. Dış politika ise ülkelerin kendi sınırlarının ötesine karşı izlediği duruştur. Geniş çerçevede devletlerarası ilişkilerin barındırıldığı bir uluslararası ilişkiler olgusudur (Sondermann, 1967: 11). Sönmezoğlu'na göre (Sönmezoğlu, 2014: 255-257) dış politika, uluslararası ilişkiler alanında genellikle bağımsız devletler olmak kaydı ile özerk aktörlerin dış dünya ile sürdürdükleri resmi ilişkiler bütünüdür. Heywood'a göreyse, dış politika kavramı hükümetlerin genellikle yabancı hükümetlerle ilişkileri yoluyla devlet sınırları dışındaki olayları etkileme veya yönetme girişimlerini ifade etmektedir.

Dış politika analizi temel olarak birinci büyük tartışma (İdealizm-Realizm) çerçevesinde oluşturulmuştur. Birinci büyük tartışma sonrasında ikinci kuşak olarak gelişen Dış Politika Analizi (DPA), yapana odaklanan bireyci devlet merkezli bir kuramdır (Ereker, 2013: 4). İdealizm ve realizm bakış açıları bireyci politikayı çeşitlendirmiştir. İdealizm bakış açısına göre insan doğası iş birliğine yatkındır. İnsanların kötü davranışlarının sebebi veya savaşların çıkması karşılıklı yanlış anlaşılmalara ve yanlış yönlendirmelere ile gerçekleşmiştir. Bu kurama göre savaşı önlemenin en ideal yolu uluslararası toplumdaki demokrasi ve barışı tesis etmektir. Bu düzenin temelinde de uluslararası örgütlenme modeli yer almaktadır. Kurumsal yapılar ile dünya düzeninin organize edilmesi ve akılcı bir uluslararası toplum yaratma çabası idealizm kuramının dış politikayı tanımlarken kullandığı en sık ifadelerdir (Tayfur, 1994: 118). 19. yüzyılda liberalizmin insana yüklediği yapanlık sıfatı, 20. yüzyılda idealizm tarafından devlete yüklenmiştir. Devletlerin barışçıl olma çabaları ve örgütlenmeleri yeni düzenin savaş karşıtı olmasını sağlayacaktır. Aynı dönemde karşıt bir akım olarak ortaya çıkan realizm de yapanlık sıfatını devlete eklemeye sürdürmüş ve eklemiştir. Rasyonelliğin yanı sıra istek, niyet, inanç gibi diğer insani özellikleri de devlete atfetmiştir (Morgenthau, 1970: 4-5). Devletlerin bütüncül aktörler olduklarının düşünülmesi de insana ait özelliklerin devlete atfedilmesi ile bağlantılıdır (Aydın, 2004: 40). Realizm, devletleri dış politikada aynı çıkarları savunan birimler olarak görmektedir. Bu çıkarlar olgusu “anarşi” adını verdikleri sistem düzeyinin devletleri etkileme biçimidir ve anarşi

realizme göre bir durumdur (Waltz, 2000: 21-37). Bu çerçevede yalnızca güç olgusu etrafında tanımlanan ve devletleri bilardo topları gibi aynılaştıran ulusal çıkarlar, uluslararası sistemin durumundan kaynaklanmaktadır (Walker, 2011: 21-23). İnsan doğasından hareketle yapılan çıkarımlara göre devletlerin ulusal çıkarları var olma (beka), yayılma ve hâkimiyet olarak belirlenmiştir. Bu ulusal çıkarlar zaman ve mekâna göre değişken değil verilidirler (Beate, 2000: 14).

Realizm ve idealizm tartışmalarının devam ettiği süre zarfında iki büyük savaş yaşanmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Milletler Cemiyeti kurulmuş ve idealizm algısı, devletlerin iş birliği tutumu ile güçlenmiştir. Radikal hareketlerin arttığı 1930'lu yıllarda idealizm gücünü kaybetmiş ve realist politikalar değer kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı süresince realist politikaların etkisi tüm dünyada sürmüştür. Savaşın sonucunda hiçbir devlet yeniden savaşı göze almak istememiş ve kalıcı barışın sağlanması için mekanizmalar oluşturmuştur. Birleşmiş Milletler ve Bretton Woods sistemi yeni düzenin en önemli çarkları konumuna gelmiştir. Savaş sonrası galiplerin oluşturduğu sistem, güççerçevesinde realizmin konumunu güçlendirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin meşruiyetini güçlendirmesine de katkı sağlamıştır (Eralp, 1996: 71 -89).

1950'lili yıllara gelindiğinde ise Davranışsalcı ekol etkin olmaya başlamıştır. Davranışsalcı ekolün etkisi ile bilimsel analiz güçlenmiş ve karşılaştırmalı dış politika analizi ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım ile yeni bir dış politika analizi oluşturulmaya çalışılmış ve akabinde devletlerin bütüncül aktörler olduğu varsayımına karşı çıkmıştır. Buna karşı olarak Karar-alma yaklaşımını ortaya çıkaran davranışsalcı ekol, bilimsel bir dış politika analizi oluşturmuştur (Rosenau and Hoggard, 1974, 119). Karar-alma yaklaşımında devlet, uluslararası politikanın asli aktörü, temel uygulayıcısı olarak görülmektedir (Singer, 1961: 79). Karar Alma yaklaşımı, alternatifler arasında bir kişi (lider) veya bir grup (devlet yönetimi) tarafından en iyisinin seçilmesidir ancak dış politika seçimler her zaman çok net değildir (Tayyar, 2013: 26). Bu yaklaşıma katkıları olan Richard C. Snyder, H.W. Bruck ve B. Spain gibi araştırmacılar teorisinin gelişmesini ve çeşitlenmesini sağlamıştır (Groom and Barrinha and Olson, 2019: 166). Bu araştırmacılar devletlerin davranışlarını analiz edebilmek için, karar alıcıların kararlarını nasıl aldıklarını ve hangi süreçlerin onları etkilediğini incelenmesi gerektiğini savunmuştur.

1.1.2. Eleştirel Teori ve Post-Pozitivist Teoriler

1960 – 1970 yılları arasında yükselen Soğuk Savaş fırtınası dinmiş ve dehşet dengesinde olan devletler kolektif olarak antlaşmalar (NPT) yapmaya başlamıştır (Durkalec, 2018). Bu bağlamda varsayılan birçok teorinin tam anlamı ile sistemi karşılayamadığı ortaya çıkmıştır. Pozitivizm sonrası birçok teori eleştirel olarak adlandırılmıştır. Bu teoriler İnşacılık, eleştirel güvenlik yaklaşımları, tarihsel sosyoloji, post-modernizm, feminizm, eleştirel ekonomi politik, eleştirel jeopolitik ve yeşil teori'dir (Yalvaç, 2017: 223). Eleştirel teorinin bir kolu da Frankfurt Okulu'dur. 1923 yılında Karl Grünberg adında bir Marksist, Toplumsal Araştırma Enstitüsü ismiyle bir araştırma kurumu kurmuş ve bu kuruma dâhil olan beş teorisyenle birlikte ismi Frankfurt Okulu olarak adlandırılmaya başlamıştır. Okul 1930 yılında Max Horkheimer'in enstitünün müdürü olması ile adından söz ettirmeye başlamıştır. Theodor Adorno, Erich Fromm ve Herbert Marcuse gibi teorisyenler okula katılmıştır. 1950'lili yıllara kadar okul Avrupa'daki işçi sınıfının neden devrimci niteliğini kaybettiğini sorgulamış ve bir sonraki aşamada ise insanlığın (faşizme atıfta bulunarak) nasıl barbarlığın içine sürüklendiğini tartışmıştır (Yalvaç, 2017: 224-225).

Frankfurt Okulu'nun ikinci kuşak teorisyenlerinin en önemlisi Jürgen Habermas'tır. Habermas insanların karşılıklı iletişimle daha özgür ve eşit bir toplum yaratabileceğini incelemiştir. Bu bağlamda özgürleşmenin kapsamını herkese açık, insanların özgür şekilde iletişim kurabilecekleri siyasal ve toplumsal şartların oluşması ile ifade edilebilir (Shapcott, 2008: 323-343). Eleştirel Teori 1980'li yıllarda uluslararası ilişkilerin gündeminde yer almaya başlamıştır. 80'li yıllarda yaygın şekilde paradigmlar arası tartışmalar yaşanmıştır. Bu paradigmlar realizm, plüralizm ve yapısalcılık adları altında üç başlıkta yer almış ve rekabetleri ile birbirlerinin eksiklerini daha pratik ölçüde ortaya çıkarmışlardır. Böyle bir ortamda eleştirel teori uluslararası ilişkilerdeki tartışmaların odak noktası konumuna yükselmiştir. Genel olarak eleştirel teori iki ayrı gelenekten gelmektedir. İlki Habermas'ın görüşleri ile sentezlenen Frankfurt Okulu (Eleştirel Okul)'dur. İkincisi ise İtalyan Marksist düşünür Antonio Gramsci'nin görüşlerinin bulunduğu eleştirel teoridir (Yalvaç, 2017: 226-227).

Habermas'ın görüşleri ile şekillenen Frankfurt Okulu'nun en önemli temsilcilerinden biri de Andrew Linklater'dir. Linklater, uluslararası sistemin en büyük çelişkisine yani bireyin hem ulus vatandaşı hem de bir dünya vatandaşı olmasına odaklanır. Bir vatandaş olarak kendi vatanına olan yükümlülükleri ve bir dünya vatandaşı olarak uluslararası

topluma olan yükümlülüklerinin ahlaki çelişkisini çözümlemeye çalışmıştır (Linklater, 1990). Uluslararası ilişkiler eleştirel teorisinin bir diğer önemli temsilcisi de Robert Cox'tur. Cox eleştirel teorisinin temellerini Horkheimer'den almış ve sorun çözücü teori ve eleştirel teori'yi ortaya çıkarmıştır. Sorun çözücü teori, mevcut sistemi temel alıp sadece sistem içi sorunlarla mücadele ederken, eleştirel teori ise sistemin sorgulanarak incelenmesidir (Cox, 1981: 55-126). Cox, sorun çözücü teorisinin en iyi örneğini Neo-realizm olarak ifade eder ve neo-realizmi Soğuk Savaş sırasında Amerikan çıkarlarının savunuculuğunu yapan ideolojik bir yaklaşım olarak görür (Cox, 1981: 126) Aynı zamanda Cox teorisinin adına tarihsel yapılar yaklaşımı adını vermiştir. Bu yaklaşımın en temelinde bireyi içinde bulunduğu tarihsel şartlar içinde değerlendirmek ve diğer rakip yapıların gelişimini takip edebilmek yer almaktadır (Cox, 1996: 85-123). Bir diğer taraftan Cox 1983 yılında yayınladığı “Gramsci, Hegemonya ve Uluslararası İlişkiler” isimli çalışması ile Gramsci'nin hegemonya kavramını uluslararası ilişkilere kazandırmıştır. Eserinde hegemonyayı bir devletin diğer bir devlet üzerindeki hâkimiyeti olarak tanımlamamış ve hegemonya'yı daha çok bir devletin hâkim sınıflar aracılığı ile uluslararası alanda hegemonyasını ilan etmesi ve diğer devletlerin buna rıza göstermesi şeklinde tanımlamıştır (Yalvaç, 2017: 231). Hegemonya'nın hâkim olduğu toplumu yarı insan yarı canavar formatında insan başlı bir ata benzetmiş ve bu hegemonyanın hem zor hem de rıza içerdiğini ortaya çıkarmıştır (Cox, 1983: 75-162).

Pozitivizm sonrası güçlenen eleştirel teori kendisinden sonra ortaya çıkan post pozitivist teorileri de etkilemiştir. Feminizm, İnşacılık, Eleştirel Güvenlik Yaklaşımları, Yeşil Teori gibi eleştirel post-pozitivist teoriler ortaya çıkmıştır (Smith and Owens, 2008: 174-191). Uluslararası ilişkilerde Feminizm kuramı 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında ortaya çıkmıştır (Tickner and Sjoberg, 2007: 186). Ann Tickner, Sandra Harding gibi alanın önemli temsilcilerinin yönelttikleri “neden dış politika karar alıcıları veya askerler erkektir” gibi bir temel soru ile Feminizm yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Özellikle 1980'lerin sonlarında uluslararası ilişkilerde kavramsal tartışmalarının yaşandığı bir dönemde ortaya çıkması ve görüşlerini belirtmesi alana büyük katkılar sunmuştur. Özellikle uluslararası ilişkilerde üçüncü büyük tartışmanın (third debate) yaşandığı sırada ortaya çıkması, post-pozitivist ve eleştirel kampa dâhil olması literatürde tutunmasını sağlamıştır (Lapid, 1989: 235-354). 1990 yılı itibari ile feminizm sadece kadın sorunlarını değil aynı zamanda uluslararası ilişkilerin temel kavram ve kuramlarını da incelemeye başlamıştır. Kadının her alanda daha çok konuşulması ve savunulması ile uluslararası ilişkiler ve feminizm arasındaki bağ güçlenmiştir. Nihayetinde özel bir alanın aktörü konumunda olan kadının günümüzde yine

düşük olsa da eskiye oranla daha çok kamusal alanın içinde olduğu görülmektedir (Tür ve Aydın Koyuncu, 2010: 7).

Sosyal İnşacılık (Konstrüktivizm) özellikle üçüncü büyük tartışma sırasında ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. Konumlandırılmaya çalışıldığında pozitivist teoriler ile post-pozitivist teoriler arasında bir noktada bulunduğu çeşitli çalışmalarda da ifade edilmiştir (Sezgin, 2008: 93). Keohane'ne göre konstrüktivizmin yeri bir köşesini rasyonalizmin (pozitivist teoriler) diğer köşesini ise reflektivizmin (post-pozitivist teoriler) oluşturduğu bir üçgenin taban çizgidir (Antje, 2003: 256). Konstrüktivizm ontolojik açıdan göz ardı edilmiş sosyal gerçekliğin inşasına dair bir teoridir (Guzzuni, 2000: 337). Sosyal inşacılık rasyonalistlerinin tamamen yok saydığı, yaşamın sosyal olgularının derin ve kapsamlı ontolojik incelemesini sunar. Kimlik, kültür, söylem gibi birçok olguyu gündeme taşımıştır. En sade şekliyle konstrüktivizm, insan bilinci ve onun uluslararası hayattaki rolü ilgili bir yaklaşımdır (Ruggie, 1988: 878-883).

Bir diğer yaklaşım ise Eleştirel Güvenlik Çalışmalarıdır. Eleştirel bağlamda hareket ettiği üzere güvenliği rasyonel teorilerinin aksine daha çeşitli boyutlarda ele almıştır. 1947 yılında ABD'de çıkarılan Ulusal Güvenlik Yasa'sı ile bir politikaya dönüşmüştür. Soğuk Savaşın tırmanışa geçmesi ile güvenliğe yönelik kaygılar artmış ve bu alandaki çalışmaları daha değerli hale getirmiştir (Birdişli, 2014: 233). Soğuk Savaşın son aşamasına gelindiğinde güvenlik çalışmaları sadece sonuçlar üzerine odaklanan bir yaklaşımdan çok nedenler üzerine sorgulamalar yapan bir yaklaşım haline gelmiş ve ortaya Eleştirel Güvenlik Çalışmaları çıkmıştır. Bu nedenle ki öncelikle güvenliğin nasıl sağlanacağını değil, güvenlik sorunlarına sebep olan kaynağın keşfedilmesi önemlidir (Birdişli, 2014: 234). Eleştirel güvenlik çalışmalarına göre güvenlik tüketilen değil üretilen bir olgudur. Bu sebeple ki güvenliği düşmanlıkların bulunduğu uzlaşıldığı bir barış hali olarak tanımlamak yerine sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı kapsayan bir bütünlük içinde toparlamak gerektiği düşüncesi güvenliğin çalışma alanı hem çeşitlendirmiş hem de derinleştirmiştir (Buzan ve Hansen, 2009, 234). Eleştirel güvenlik yaklaşımları doğal bir tehdidin olmadığını varsayar. Olağan tehditlerin ise olguların siyasal süreçlerinden oluştuğunu söyler (Birdişli, 2014: 235).

Yeşil Teori eleştirel bir bakış açısı ile çevresel sorunların küresel siyasette nasıl çözülmesi gerektiğini araştıran ve bu konudaki fikirleri barındıran bir yaklaşımdır (Mutlu and Zenginoğlu, 2019: 462). 19. yüzyılda Alman zoolog Ernst Haeckel tarafından literatüre

kazandırılan jeoloji terimi, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren “yeşil” adı ile anılmış ve siyasi bir kavram olarak ele alınmaya başlamıştır Heywood, 2003: 213). Teori insan merkezcilikten ziyade çevre merkezci bir teoridir. Bu sebeple ki teorinin temel düşüncesi insanın yol açtığı doğa tahribatına karşı onu yine insan için ama insana karşı koruma temelindedir (Robyn, 1992: 235). Yeşil teori normatif açıklamalar barındırması sebebiyle açıklayıcı bir teori olarak kabul edilmektedir (Paterson, 2017: 341-370). Küresel sistemin sorunlarına çözüm önerileri üreten Yeşil teori, normatif ve ampirik çalışmaları bünyesinde barındırmasıyla, Uluslararası İlişkilerin büyük teorilerinin ortaya koyduğu düşünceler arasında yer alan devletlerin çıkarları ile doğru orantılı olan yüksek politika ve devlet çıkarları için hayati derecede önemi olmayan düşük politika konuları arasında bir noktada bulunmaktadır (Ünal, 2014: 229).

Eleştirel nitelikli teoriler günümüz uluslararası ilişkiler alanında temel kabul gören büyük teorilere alternatif olmuştur. Alternatif olması günümüz büyük teorilerinin ilgilenmediği, görmezden geldiği alanlara yeni bakış açıları sunması ile gerçekleşmiştir. Özellikle Sosyal İnşacı yaklaşım 20. yüzyılın son yıllarında ve 21. yüzyılın başında uluslararası ilişkiler alanına büyük katkılar sunmuş ve alanın çalışılan temel teorilerinden biri haline gelmiştir. Özellikle günümüzde büyük teori olup olmadığı hala tartışılmaktadır. Bir sonraki bölümde Sosyal İnşacılık (Konstrüktivizm) yaklaşımını ele alacağız.

1.1.3. Sosyal İnşacı Teori (Konstrüktivizm)

Soğuk Savaş sonrası Sovyetler Birliği’nin hızla dağılması ve Doğu Avrupa ülkelerinin birer birer demokratikleşme ve liberal ekonomiye geçiş sürecine girmesi hiç bir teorinin beklemediği bir senaryoyu ortaya çıkarmıştır. Rasyonalist teoriler, gücün mutlak korunması için devletin her türlü imkânını kullanması gerektiğini söylerken Sovyetler Birliği’nin elinde silah gücü bulunmasına rağmen hiçbir müdahalede bulunmamasını açıklayamamıştır. Soğuk Savaş sonrası da sistemin temel teorilerinin açıklayamadığı konular olmuştur. Sovyetlerin dağılması ile son bulan Varşova Paktı karşısında Batı blokunun güvenliğini sağlayan NATO’nun halen aktif şekilde sahada olmasını açıklayamamışlardır. Ayrıca Westfalya Antlaşması’ndan beri süregelen devletlerin egemen ve kendi aralarında eşit oldukları anlayışı, Avrupa Birliği çatısı altında Avrupalı devletlerin rızaları ile birleşme kararı sonrası çatırdama yaşamıştır ve bu sarsılmayı sistemin neo-realist, neo-liberal teorileri açıklayamamıştır.

Eleştirel teoriler ise karşıt bir duruş sergilemek sırasında üretici bir fikir ortaya koyamamıştır. Böyle bir dönemde “sentezci” ya da “ortayolcu” şeklinde tanımlanan dengeli bir yaklaşım ortaya çıkmış ve bu yaklaşımın ismisosyal inşacılık olmuştur (Demirtaş, 2017: 168). Ortayolcu ve sentezci atıflarını birçok teorisyen inşacılık için kullanmıştır. Emanuel Adler inşacılığın bir orta yol bulma fikri olduğunu savunmuştur. Bir tarafta rasyonalist kampa dâhil olan realistler, neorealistler ve neoliberal kurumsalcılar bulunurken diğer tarafta ise daha çok yorumsal ve eleştirel tavırları ile öne çıkan post modernistler, post yapısalcılar, Frankfurt okulunun izinde giden feminist kuram ve eleştirel teoriler bulunmaktadır. İnşacılığın bu iki kamplı kuramsal tartışmanın tam ortasında olduğunu belirten Adler’e göre bu kuramın misyonunu hem rasyonalistler hem de epistemolojik yorumsalcılar oluşturmaktadır (Adler, 1997: 319). Bu noktada dış politika analizleri ile önemli bir isim olan Steve Smith, Adler’den farklı düşünerek İnşacılık yaklaşımının bir orta yol olarak görülmesine karşı çıkmıştır. Smith Sosyal İnşacılığı dış politika düzeyinde işlemiş ve dış politika analizinde merkeze devleti koyması ile rasyolanizme daha yakın bir teori olarak konumlandırmıştır (Steve, 2007: 40- 42).

İnşacılık kavramını uluslararası ilişkiler literatürüne taşıyan ilk kişi Nicholas Onuf olmuştur (Onuf, 1992). Tıpkı insanların birbirlerine karşı davranışları ile oluşan kimlikler gibi uluslararası ilişkilerinde insan temelli inşa ile oluşturulduğunu savunmuştur (Onuf, 2012: 1). Ancak yapı-eden (aktör-yapı) ilişkisinin önemli olduğu vurgulan Onuf için her zaman eden konumunda insan olmamıştır. Ancak devletler insan temelli kurumlar olduğunun edeni insan boyutunda ele almaktadır (Onuf, 1992: 59). Onuf’un da belirttiği gibi konstrüktivizm eylemler ile başlar ve bu eylemler yapılmış olanlar, alınmış kararlar, söylenmiş sözlerdir (Onuf, 1992: 36). Ruggie’ye göre, Sosyal İnşacılık uluslararası politikanın karşılıklı ilişki içinde birbirini yeniden tanımlaması ekseninde gözlemlenir (Ruggie, 1998: 58). Uluslararası ilişkilerdeki teorilerin birçoğu realizm, neo-realizm çerçevesinde askeri güç, ekonomik kapasite gibi materyal terimlerin üzerine kurulu bir sistem ile çalışırken, inşacılık yaklaşımı ise en önemli olgunun materyal değil, sosyal olduğunu ileri sürmektedir. Ancak maddi olgularında gerekli olduğunu belirtmektedir

İnşacılık yaklaşımının en önemli varoluş noktalarından biri de insanların sosyal ilişkiler kurmadan olamayacağı olgusudur. Sosyal dünya hazır veriler ile sunulmuş bir dünya değil, inşa edilmiş oluşturulmuş bir dünyadır (Maja, 2002: 4). Ancak, sosyal dünyanın inşa edilmiş olması var olan düzenin kolaylıkla değiştirilmeye mümkün olduğu anlamına

gelmemektedir. Wendt'e göre bu durumun önünde iki engel bulunmaktadır. İlki, sosyal sistemin belirli kalıptaki davranışları uygun bulup belli davranışları ise sistem dışı sayan bir yapıya bürünmüş olmasıdır. İkincisi ise devletlerin çıkar mekanizmalarıdır. Devletler çıkarlarını korumak ve sürdürmek amaçlı sistemin değişmesine engel konumda bulunabilir ve bu ölçüt ile aktörlerin karar vermedeki özgür yaklaşımını göstermektedir (Wendt, 1995: 96-98). Bu noktada ele alınması gereken temel konulardan biri de Alexander Wendt'in ortaya koyduğu ve İnşacılık yaklaşımının gelişimine büyük katkılar sunan aktör-yapı ilişkisidir. Dış politika analizi gibi bazı yaklaşımlar aktör düzeyine yani diğer bir değişle birim (unit) düzeyine yoğunlaşırken, neorealizm gibi bazı teoriler ise yapıya (structure) odaklanmıştır. Bu iki durum birbirinden ayrı düşünölemeyeceğı gibi birbirini tamamlayan ve zamanla karşılıklı oluşum süreçleri geçiren olgulardır. Bu sebeple ki sürekli birbirini etkileyen ve sabit olmayan verilerdir (Wendt, 1987: 337-338).

Sosyal İnşacılık yaklaşımının diğer bir ilgilendiğı nokta ise sistem yapısını çokça meşgul eden anarşi kavramı olmuştur. Uluslararası platformda devletlerin egemen ve eşit olduğunu kabul ederek üstlerinde herhangi bir otoritenin olmadığını vurgulamış ve sistemin yapısının anarşik olduğunu en başında kabul etmiştir. Ancak anarşinin algılanış biçimi yorumlanması İnşacılık yaklaşımı açısından öneme haizdir (Wendt, 1992: 393-395). Wendt makalesinin de başlangıcında belirttiğı gibi anarşi devletlerin onlardan tam olarak ne anladığı ile ilgidir ve aslında bu anarşiyi var eden uluslararası sistemde bir sosyal inşa ürünüdür. Bu çalışması ile Wendt'in asıl amacı realist-liberal ve rasyonalist-akılcı kamplaşmalar arasında bir inşacı yaklaşım geliştirerek köprü görevini sağlamak olmuştur. Bunu yaparken de uluslararası ilişkiler kuramlarının iktisadi temelli ve somut verilerinin yanı sıra kimliklerin, normların hakim olduğu sosyolojik bir yapılanmayı tercih etmiştir (Wendt, 2004: 370-371). Wendt sistem düzeyinde üç tip anarşi türünün varlığından bahsetmiştir. İlki devletlerin bencilce çıkarlarını belirlediğı ve düşmanca tavırlar ortaya koyduğu Hobbes'çu anarşidir. İkinci olarak ise üst otoritenin olmadığı bağımsız devletler ilişkilerinin olduğu Locke'çu anarşi türüdür. Üçüncü ve son olarak ise devletlerin birbiri ile dostça ilişkiler geliştirdiğı Kant'çı anarşi türüdür. Wendt'in analizlerine göre dünya önce Hobbes'çu sonrasında ise yirminci yüzyıla kadar Locke'çu anarşi düzeyini yaşamıştır. Yirmiyüzyılın ortasından itibaren ise BM ve diğer birleştirici kuruluşlar sayesinde dünya Kant'çı anarşi modeline geçmiştir (Wendt, 1994: 338). Anarşi kavramı göröldüğü üzere inşacı yaklaşım düzeyinde çeşitli dönemlerde farklı boyutlarda değerlendirilmiştir.

Wendt, kendine yardım (self-help) ve güç politikası oluşumlarının anarşinin bir nedensel sonucu olmadığını ifade etmiştir. Anarşinin özünde bu kavramların aslında olmadığını sonradan inşa edildiğini belirtmiştir. Wendt'in kuramına göre anarşi bir şeyin varlığı değil ancak yokluğu olabilmektedir. Yönetim yokluğu ve sonrasında oluşacak bir kargaşa ortamı ile genişleyen ve ortam bulan anarşi kavramı bize varlığın ne olduğu hakkında bilgi vermemektedir. Anarşiye asıl anlamını veren, bu kaotik anarşi ortamında yaşayan insanlar ve bu insanların birbiri ile inşa ettiği ilişkiler bütünüdür. Wendt, "güvenlikten hiçbir zaman tam anlamı ile emin olamama" argümanına karşı durumun sadece uluslararası politika çerçevesinde olmadığını belirtmiştir. Günlük yaşamda bile hiçbir zaman güvenliğin tam anlamı var olmadığına işaret etmiş ve bu güvenlik probleminin genel anlamda her zaman daimî olacağını söylemiştir (Zehfuss, 2001: 55-56).

İnşacılık yaklaşımının literatüre kazandırdığı bir diğer kavram ise kimlik olmuştur. Sosyal bilimlerde çokça değerlendirilen kavram inşacı bir perspektifle literatürde yerini almıştır. Temelde İnşacılık yaklaşımı kimlik kavramını dış politikaya atfetmiştir. Bu yaklaşıma göre devletler dış politika yapım sürecinde önce kimliklerini belirlemekte ve sonrasında kimliği ölçüsünde dış politikaya bakış açısı oluşturmaktadır. Örneğin barışçıl ve çevresi ile uzlaşmacı yönlü bir kimliğe sahip devletler çevresi ile dostane ilişkiler geliştirerek kimliğini belirlemiş olmakta ve bu yönde çıkarlarını analiz etmektedir. Diğer bir taraftan devlet çatışma yanlısı bir kimlik takınırsa askeri kapasitesini artırma yolunu seçmiş olacak ve böylece diğer devletlerde bu sertlik yanlısı tavrı algılayıp kendi kimliklerini belirleme yoluna gidecektir. Bu örnek ile aslında inşacı teorisyenler, "devletler ulusal çıkarlarına göre hareket eder" tezini çürütmüş ve ulusal çıkarların ancak devletin kendi kimliğini belirmesi ile ortaya çıkacağını belirtmişlerdir (Demirtaş, 2017: 172). Bazı durumlarda bir devletin güç elde etmesi komşusu tarafından tehdit olarak algılanmayabilmektedir. Bu durumda iki devletin sosyal ilişkileri öneme haizdir. Örneğin Azerbaycan açısından Türkiye'nin silah sanayisine yatırım yapması bir tehdit unsuru olarak görülmemekte veya Kanada açısından ABD'nin güç elde etmesi bir tehdit olarak algılanmamaktadır (Wendt, 1999: 24-25). Ancak ABD'nin güç elde etmesi Küba açısından, Türkiye'nin güç elde etmesi ise Ermenistan açısından bir tehdit oluşturmaktadır (Wendt, 1996: 50). Konuya bu ölçüde bakıldığında, devletlerin diğer devletleri rakip veya düşman olarak algılamaları ancak indirgemecilik olarak açıklanmaktadır (Wendt, 1992: 404). Wendt'e göre bir devletin tıpkı bir insan gibi birden çok kimliği olabilmektedir. Bu kimliklerin her biri sosyal ilişkilerde şekillenir değişir ve ifade edilir. Bu kimlikler bağlamında sabit verili çıkarları yoktur. Çıkarları karşısındaki

aktörlere göre sürekli değişen kimlikleri ölçüsünde kendisini yeniden tanımlamaktadır (Zehfuss, 2001: 56-57).

İnşacılık yaklaşımının ele aldığı diğer bir nokta ise normlar yani diğer bir değişle anlamlar çerçevesidir. Devletler arasındaki ilişkilerde çatışmanın ve gerginliğin mi yoksa barış ve iş birliğinin mi etkili ve geçerli olacağını iki devletin birbirleri üzerindeki paylaştıkları anlamlara (normlara), diğer bir değişle öznelarasıcılığa (intersubjectivity) indirgemektedir (Demirtaş, 2017: 175). Bu çerçevede, inşacı yaklaşım normları iki kategoride, düzenleyici normlar ve oluşturunca normlar olarak düzenlemektedir. Düzenleyici normlar tıpkı Dünya Ticaret Örgütü gibi kurallar koyan ve sınırlarını belirleyen olgulardır. Oluşturunca normlar ise bir devletin anayasası gibi kimlik oluşturan ve devleti devlet yapan özellikleri barındıran oluşumlardır (Barnett, 2011: 152).

İnşacı teorisyenlerin normlar gibi üzerinde durduğu bir diğer konu ise kurallar olmuştur. Nicholas Onuf'a göre tüm sosyal ilişkiler ve gelişimleri kurallar çerçevesinde oluşmaktadır (Onuf, 1989: 164). Kratochwill çerçevesinden duruma bakıldığında ise insan davranışlarının da kurallar çerçevesinde şekillendiği görülmüştür (Kratochwill, 1995: 43). Bu kurallar yoluyla insanlar toplumları, toplumlar ise insanları inşa eden bir karşılıklı döngü içine girmiştir. Toplum ve insan arasındaki bu karşılıklı sosyal ilişki sosyal kuralların varlığı ile doğrudan orantılıdır ve bu kurallar insanların yaşam pratiklerini inşa etmektedir (Onuf, 1989: 61). Uluslararası İlişkilerde aktörler çoğunlukla kurallara riayet eder çünkü kurallar karar vermeyi kolaylaştırmaktadır (Kratochwill, 1995: 10). Bu noktadaki inşacı yaklaşımın temel anlatısı, uluslararası sistemde bir üst otorite olmasa da devletler yine de kendi tercihleri ile geçerli kurallara uyarak ilişki biçimlerini sürdürmek şeklinde olacaktır. Devletlerin sistemdeki en önemli aktörler olduğunu belirten inşacı teorisyenler, diğer aktörlerin ikincil planda olduğunu belirtmiştir. Konuyu netleştirerek realist teoriler ile paralel bir düzeyde ilerleyen Wendt ise devletlerin günümüz dünya siyasetinde baskın varlıklar olduğunu ifade etmiştir. Bu yaklaşıma göre uluslararası sistemde olup biten tüm süreçler ancak devletlerin analiz edilmesi ile incelenabilmektedir. Diğer aktörler henüz devletler kadar sistemde belirleyici bir role bürünmemişlerdir (Wendt, 1999: 9). Wendt' göre (1999: 176), ulus ötesi aktörlerin önemi ne kadar artarsa artsın, devletlerin özerkliği, uluslararası rejimler veya ekonomik karşılıklı bağımlılık tarafından ne kadar yıpratılırsa yıpratılsın, devletler sistemdeki önemlerini korumaktadır.

İnşacı kurama göre devletler bir karar alırken iki tip mantık üzerinden ilerlemektedir. İlki sonuç odaklı düşünme mantığı, ikincisi ise uygunluk mantığıdır (Barnett, 2011: 155). Sonuç odaklı düşünme mantığında devletler kar-zarar analizi üzerinden düşünürken, uygunluk mantığında ise kendi kimlik çerçevelerine uygun bir karar mekanizması geliştirmektedirler. İnşacı yaklaşım devletlerin karar alırken uygunluk mantığını daha çok göz önüne aldıklarını belirtmektedir (Demirtaş, 2017: 177). Peter Katzenstein *The Culture of National Security* (1996) isimli kitabında, inşacı yaklaşımın devlete atfettiği kimlik bağlamındaki çıkar yaklaşımını derinleştirmiştir. Bu bağlamda bir devlet güvenlik hedeflerine ulaşmada yalnızca maddi (silah, teçhizat vb.) unsurların katkıları ile değil bunlardan daha ziyade kimlik, değer, kural ve norm gibi kültürel unsurların katkılarıyla ulaşabilmektedir. Örnek verilmesi gerekirse Varşova Paketi'nin 1990'larda son bulması ile NATO'nun varlığı sorgulanmaya başlanmış ve misyonunu tamamladığı varsayılmıştır. Ancak görünen noktada NATO yıkılmamış ve yeni bir kimlik üreterek varlığını sürdürme noktasına gitmiştir. Aynı şekilde İkinci Dünya Savaşı'nın iki realist çıkar arayışında ülkeleri Almanya ve Japonya, yeni kimlik tanımlamaları ile realist tutumlarından vazgeçmiştir (Berger 1996: 276.)

Onuf'un düşüncesinin temelini oluşturan bir nokta da “konuşmak, inşa etmektir” söylemidir. Onuf dünyanın şu anki haline ulaşmasında konuşmanın büyük bir katkısı olduğunu düşünmektedir. Kratochwil ile aynı düşünceyi paylaşan ve dilsel insanın merkezde olduğunu düşünen Onuf, bu noktada Wendt'ten ayrılmıştır (Onuf, 1989: 87-88). Wendt, inşacılığın temelinde dile herhangi bir pay ayırmamıştır. Wendt inşacılık yaklaşımının temeline aktörlerin “dilsiz” olduğu varsayarak başlamıştır (Zehfuss, 2001: 57). Wendt'e göre aktörler konuşarak inşa etme yöntemi yerine işaretler göndererek inşa sürecinin oluştuğunu ifade etmiştir. Aktörler gelen işaretleri inceler, yorumlar ve bu temelde yine işaret yöntemi ile cevap verirler. Wendt konuşma sürecini aktörlerin davranışları üzerine konuşma olarak algılamış ve onun yerine doğrudan aktörlerin verdiği davranış işaretleri ile ilgilenmenin doğru olduğunu belirtmiştir (Wendt, 1995: 96-97).

İnşacılık yaklaşımını benimseyen teorisyenler farklı çalışmalarına yönelmiştir. Bazı teorisyenler özellikle devlet kimliği ve dış politika üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle çalışmanın en başında da bahsedildiği gibi SSCB'nin son dönemlerinde saldırgan politikasından vazgeçmesi büyük teorilerce açıklanamamıştır. Burada inşacı teorisyenler, SSCB'nin gerilimi kendisinin körüklediğini fark ettiğini belirtmiş ve kendi politika

değişimlerini gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Politika değişimine giderken ise inşacı teorinin en büyük temellendirmelerinden olan, önce kimlik inşası sonrasında ise politika inşası yaklaşımından yararlanmışlardır. Bu ölçüde politikalarının saldırgan tutumunu Avrupa Barış Çalışmaları gruplarından da etkilenecek oluşturmuşlardır (Herman, 1996: 603-621). Diğer bir taraftan SSCB'nin kendini feshetmesi ile birlikte Batı kanadın yani NATO'nun da kendini fiilen feshedeceği tahmininde bulunulmuş ancak NATO varlığını korumuştur. Bu noktada İnşacılar NATO'nun yeni bir kimlik inşa ederek varlığını sürdürdüğünü ifade etmiş ve diğer teoriler nazarında duruma açıklık kazandırmıştır. Diğer bazı teorisyenler ise uluslararası örgütlere odaklanmıştır (Finnemore, 1996). Realist yaklaşımlar uluslararası örgütleri büyük devletlerin hâkimiyeti altında görürken, inşacı bazı teorisyenler ise devletlerin yanı sıra uluslararası örgütlerin ayrı bir otoriteye sahip olduğunu düşünmektedir. Ayrıca bu gün pek çok uluslararası örgüt devletlerin yüzyıllardır klasikleşen bazı otoritelerini kısıtlayıcı önlemler alabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, Frankfurt'ta bulunan Avrupa Merkez bankası bugün birçok Avrupalı devletin finansal araçlarına müdahale edebilmektedir (Barnett ve Finnemore, 2004). Risse'ye göre Avrupa Merkez Bankası'nın kuruluşunun ortak para birimi olan Euro'ya geçmekten öte amacı Avrupa kimliğini var etme düşüncesidir (Risse, 1999: 147-148).

İnşacılık yaklaşımı yirmi birinci yüzyılda da halen etkinliğini korumaktadır. Özellikle 11 Eylül saldırıları ile yeni bir alan içerisinde kendini ifade etme fırsatı bulmuştur. Son dönemlerde İnşacılık yaklaşımı, terör örgütlerinin kendi kimliklerini meşrulaştırmak ve kendini tanıtmak amacıyla yaptıkları eylemleri nasıl kullandıklarına yönelik çalışmalar üzerine yoğunlaşmıştır. Örneğin El-Kaide, İslami bir kimlik altında kendi meşruiyetini tanımlamış ve saldırı eylemleri ile Batı'ya karşı bir medeniyet cephesi oluşturmuştur (Bova, 2010: 27). Uluslararası ilişkilere kattığı farklı bakış açıları ile özellikle rasyonalistler ile yorumsalci eleştirel kuramlar arasında sıkışan sisteme yeni bir soluk katmışlardır. Günümüz dünya konjonktüründe küreselleşme karşısı eylemlerin artması ve kimlik bazlı siyasetin giderek güçlenmesi ile inşacılık yaklaşımın gelecekte etkin rol üstleneceği öngörülmektedir.

1.1.4. Avrupa Kimliğinin Sosyal İnşası

Avrupa kimliğini tanımlamadan hemen önce öz olarak kimlik kavramına odaklanmak gerekmektedir. Ahmet Nuri Yurdusev'e göre kimlik toplumsal bir süreçle oluşan ve bireyin topluma olan aidiyetini temsil eden bir olgudur. Aynı zamanda kimlik

“öteki” ile var olmaktadır. Ötekinin varlığı ile diğer sana ait olan kimliğin varlığı tamamlanmaktadır (Yurdusev, 1997: 17-29). Avrupa ismi Yunan mitolojisinde bir prensesin adıdır. Mitolojiye göre prenses Avrupa (Europa) boğa kılığına giren Yunan tanrısı Zeus’un üzerine binmek istemiştir. Zeus’un onu çok sevmesi ve nihayetinde uçup kaçırma isteği sonrası gökyüzünden kendini boşluğa bırakmış ve düştüğü yer bu günkü Avrupa kıtasını oluşturmuştur (Europa, 2009). Avrupa kimliği günümüz siyasetinde ortak değerleri barındıran bir temeli ifade etmektedir. Ortak tarih, ortak coğrafya ve kültürel dini yaşamda ortaklığı simgelemektedir. Bu ortak değerleri biraz açıklamak gerekirse:

a) Coğrafya: Avrupa’nın sınırları Atlantik’ten Urallar’a kadar uzandığı ifade edilir. Ancak Davies’in belirttiği üzere Urallar sınır olabilecek kadar yüksek değildir (Davies, 1996: 37). Tarihçi Leopold von Ranke ise Avrupa’nın sınırlarını tanımlarken Amerika’yı da kapsadığını hatta Rusya karasının bir Avrupa uzantısı olduğunu söylemiştir (Schneider, 1999: 9). Coğrafya kısmında oluşan farklı görüşler sebebiyle tek başına Avrupalı kimliğini yaşanılan yere atfetmek güç bir yorum gerektirmektedir.

b) Tarih: Avrupa kimliğinin bir ortak noktası da tarihtir diyen uzmanlarca karanlık çağdan aydınlanmaya ve hatta bugüne kadar gelen sürede oluşan farklı sınıflar, halklar birbirine entegre bir şekilde bağımlı yaşamıştır. Ancak çok küçük alanlarda bile farklı farklı milletlerin yaşamış olması tüm coğrafyanın bir bütün olarak Avrupa’yı temsil ettiği anlamına gelmemektedir (Jansen, 1999: 37).

c) Kültür ve Din: Avrupa komisyonunda yapılan bir araştırmaya göre Avrupa’nın ortak paylaştığı bir kültür olup olmadığı sorusuna %38 oranında evet, %49 oranında hayır cevabı verilmiştir (How Europeans, 2001). Bu göstergedeaslında ortak kültürü halkların genel anlamda benimsemediğini ortaya çıkarmıştır. Ancak ortak kültürün bir zamanlara kadar ortak din çerçevesinde şekillendiğinden bahsedilebilmektedir. Ancak bu çerçevede özellikle Aydınlanma çağından itibaren sekülerleşme çabaları bu temelinde aslında ne olarak Avrupa kimliğinin ortak paydaşı olduğunu yeniden düşündürmektedir (Bruckner, 2004: 258).

Bunların dışında birbirine uyumlu ve demokratik değerlere sahip anayasal çatı altında hukuki birlikteliği de oluşturan bir yapıyı da tanımlamaktadır (Mayer ve Palmovski, 2004: 574).

Tarihsel bağlamda Avrupa kimliğine, Avrupalılık kavramına geldiğimizde ise sekizinci yüzyılda Roma kralı Şarlman'ın Roma sınırlarını batıya kaydırarak bir Latin Hristiyanlığı oluşturması ile tarihteki ile tezahürünü oluşturmuştur. Şarlman'ın Roma imparatorluğu sınırlarının Avrupa Topluluğu'nun kuruluşundaki sınırlara büyük ölçüde benzemesi bu doğrultuda göz ardı edilemeyecektir (Stone, 2002: 182). Dini bir motif ile süslenen Avrupalılık günümüzde de kimileri için Hristiyan birliği anlamına gelmektedir (Wintle, 1996: 14). On beşinci yüzyılda Osmanlı'nın Akdeniz ve Orta Asya'daki güçlü ekonomik duruşu ve yeni yeni coğrafi keşifler ile dünyaya açılan Avrupalıların çıkar noktalarında çatışmasını sağlamıştır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi “öteki” kavramı ortaya çıkmış ve bu noktada kimliğin kendini oluşturma çabası güçlenmiştir. Öncesinde sadece dini çerçevede bir ötekileştirme varken, çıkarların çatışması ile ticari, ekonomik tabanlı ötekileştirme ile Avrupa kimliğinin oluşumu güçlenmiştir (Poyraz ve Arıkan, 2003: 62). İç tarafta zenginleşen burjuva kesimi ile ortak iç pazar oluşumu başlamış ve ulus-devlet düzeyinde Avrupa milliyetçiliğinin temelleri atılmıştır (Oral, 1977: 29-30). Aydınlanma döneminde ise zihinsel bir devrim olarak Avrupa köklerinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu dönem de Voltaire gibi yazarların Avrupa'yı “aynı din ve hukuk ve dev bir cumhuriyet” gibi söylemler ile tarif etmesi Avrupalılık bilincini oluşturmuştur. (What is Europe, 2012).

Avrupalılık kavramı, 1920 ve 1930'larda daha çok barış yanlısı ve entegre bir Avrupa taraftarı olan Paul – Henri Spaak ve Jean Luchaire gibi kişilerce bir birleşik Avrupa ideali (pan-Europeanism) ekseninde yeniden oluşturulmuştur. Bu var olan barış yanlısı düşünce tek başına istenilen idealin gerçekleşmesine yetmemiş ve bu noktada Almanya ve Fransa arasındaki gerilimin durdurulma düşüncesi idealin gerçekleşmesine yardım etmiştir. 1950 Schuman Denklaryonu ile 1952 Avrupa Kömür Çelik Birliği resmen kurulmuştur. Akabinde devam eden süreçte 1957'de kurucu anlaşma statüsündeki Roma anlaşması imzalanmıştır (The History of European, 2019). 70'li yıllara gelindiğinde ise “Avrupa Kimliği” kavramı ilk defa Kopenhag'daki Avrupa Topluluğu Zirvesi'nde ortaya atılmış ve akabinde bir dizi problemler ortaya çıkmıştır. 1973 Petrol krizi, Vietnam Savaşı ve Bretton Woods sisteminin getirdiği ekonomik krizin Avrupa ülkeleri üzerindeki etkilerinin azaltılması amacıyla Avrupa kimliği kavramı inşa edilmiştir. Ekonomik veriler veya gümrük birliği gibi birbirine bağlanmayan soğuk sözcükler yerine aidiyetlik hissini ortaya çıkaran kimlik kavramı ile topluluğun birlikte hareket ederek krizin aşılması hedeflenmiştir. 1977'de Avrupa Komisyonuna sunulan McDougall Raporuna göre (McDougall, 1977), ortak bir Keynesyen ekonomik modelin tüm ülkelere uygulanması gerektiği vurgulanmıştır

1980'ler Avrupa Birliği'nin ekonomik olarak sıkıntılar yaşamaya devam ettiği yıllar olmuştur. Mcdougall Raporunun yeterince iyi uygulanamamış olması birliği yeni çalışmalarla yönlendirmiştir. Bu on yıllık süreçte Avrupa kimliği ekonomik bir bağlama oturtulmuştur. 1986'da imzalanan ve 1987'de yürürlüğe giren Tek Pazar fikri ile Amerika hegemonyasına karşı malların, hizmetlerin ve insanların içeride serbestçe dolaşabilmeleri ideali gerçekleştirilmiştir (Gill, 2003: 17-47). Bu dönemde Avrupa Topluluğu iki farklı genişlemeyi yaşamıştır (Third Enlargement, 2016). İlki 1981'de Yunanistan'ın topluluğa katılmasıdır. Bu genişleme ekonomik yapılanma içinde olan Avrupa Topluluğunun sırtına yeni bir yük getirmiştir. Yunanistan'ın düzensiz ekonomik çarkları ve topluluk üzerine ekstra maliyet getirmesi Avrupalı devletleri zorlamıştır. İkinci genişleme ise 1986 yılında İspanya ve Portekiz'in topluluğa katılması ile gerçekleşen güney genişlemesidir (Bale, 2017:45-48). Özellikle İspanya'nın ikinci Yunanistan olacağı yönündeki endişeler artmış ancak beklendiği gibi olmamıştır. Hem kültürel hem siyasi hem de ekonomik anlamda topluluğa uyum sağlayan bir çerçevede yer almıştır. Avrupa kimliği, 1980'li yıllar süresince ekonomik temelli politikalarla bütünleşmişken, 1990'lı yıllara gelindiğinde ise daha çok sosyal konulara entegre olan bir görünüm sergilemiştir. 1992'de imzalanan ve yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile Avrupa Topluluğundan Avrupa Birliğine geçen yapı, demokrasi, Avrupa vatandaşlığı gibi kavramlar üzerine daha çok yoğunlaşmaya başlamıştır. Maastricht anlaşması üç temel sütuna dayanmaktadır ve bu hali ile artık sadece ekonomi anlamında değil daha siyasi ve vatandaşlarının yanında olduğunu hissettiren bir birlik konumuna gelmiştir. Siyasi ve sosyal değişimi ile asıl Avrupalılık anlayışının, kimliğinin ve bunlarında ötesinde gelişen değerler bütünüünün bu anlaşma ile ön plana alınmıştır. 1990'lardaki bir diğer gelişme ise Avrupalı kimliği vurgusunun iç siyasetin yanı sıra dış politikada da etkin bir şekilde kullanılmaya başlamasıdır. 2001 yılında Liderler Zirvesinde ülke başkanları bir araya gelmiş ve Nice Antlaşmasını imzalamıştır. 2003 yılında yürürlüğe giren antlaşmaya göre Avrupa kimliği artık dış politikada da temel vurgulanan noktalardan biri olacaktır (Nice Treaty, 2001). Avrupa Birliği dış politikada kimliğini net ifadeler ile çizip kendini ve öteki toplumları ayırırken, bu kimlik kavramı iç politikada bu denli ifade edilememiştir. Örneğin Maastricht metinlerinde kimliğin sadece ulus-devlet düzeyinde ortaya atılması ve genel anlamda kimlik kelimesi yerine “Avrupa Farkındalığı” (Awareness of Europe) kelimesinin yoğun kullanımı göze çarpmaktadır (Boxhoorn, 1996: 139). Bu yönüyle Avrupa kimliği kavramı Avrupa dışında net ifade edilirken, Avrupa içinde halen gelişmeye ve üye devletler arasında tartışılmaya açık pozisyonundadır (Bakır, 1996: 177-200).

2004 Doğu Avrupa genişlemesi AB'nin bütünleşik Avrupa idealine ulaşmasında önemli bir yer tutmuştur. Beşinci genişlemesi AB için kriterlerin karşılanmasından daha çok duygusal bir eylem olarak gerçekleşmiştir (Schimmelfennig, 1999). İngiltere bu süreçte AB'nin genişlemesine değil ortak bir Pazar olarak kalmasının taraftarı iken Almanya ve Fransa gibi bazı ülkeler ise ortak değerler ve Avrupa kimliğinin kendini bulması amacıyla bu genişlemeyi desteklemiştir (Sjursen, 2002: 491-513). Doğu Avrupa genişlemesi uzun dönemde hem ekonomik hem de jeopolitik bir genişleme olmuştur. Ancak yine de iç tarafta Fransa gibi ülkeler bu genişlemeye kuşku ile yaklaşmış ve maliyetlerin artacağı beklentisi kapılmış olsalar da bu durum genişlemeyi etkilememiştir (Font, 2006: 199-203). Geçmişte diğer genişlemeler sonucu oluşan maliyetler yeni gelir alanları ile nasıl telafi edildi ise yine aynı durum AB'nin derinleşmesi ve “Bir Bütün Avrupa” idealine ulaşması noktasında giderilmesi planlanmıştır (Moravcsik ve Vachudova, 2003: 42-57). 2004 genişlemesinin parçası olan Bulgaristan ve Romanya ise 2007 yılında müzakerelerini tamamlayıp AB üyesi olmuşlardır.

Birliğin beşinci genişleme sonrası yeni bir düzene ihtiyaç duyması üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede topluluğunun dönüşümü noktasındaki Lizbon anlaşması 2007 yılında imzalanmış ve 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. Lizbon Antlaşması Avrupa Birliğine temelde iki başlık çerçevesinde yenilikler kazandırmıştır; kurumsal yenilikler ve politika değişiklikleridir. Anlaşmanın en tâbi amacı AB'nin kurumsal yapısının daha güçlü çalışması ve dış politikada bunu hissettirebilmek olmuştur. Diğer bir amacı ise üye devletler arasında dengeyi bozmadan, birlik olarak ortak hassasiyetlerinin geliştirilmesi olmuştur. Dönemin AB Komisyon Başkanı José Manuel Barroso, durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Birliğin karar alma mekanizmalarının güçlendirilmesi, AB vatandaşları arasında gittikçe uzayan mesafenin azaltılması ve Birliğin uluslararası alanda daha etkin ve tutarlı politikalar üretebilmesi için zaruri bir anlaşmadır. Şu an hepimiz yeni Avrupalıyız”.

Avrupa kimliği kavramı oluşturulduğu günden beri devinim içinde gelişmekte olan bir yapıdır. Tarihsel, coğrafi, kültürel ve dini temellendirmeler altında oluşan kavram gün geçtikçe hukuki, demokratik ve modern Avrupa tanımlamaları içinde farklılaşmış ve dönüşüm süreci iç politikada halen devam etmektedir. Yapılan araştırma çerçevesinde halen ulusal kimlikler Avrupa kimliğinin önünde yer almaktadır. Bu çerçevede tüm Avrupa devletlerinin katıldığı projeler üretmek ve birlikteliği sosyal yaşamda da sürdürmek kimliğin inşası noktasında önemi haizdir. Özellikle birlik içinde refah seviyesi diğer devletlere göre

daha düşük olan ülkelere yapılacak farklı yatırımlar ile sosyal ve ekonomik eşitlik teşvik edilmelidir. Ayrıca birliğin kuruluşu öncesi devletlerin ne konumda olduğu ve bu günlere birlikte tek çatı altında yükselmelerinin hem ulusal hem bütün AB bünyesi için hangi kazanımları ortaya çıkardığı üye devletlerin vatandaşlarına daha iyi anlatılmalıdır. Avrupa Birliği duygusal bir birleşmeden öte demokratik ve modernleşmeyi başaran bir birlikteliğin örneğidir. Kimliğin inşası bu bağlamda geliştirip daha yüksek aidiyet noktalarına ulaştırılabilir.

Avrupalılık Kavramının Gelişimi

Avrupalı kavramı, 1952’de başlayan Avrupa Birliği oluşumu öncesi daha çok modernleşmeyi ifade etmek için kullanılmıştır. Aydınlanma döneminin merkezi üssü konumunda yer alan Avrupa bu sıfatıyla 20. yüzyılın ortasına kadar gelmiştir. Birliğin kurulması ile artık “Avrupalı” kavramı birliğin üyesi her devlet ve devletlerin tüm vatandaşları anlamına gelmiştir. Birlik fikri en başta çoğu devletçe de gerçekleşmeyecek bir hayal olarak görülmüş ancak ortak değerlerin bir araya getirilme çabası etkili olmuştur (Mayer ve Palmovski, 2004: 592). Birliğin kurulması ve başarıya ulaşması ise Avrupalılık kavramının üstlendiği modernleşme seviye atlamıştır. Buhari Avrupalılaşmayı, Avrupalılık yolunda ilerleyen bir eylemsellik olarak ifade etmiş ve demokratikleşmenin diğer bir adı olarak tanımlamıştır (Buhari, 2009: 90). Avrupalılaşma kavramı modernleşmenin ötesinde üye ve aday devletlerinde politik ve ekonomik yapılarındaki değişimi gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda bakıldığında AB; ekonomiden politik konulara kadar ve hatta vatandaşlık konusunda da üye ve aday devletlere baskıda bulunmaktadır (Kaya, 2017:409).

AB üyesi devletlerin Avrupalılaşma adı altında sürekli değişen kimlikleri ve kendilerini yeniden yapılandırma çabaları gibi aday ülkelerinde kimliksel değişimleri ve dönüşümleri söz konusu olmaktadır. Bu durum aynı ölçüde AB’nin kimliksel dönüşümünü ifade etmektedir. AB ve aday ülkelerin karşılıklı çıkar ilişkisi içinde birbirlerini yeniden tanımlamaları bu ölçüde önemi haizdir. AB açısından yeni bir ülkenin birliğe katılmasının çıkar ölçütünde farklı sebepler yer alabilmektedir. Bu sebepler coğrafya, din, kültür, birliğin kara ve hava sahası güvenliği ve ekonomik ölçütler olabilmektedir. Diğer taraftan ise aday ülkenin çıkarları genellikle ekonomik kalkınma ve serbest dolaşım bağlamında merkezileşmektedir. Çift taraflı bu etkileşim sürecinde birbirlerini yeniden inşa etmeleri ile kimlik tanımlamaları da bu durumdan etkilenmektedir. Bu çerçevede Avrupalılaşma

kavramı, sosyalleşme ve ortaklaşa öğrenme yolu ile hem üye ülkelerin vatandaşları hem de üye olmayan devletlerin vatandaşlarına anlayış, değer, norm kazandırarak kimliklerini yeniden tanımlama biçiminde yorumlanabilir. Bu bağlamda aday devletler birliğin sağladığı avantajları çıkarları ölçüsünde kullanmak amacıyla değişimi gerçekleştirmektedir. AB'nin ortak politikalar ile birçok soruna çözümler üretmesi çevresindeki çoğu devleti cezbetmektedir. Özellikle maliyeti yüksek olan birçok projenin AB çatısı altında düşük ücretlerle gerçekleştirilmesi ve ülke insanlarına daha yüksek refah düzeylerini sağlamaları açısından AB üyeliği aday ülkelere büyük kazanımlar sağlamaktadır (Yazgan, 2013: 134). Bu bağlamda değerlendirildiğinde Avrupalılaşma sürecinin dinamik bir yapı olduğu gözlenmektedir. Bu dinamik süreç gerek AB üyelerince gerekse aday ülkelerce sürekli beslenmekte ve kendini yenilemektedir (Çilingir, 2007: 45).

22 Haziran 1993'te imzalanan Kopenhag antlaşması, Avrupa vatandaşlık anlayışına katkıda bulunmuştur. Avrupa Birliği ülkeleri ve aday ülkeler için zorunlu kabul edilen anlaşma kriterleri; demokratik, hukukun üstünlüğünü benimseyen, insan haklarına dayalı, azınlık haklarına saygı gösteren ve rekabetçi işleyen bir piyasa mekanizmasına sahip olunmasını her devlet için ön şart olarak açıklamıştır. Avrupa devletleri için öngörülen bu ölçütler gelişim yolundaki AB vatandaşlığı kavramının çerçevesini oluşturmuştur. Aynı zamanda bu kriterler AB'nin aday devletlere karşı kullandığı dönüştürücü bir güçtür. Yine de AB kimliği ve bu çerçevede gelişen AB vatandaşlığının benimsenmesi noktasında birtakım problemler oluşmaktadır. Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle sınır geçişkenlikleri yumuşamış ve insanların farklı ülkelere giriş çıkış yapmaları kolaylaşmıştır. İnsanların farklı ülkelerde yaşama istekleri vatandaşlık bağlarını zayıflatmış ve aidiyetlik hissini azaltmıştır. Diğer bir yaşanan durum ise çiftte vatandaşlık kavramı olmuştur. Birlik üyesi bir devlet ve birlik üyesi olmayan bir devletin vatandaşı konumunda olan kişinin AB kimliği altında şekillenmesinin zorluğu AB içerisinde bir başka problemi ortaya çıkarmıştır. Burada sorulması gereken temel sorun AB ülkelerinin kendilerini ne kadar Avrupalı hissettiği ve kendi öz kimliklerinin üzerinde Avrupalılığı görüp görmedikleri olmalıdır.

1980'lere kadar Avrupa politikalarının halktan kopuk bir şekilde gerçekleştirilmesi insanların birliğe olan desteğinin azalmasına yol açmıştır. Avrupa politikalarına olan ilgisizlik halkın parlamento seçimlerine olan düşük katılımı Avrupalı bürokratları endişelendirmiştir. Bu durumu fark eden AB yetkilileri "Halkın Avrupası" gibi projeler üretmişlerdir (Ollikainen, 2000: 6). Bu kopukluğu ortadan kaldırmak için Avrupa yurttaşlığı

/ kimliği kavramını ortaya atmışlar ve bu kavram ile ulus devlet dışında kurulmaya çalışılan dünyadaki tek örnek kimlik oluşumu konumuna gelmiştir. 1993 Maastricht anlaşması ile gündemdeki yerini alan Avrupa yurttaşlığı kavramı, AB'nin Avrupa kimliği oluşturma çabalarının en önemli adımını oluşturmuştur. Bu politika ile öncelikle Avrupa sınırları içinde serbest dolaşım hakkı her birey için geçerli olmuştur. İkincil katkısı ise başka bir Avrupa ülkesinde yaşasa bile ikamet ettiği bölgenin belediye seçimlerine katılabilmesi olmuştur. Yapılan bu düzenlemeler ile insanların zihinlerindeki yabancı devlet algısı kaldırılıp yerine “bir başka Avrupa ülkesi” anlayışı kazandırılmaya çalışılmıştır. Yapılan bu politikanın üçüncü bir katkısı ise başka bir Avrupa ülkesinde yardıma ihtiyacı olan bir vatandaşın kendi ülkesinin temsilciği olmasa bile diğer ülke temsilciliklerinden yardım talep edebilmesi olmuştur. Bir diğer katkısı ise Avrupa'nın neresinde olursa olsun haksızlığa uğradığını söyleyen bir kişinin Ombudsman'a başvurma hakkının tanınmış olmasıdır. Maastricht'in getirdiği bu yenilikler en batıdaki Avrupa vatandaşı ile en doğudaki Avrupa vatandaşı arasında iletişimin güçlenmesini sağlamak amacıyla yürürlüğe konulmuştur (Altınbaş, 2009: 98-99).

Bir Avrupa kimliği oluştururken en önemli çok noktalardan biri de dil meselesi olmuştur. Maastricht anlaşmasında göz ardı edilen bu önemli olgu 1997 tarihli Amsterdam anlaşması ile Avrupa yurttaşlığı politikasının içine dâhil edilmiştir. Bu anlaşma ile tanınan haklardan en önemlisi herhangi bir Avrupa resmi dili ile yapılan başvuruya aynı dil ile cevap verme zorunluluğunun tanınmış olmasıdır. Eşitlik vurgusu da yapan bu anlaşma “cinsiyet, ırk, din, yaş, bedensel özür, cinsel tercih gibi nedenlerden ayrımcılık yapılmaması” maddesine “AB yurttaşları arasında uyrukları nedeniyle ayrımcılık yapılmaması” ilkesini de ekleyerek her Avrupa vatandaşının hangi ülkeye mensup olursa olsun eşit derece muamele göreceğini ifade etmiştir (Treaty of Amsterdam, 1997). AB ülkeleri arasında iletişim konusunda bazı temel sıkıntılar olduğu görülmektedir. Birbiri hakkında yeterli derecede bilgi sahibi olmayan toplulukların iletişim kuramamasının doğal olduğu herkesçe hemfikir olunan bir nokta olmuştur. Karl W. Deutsch bu noktada başarılı bir bütünleşmenin ancak insanların birbiri hakkında yeterli derece bilgi sahibi olmaları ile gerçekleşeceğini belirtmiş ve bu bilgi sahibi olma aşamasının ancak sağlıklı iletişim kurularak gerçekleşeceğini vurgulamıştır (Deutsch, 1998: 99). Bu ölçüde 2008 yılında mal, hizmet, sermaye ve kişilerin serbest dolaşımına ek olarak özgürlük alanı içerisine “bilgi” de yerleştirilmiştir. Bilgi transferi ile üye ülkelerin bilim adamlarının iletişimini artırmak hedeflenmiştir.

Avrupa kimliğinin somut hale gelmesi ve Avrupa uluslarının tek bir millet hissiyatı içinde var olabilmesi için Maastricht anlaşması ile başlayan bir Anayasa oluşturma tartışması başlamıştır. Bu bağlamda Lizbon Belgesi olarak da anılan anayasa çalışmaları 2001 yılında faaliyete geçmiştir. Hazırlanan anayasal metinler devletlerin halkoylamasına sunulmuş ve 2005 yılında Fransa ve Hollanda'nın reddetmesi ile ilk darbeyi almıştır. Daha sonrasında anayasada bazı değişiklikler yapılmış ve halkoylamaları iptal edilmiştir. 2008 yılında ise ulusal anayasası zorunlu tutan İrlanda'da halkoylaması yapılmış ve İrlanda halkı reddetmiştir. Alınan bu ikinci darbe sonrası İrlanda halkı ikna edilerek tekrar oylamaya gidilmiş ve evet oyu çıkmıştır. Bu gibi ulusal direnişler, anayasal düzenin en başında sakat doğduğunu göstermektedir. Jürgen Habermas'a göre anayasa her vatandaş için tarihsel gelim olarak görülen bir olgudur (Habermas, 1996: 116). Böylece anayasanın halkın devlet kurmaya yönelik eylemi olduğu düşünülmekte ve bir anayasayı kuracak halk kitlesinin halen kendini tanımlayamamış olması yapılan eylemlerin en temelde etkisiz kalacağını göstermektedir. Avrupa Anayasası girişimi, Avrupa kimliğinin oluşturulması çabasında önemli bir adımı oluşturduğu düşünülmektedir ancak yapılıp yapılmaz verdiği değişim sonuçları aynı ölçüde etkili olmamıştır. Avrupa Birliği'nin öncelikli ihtiyacı Avrupa ruhunu oluşturmak ve bu ruh ile anayasal girişimleri sonuçlandırmak olmalıdır (Weiler, 1995). Küreselleşmeye bağlı olarak ulusal egemenliklerinin zayıfladığı düşünülse de halen milliyetçilikler, ulusal egemenlikler sistemde en önemli yeri kaplamaya devam ettiği düşünülmektedir. Robert Gilpin'in (1996: 26) bu noktada durumu anlatmak için verdiği örnek çok çarpıcıdır: *"İnsanların İnsanların en büyük bağlılıkları hâlâ ulus-devlete yöneliktir, çünkü devleti için ölmeye hazır olan çok kişi bulunabilecekken, Avrupa Topluluğu için kendini feda edebilecek insan bulmak kolay olmayacaktır."*

2.1. İspanya Dış Politikasının Tarihsel Analizi

2.1.1. Genel Bakış

İber yarımadası ve dolayısıyla İspanya tarihi çok eski kökenlere sahiptir. Milattan Önce (M.Ö.) 200 yıllarda Roma İmparatorluğu İber yarımadası ile ilgilenmeye başlamıştır. Ortak Avrupa kimliğinin gelişim süreçleri incelendiğinde Roma devleti Avrupa'nın temellerini atan en önemli unsurlardan biri olmuştur. Roma İmparatorluğu'nda bugünün Avrupa'sında olduğu gibi Roma vatandaşı (*CivisRomanus*) gibi ortak bir birlikteliği simgeleyen hareketler görülmüştür. Ayrıca Roma'da da kişilerin serbestçe ticaret yapabileceği ticaret alanları oluşturulmuştur. Tüm bu değerleri Roma hukukuna dayandırmış ve bugünün Avrupası ciddi şekilde Roma İmparatorluğu'ndan etkilenmiştir (Yurdusev, 1997: 53-54). Bu dönemde İspanya, Roma Cumhuriyeti'nin bir parçası haline gelmiştir. Aynı dönemde Tunus dolaylarında Fenikeli gemicilerin uzak yolları aşması için kurmuş olduğu bir Kuzey Afrika devleti ortaya çıkmış ve ismi Kartaca (Carthago: Yenişehir) olmuştur (Demircioğlu, 1993: 211). Kurulan bu devlet zamanla gelişme göstermiş ve Roma imparatorluğu tarafından da tanınmıştır. Romalılar Kartacılara Puni demiş ve Puni sözcüğü Latince'de "Punicus" sıfatından gelmiştir. Punicus Fenikeli anlamına gelmektedir. Pön ismini ise Fransızlar kullanmıştır (Demircioğlu, 1993: 210-212) Kartaca kent devletinin genişleyip, ticarete büyük rol almaya başlaması Roma'nın dikkatini çekmiştir (Kurul, 2015: 3). Kartacalıların bu dönemde İspanya topraklarına girmesi ve buradaki yönetimi Barca adlı bir aileye teslim etmesi ile Kartaca devleti İspanya topraklarında ilerlemeye başlamıştır. Hamilcar Barca idaresindeki yönetime bazı yerel liderler ve şehir devleti katılmış, bazıları ise reddetmiştir. Barca yaptığı fetihler ile topraklarını genişletmiştir (Phillips, 1996: 32-33).

Kartaca'nın ticaret ağını genişletme isteği Sicilya hâkimiyetine kadar gitmiştir. Çıkarları zarar görmeye başlayan Roma M.Ö. 264 yılında Kartaca'ya savaş açmıştır. 23 yıl süren bu savaş M.Ö. 241 yılında Sicilya yakınlarında çıkan muharebede Kartaca'nın kaybetmesi ile sona ermiş ve Sicilya adası Roma devletine geçmiştir. Böylelikle I. Pön savaşı sona ermiş ve Kartaca devleti Tyrrhen denizi havzasına sıkıştırılmıştır (Demircioğlu, 1993: 223-224). M.Ö. 221 yılına gelindiğinde ise Barca'nın oğlu Hannibal başkomutanlık mertebesine yükseltilmiştir. Başkomutan olduktan sonra babasından kalan hedefleri

gerçekleştirme idealini gütmüştür. Hannibal başkomutan olduktan üç yıl sonra M.Ö. 218'de çevresindeki çeşitli bölgelere sefer düzenlemiştir. Neticesinde M.Ö. 209 yılında Hannibal'ın Ebro nehrinin güneyinde bulunan Saguntum kentine saldırması ve Saguntum kenti liderlerinin Roma'dan yardım istemesi ile durum daha ciddi bir boyuta ulaşmıştır. Roma bu saldırıdan sonra Kartaca ile yapılacak olan savaş için ciddi hazırlıklara başlamıştır. Hannibal komutasındaki Kartaca ordusu filler ile birlikte bir İtalya istilasını başlatarak Galya'ya girmiştir. Kartacalılar zaman zaman Roma ordusu karşısında başarılı olsa da savaşın galibi Roma İmparatorluğu olmuştur. M.Ö. 206'da Publius Cornelius Scipio komutasındaki Roma ordusu İspanya'ya yürümüştür. Dört yıl sonra M.Ö. 202 yılında Kuzey Afrika'da Kartaca yakınlarında gerçekleşen Zama muharebesini kazanan Roma Ordusu, Kartacalıları İspanya'dan atmıştır (Kurul, 2015: 4). Bu savaş aynı zamanda II. Pön savaşı olarak adlandırılmaktadır (Demircioğlu, 1993: 253-254). İspanya'dan tamamen atılan Kartaca devleti Tunus dolaylarında varlığını sürdürmüş ve bu bazı Romalı yöneticiler tarafından hoş karşılanmamıştır. II. Pön savaşı sonunda imzalanan anlaşmaya göre Kartaca, Roma'dan izinsiz hiçbir bölgeye savaş ilan edemeyeceğini taahhüt etmiştir. Bu sözünün üzerine Numidia bölgesine saldırması Roma'nın dikkatini çekmiştir. M.Ö. 149 yılında Afrika'ya ordu çıkaran Kumandan Scipio Aemilianus, iki yıl içerisinde şehri ele geçirmiş ve M.Ö. 146 yılında Kartaca devletine tamamen son vermiştir (İplikçioğlu, 2007: 83).

M.Ö. üçüncü yüzyılda başlayan Roma egemenliği milattan sonra (M.S.) dördüncü yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu süreçte Romalıların getirdiği birçok yenilik, İspanya topraklarına yeniden şekil vermiştir. Bu dönemde İspanya dil, din ve hukuk alanında büyük gelişmeler göstermiştir. Romalılar bu bölgeyi Hispanya olarak adlandırmışlardır. (Yunanlılar İber yarımadası olarak adlandırmaktadır.) Romalılar başta İspanya'yı Kartacalıların hedeflerine ulaşamaması için fethetmiş olsa da daha sonra coğrafyanın sunduğu avantajları fark etmişlerdir. Bu avantajlar hem psikolojik hem de imparatorluğun maddi, manevi çıkarlarına hizmet edebilecek türden olmuştur. Psikolojik açıdan düşünüldüğünde M.S. sonraki ilk yüzyıllarda henüz coğrafi keşifler başlamamıştır. Bu sebeple İspanya'nın uçsuz bucaksız bir okyanusun kıyısında olması dünyanın sonuna ulaştıkları düşüncesini Roma imparatorluğuna yerleştirmiştir. Bu psikolojik avantajın yanı sıra yarımada'nın kontrolünü elinde bulundurmak ve deniz yollarının denetimini elinde tutmak Roma devletine büyük kazanımlar sağlamıştır. Bu kazanımların yanı sıra Roma, yarımada'daki arazilerden hem vergi almış hem de değerli madenlerini kullanmaya başlamıştır (Phillips, 1996: 36-37).

Roma devletinin himayesi altına giren İber yarımadasında ticari faaliyetler bu dönemde hızlanmıştır. Birçok bürokrat, tüccar adaya gelmiş ve yerleşmiştir. Bu faaliyetlerinin hızlanmasında Roma'nın getirdiği devlet düzeni ve hukukunun payı son derece yüksek olmuştur. Roma otoritesi ile iş yapmak isteyen yerliler Roma hukukuna tabi olmuş ve Latince öğrenmek zorunda kalmıştır. Bu durumda kültürel asimilasyonun artmasını sağlamıştır. Özellikle Romalı askerlere emekli olduktan sonra yarımada araziler tahsis edilmiştir. Yarımada yaşamaya başlayan askerler burada yerli halkla evlenmiş ve Roma'nın kültürel öğelerini taşımaya başlamıştır. Roma devletinin bu sürede yarımada yerleşmesi için birçok teşviki olmuş ve birçok göçmen İspanya bölgesine yerleşmiştir. Yerleşen bu göçmenlerle birçok dinde bu topraklara girmiştir. Henüz Roma devletinin resmi olarak kabul etmediği Hristiyanlık, İber topraklarına M.S. II. Yüzyılda gelmiştir. Gelişinin II. yüzyılda Yahudi diasporası ile bağlantılı olduğu iddia edilmektedir. Hristiyanlık, III. yüzyılda gelişim göstermiş ancak Romalı yöneticilerin nadir tepkisi ile karşılaşmıştır. İki piskopos Romalı asker tarafından öldürülmüştür. Hristiyanlık IV. yüzyılda imparator I. Theodosious döneminde resmi din olarak Roma'da tanınmıştır. Bu dönemle birlikte Hristiyanlık yerleşik konuma geçmiştir (King, 1962: 120-121).

Roma imparatorluğu IV. yüzyılda birtakım ekonomik ve nüfusa bağlı değişimler yaşamıştır. Bu dönem Roma'nın gerilemesi olarak görülse de aslında her bölgede aynı düzeyde gerçekleşmemiştir. Doğu eyaletleri bu dönemde güçlerini koruyup daha istikrarlı bir hale bürünürken, batıda kopmalar yaşanmıştır. Sürecin sonunda Roma imparatorluğu kuzey ve güney olarak iki ayrı yapıya bürünmüştür. IV. yüzyılın sonunda Germen halklarından biri olan Vizigotlar, İspanya bölgesine girmeye başlamıştır. Roma İmparatorluğunun batıda zayıfladığı bu dönemde buraya yerleşmeleri kolay olmuştur. Bu dönemde Roma imparatorluğuna büyük saygı duyan Vizigotlar, Roma himayesinde çalışmış ve askeri destekte bulunmuştur. Vizigotlar en başta pagan iken bu dönemde Hristiyanlığın Ariusçuluk koluna geçmiştir. Bu dönemde Ulfila isimli bir Vizigot Roma imparatorluğuna giderek kendilerine bir piskopos atanmasını istemiştir. Piskopos olarak seçilen Ulfila halkını Ariusçuluk koluna yönlendirmiştir (Phillips, 1996: 44-45). Bu durum üzerine İznik Konsili, Ariusçuluk'u Hristiyanlığın tamamen dışında bırakmıştır. Sebep olarak ise Ariusçuluk kolunun Oğul'u Baba Tanrı'dan daha alt bir figür olarak göstermesi şeklinde açıklamıştır (Yalduz, 2003: 292). Vizigotlar Roma topraklarına gelen göçebe toplumları bir arada tutmayı başarmış ve kendi himayesine almıştır. Böylelikle bölgede insan sayısı olarak avantaj elde etmeye başlamıştır. Bu dönemde Roma imparatorluğuna çeşitli desteklere

devam eden Vizigotlar, gerekli sözlerin yerine getirilmediğini düşünerek Roma topraklarının bir kısmına istila hareketlerinde bulunmuşlardır (Çapan ve Güvenç, 2017: 7). Roma imparatorunun bu yayılmacı anlayışa karşılık vermesi ile savaş meydana gelmiş ve Roma ordusu kendi toprakları içinde büyük bir yenilgiye uğramıştır. Bu yenilgi sonrası M.S. 382’de başa gelen yeni imparator Theodosius, Vizigotlar ile bir anlaşma yaparak iç işlerinde özerk olduklarını, dış ilişkilerinde Roma’ya tabi olduklarını belirtmiştir. Ancak 395’te Theodosius’un ölümü sonrası Vizigotlar yeni imparatora güven duymayarak yeni hamleler yapma kararı almışlardır. Roma’ya fetihler düzenlemişler ve çoğunlukla başarılı olmuşlardır. Saldırıları sırasında liderleri Alarik’in ölmesi ile halefi Ataulf başa geçmiştir. Ataulf daha uzlaşma yanlısı bir lider olmuş ve Roma ile anlaşarak Güney Galya’ya girmiştir. Burada Narbonne, Toulouse ve Bordoeaux şehirlerinde güçlü noktalar oluşturmuştur. İber yarımadasında gücü zayıflayan Roma imparatorluğu, Vizigotlarında egemenliği ile bölgeden çekilmiştir. Vizigotlar bu tarihten itibaren İtalya topraklarında bir daha görünmemiştir (Çapan ve Güvenç, 2017: 8). Bu sırada bölgeye çeşitli barbar gruplar yerleşmeye başlamıştır. Vizigotlar yaptığı seferler ile Vandalları Afrika’ya, Suevlileri Galiçya dışına sürmüştür.

Roma hukukunu ve hiyerarşik düzenini geliştiren Vizigotlar, geleneklerini de kullanarak yeni yasalar oluşturmuşlardır. Birçok şehrini kapsayacak ulusal yasalar hazırlamışlardır. Roma hukukunu tamamen ortadan kaldırmak yerine bazı kanunları aynı şekilde bazılarını da değiştirerek yürürlüğe koymuşlardır. Bu çeşitli değişikliklerin yanı sıra Vizigot krallığında Hristiyanlığın Ariusçu ve Katolik kolları sürekli çekişme halinde olmuştur. Vizigot halkının çoğunluğu Katolik nüfustan oluşmuştur ve bu ölçüde tahta çıkan I. Reccared Katolikliğe geçtiğini duyurmuştur (Harrell, 2013: 12). Bu geçiş ile birlikte Katolik hanedanlarından da destek alacağını düşünen Reccared, devletin güvenliğini perçinlemek istemiştir. Ancak devletin düzeni dini sarsılmaların yaşanmaya devam etmesi ile bozulmuştur.

M.S 710’da Müslümanların yarımadaya gelmesi ile Vizigot yönetimi sona ermiştir. Kral Roderick’in Müslüman ordusu karşısında kaybetmesi ve savaşta ölmesi ile hanedanlık bir anda ortadan kalkmıştır. Tarık bin Ziyad komutasındaki Berberi ordusu bu aşamadan sonra Cordoba’ya ilerleyerek son kalan Vizigotları yenmiş ve şehri ele geçirmiştir (Makki, 1992: 8). Fetih hareketleri sonucunda M.S 716’ya gelindiğinde Müslümanlar adanın büyük bir kısmını ele geçirmiştir. Ele geçirilen tüm topraklar Endülüs adını almış ve Şam’daki

halifenin yönetimi altına girmiştir. Ele geçirilen değerli arazileri Arapların alması ve Berberilere daha verimsiz arazilerin düşmesi sonucunda iki ırk arasında sürtüşmeler başlamıştır (Phillips, 1996: 61-62). M.S 732 yılına gelindiğinde Avrupa'ya yönelik fetih hareketlerini artıran Müslümanlar Fransa'ya ilerlemiş ve Bordeaux'yu almışlardır. İlerlemeye devam eden Müslümanlar Frank lideri Charles ve ordusu ile savaşa girmiş ancak önemli bir yenilgi almamasına rağmen ilerleyişini durdurmuştur (Üçok, 1968: 59-60). Geri çekilmelerinin en temel sebeplerinden biri Orta Avrupa'nın yoksul ve ganimet olarak yetersiz durumu olmuştur. M.S 759 yılına kadar Bordeaux Müslümanların kontrolünde kalmıştır. M.S 759 yılı sonrası Müslümanlar tamamen İspanya topraklarına çekilmiştir. Ancak bu dönemde İspanya topraklarında da iç siyasi durum pek parlak olmamıştır. Berberilerin Fas'ta isyan etmesi ile halife huzursuzluğu bastırmak Suriyelilerden oluşan otuz bin kişilik bir ordu yollamış fakat pek etkili olamamıştır. Ordudan sadece yedi bin askerkalmış ve kalanlar İspanya topraklarına dönmüştür. İspanya topraklarındaki Berberi isyanlarını sonlandırmışlar ve Berberileri yarımadadan tamamen çıkarmışlardır (Atçeken, 2003: 93).

750 yılında Abbasi hanedanı Şam halifeliğini Emevi hanedanlığından zorla almıştır. Emevi hanedanlığının varisi olan Abdurrahman bin Muaviye bu durum karşısında bir şeyler yapmak istemiş ve annesinin ailesinin etkili olduğu Fas'a doğru yola çıkmıştır. Fas'ta mualif gruplara temasa geçmiş ve Kays kabilesi iş birliği teklifini reddetmiştir. Ancak Yemenliler teklifi kabul etmiştir. Muaviye, Suriyeliler, Yemenliler ve bir grup Berberileri de yanına alarak ordusunu oluşturmuş ve boğazı geçmiştir. Kays kabilesine son vermiş ve başkenti Kurtuba (Cordoba) olan Endülüs emiri ünvanını almıştır. I. Abdurrahman Kurtuba'yı güzelleştirmeye çalışmıştır. Büyük Kurtuba camisini yaptırmıştır. Şehirde ileri gelen anlaşmazlıkları çözmüş ve Kurtuba'yı Avrupa'nın ileri gelen şehirlerinden biri haline getirmiştir (Phillips, 1996: 65). Birçok Hristiyan, bu dönemde Kurtuba'ya gelmiş ve Müslümanlarla yakın ilişkiler kurmuştur. Bu ilişkilerin gelişmesi sonucunda 850'lili yıllara gelindiğinde II. Abdurrahman döneminde birçok Hristiyan Müslümanlığa geçmiştir. Bu geçişler birçok kiliseyi rahatsız etmiş ve bu duruma karşı bir şeyler yapmak istemişlerdir. Müslümanları kışkırtarak şehit edilmek istemişler ve böylece diğer Hristiyanların dinine bağlılığını artırmak istemişlerdir. Müslüman yetkililer bu tuzağı en başında fark edip azmettirenleri yakalayıp idam etmiştir.

III. Abdurrahman döneminde (912) Müslüman liderler kendilerini Kurtuba'daki emirlerden soyutlayabilmek için yerel güçlere dönüştürmeye çalışmıştır. Merkezi otoritenin zayıfladığını çabuk fark eden III. Abdurrahman bu durumu önlemek için paralı askerlerden oluşan ordusunu kullanmış ve merkezi otoriteyi yeniden sağlamlaştırmıştır. III. Abdurrahman'dan sonra gelen halifeler öncekilere göre başarısız olmuşlardır. Merkezi otoriteyi yeterince sağlam tutamamış, yerel yöneticilerin güçlenmesine sebep olmuşlardır (Söylemez, 2015: 130). Son halife II. Hişam ilk olarak 1009'da sonrasında ise 1013'te iki kez görevden alınmıştır. Böylece zaten güçlenmiş olan yerel yöneticiler karışıklıktan istifade edip çatışma yoluna gitmiştir. 1031 yılında devam eden iç karışıklık sonucunda Kurtuba'da toplanan en güçlü liderler halifeliği feshettiklerini ilan etmiş ve bu süreç sonucunda otuz bağımsız şehir devleti ortaya çıkmıştır (Söylemez, 2015: 131).

2.1.2. Hristiyan Topluluklarının Güçlenmesi: Kastilya, Aragon ve Leon Krallıkları

Halifeliğin 1031'de son bulması ile otuz kadar yeni devletçik ortaya çıkmıştır. Kendi arasında çeşitli rekabetlere giren bu devletçikler, yaptırdığı farklı türde eserlerle birbirleri ile yarış içerisine girmiştir (Özdemir, 1992: 244). (Yapılan bu çeşitli eserler günümüz İspanya'sına da yansımıştır.) Bu çekişmeleri iyi takip eden Hristiyan liderler, çeşitli ittifaklar yaparak Müslümanları Müslümanlara daha da kışkırtmaya çalışmıştır. Birbirleri arasında yapılan savaşlar sonucunda zayıf düşen emirleri koruma altına alma garantisi vererek haraç almanın yolunu keşfetmişlerdir. Zaman içinde bölgede gücünü artıran Hristiyan liderler kendi arasında anlaşmazlıklara düşmüştür. Ayrıca Hristiyan liderler her kazanılan yeni toprağı varislerine ayırmış ve bu durumda herhangi bir Hristiyan liderlerin ön plana çıkmasını engellemiştir. 1015'li yıllarda Navarra kralı III. Sancho bu durumu kırmış ve otoritesini Cantabria'ya kadar genişletmiştir. Kastilya'yı topraklarına katan Sancho, Leon Krallığından Tierra de Campos'u da bünyesine dâhil etmiştir. Çalışmalarına devam eden Sancho, Aragon'daki derebeyliklerinde kontrolünü ele geçirmiş ve Katalunya'daki topraklara da derebeylik statüsü vermiştir. 1035 yılına gelindiğinde Sancho ölmüş ve vasiyetnamesinde topraklarını oğulları arasında paylaşmıştır. Üç büyük oğlunu kral olarak atayan Sancho, Navarra'yı Garcia'ya, Kastilya'yı Fernando'ya ve Aragon'u ise Ramiro'ya bırakmıştır.

Akabinde Navarra kralı abisi Garcia ile savaşı Fernando, bu savaşı da kazanarak Navarra'yı topraklarına katarak Ebro nehrine kadar uzanmıştır. 1065'e gelindiğinde Fernando ölmüş ve toprakları vasiyeti gereği çocuklarına bölünmüştür. Kastilya'yı büyük oğlu Sancho'ya, Leon'u Alfonso'ya ve Galiçya'yı da Garcia'ya bırakmıştır. Urraca ve Toro şehirlerini ise iki kızına bırakmıştır. II. Sancho adı ile Katilya'yı yöneten büyük oğul saldırgan bir politika izlemiştir. Galiçya ve Leon'a saldıran Sancho bu iki krallığı topraklarına katmıştır. Yeni kuşatma hazırlıkları yaparken hayatını kaybeden Sancho'nun (1072) yerine sürgünde olan kardeşi Alfonso geçmiştir. 1085'te Alfonso'nun komutasında dönemin en büyük İslam şehirlerinden biri olan Tuleytula'nın alınması ile Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında yenibir dönem başlamıştır. Gittikçe güçlenen Hristiyanlar karşısında Müslümanlar savunma durumuna geçmiştir. 1086'da dönemin İşbiliye emiri Hristiyanlara karşı Mağrib'li Murabıtlardan yardım istemiştir. Murabıtlar bu dönemde Batı Sahra'da ortaya çıkmıştır ve 1090 yılında ordusunu tamamladıktan sonra Cebelitarık'ı geçerek Endülüs'e girmiştir. 1145 yılına kadar Endülüs'ü kontrol altında tutan Murabıtlar, Müslüman olmayanlara karşı sert politikalar izlemiştir. Bu sebeple Müslüman topraklarında bulunan Yahudiler Hristiyan topraklarına göç etmeye başlamıştır. 1145 yılında Murabıtların son bulması ile Muvahhidler ortaya çıkmıştır. Mağrib'te kendini gösteren ve Trablusgarb'a kadar yayılan Muvahhidler 1172 yılında İspanya'ya büyük bir sefer düzenlemiştir. Öncelikle İşbiliye'yi sonrasında Endülüs'ün büyük bir bölümünü ele geçirmişlerdir. Kastilya kralı VIII. Alfonso karşısında büyük bir zafer kazanan Muvahhidler diğer Hristiyan toplulukların birleşip saldırması ile yenilgiye uğramışlardır. Elde ettikleri birçok bölgeyi kaybeden Müslümanlar Gırnata emirliğine 1492'ye kadar hakim olmaya devam etmiştir (Bilgin, 2015: 99). VIII. Alfonso sonrası Kastilya'nın yeni kralı olan III. Fernando Leon ve Kastilya krallıklarını nihayetinde kesin olarak birleştirmeyi başarmıştır.

VIII. Alfonso ve ondan sonra gelen diğer kralların temel düşüncesi bölgelerinde bulunan üç dinden insan topluluğunun kralı olduğu düşüncesi olmuştur. Genel itibari Hristiyanlığın hoş görüldüğü ancak diğer dinlere de belli ölçüde tolerans verildiği görülmüştür. XIII. yüzyıl İspanya'sının genel görüntüsü Müslüman, Yahudi ve Hristiyan topluluklarının uyumlu ilişkiler içinde olduğunu göstermiş olsa da bu durum bugünün hoşgörüsü manası aynı doğrultuda yorumlanmamalıdır. Zaman zaman toplumsal çatışmaların yaşandığı durumlar olmuştur. Ancak bölge bütünlüğü kaybetmemek adına oluşan kaygılar bütünleşmiş bir görünüş sağlamıştır. XIII. yüzyılın son periyodları gözlemlendiğinde birçok Hristiyan topluluk çeşitli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu dönemde

özellikle Müslümanlar Belensiye, Mürsiye gibi topraklarını kaybetmiştir. Bağımsız Portekiz krallığı ise 1249 yılında Hristiyanların saldırısı sonucu Müslümanların elinden çıkmıştır. Bu dönemde Hristiyanların yarımadaının neredeyse tamamına sahip olmuştur. Müslümanların elinde yalnızca Gırnata kalmış ve vergi vermeye tâbi tutulmuştur.

Gırnata emirliğinde kalan son Müslüman devlet Ben-i Ahmer devleti olmuştur. Muvahhidler'in Las Navas de Tolosa savaşında Hristiyanlara kaybetmesi ile 1232 yılında kurulmuştur (Phillips, 1996: 92). 1492'ye kadar varlığını sürdüren bu devlet aynı zamanda en uzun ömürlü İslam devleti olmuştur. Varlığını gösterdiği iki asırdan fazla sürede birçok ilim adamı yetiştirmiş ve birçok sanat eserini ortaya koymuştur. Bunlardan en önemli ilim adamlarından biri İbn-i Haldun olmuştur. Tarih sosyolojisi alanında yaptığı çalışmalar halen günümüze yön vermeye devam etmektedir. El-Hamra ve Bedayin sarayları, Kurtuba Camii günümüze kadar taşınmış önemli eserlerden olmuştur. Bu dönemde Hristiyanların çok güçlenmesi ve saldırılar düzenlemesine rağmen Ben-i Ahmer Devleti ayakta kalmayı başarmıştır. 1350 yılında yarımadaının büyük bir bölümünde veba salgını başlamıştır. Veba ile uğraşan Hristiyanlar Ben-i Ahmer Devleti'nin üzerine çok gidememiş sadece vergi almaya devam etmiştir. Ben-i Ahmer Devleti bu süreçte vergi ödemesini düzenli yapamamış ancak bu durum bir çatışmaya sebebiyet vermemiştir. Vebanın etkisi 1347-1351'de öyle etkisini göstermiştir ki Avrupa'da binlerce insanın ölmesine sebebiyet vermiştir. Ölenlerden biri de Kastilya Kralı XI. Alfonso olmuştur. Yoğun veba salgını ve akabinde insan ölümleri iç gelişmelerin önüne geçmiştir. Zira bu dönemde İber yarımadası diğer bölgelere nazaran gelişme gösteren ve ciddi bir pazar alanı bulunan bir bölge konumuna bürünmüştür. Halk duruma tepki göstermiş ve ayaklanmalar başlamıştır. İsyanların tek sebebi veba salgını olmamıştır. XIV. yüzyılın sonlarına kadar devam eden ayaklanmaların bir diğer nedeni de antisemitizmdir. Yahudi karşıtlığı bu dönemde çok ciddi şekilde hedefe konulmuştur. Bu süreç öncesinde Avrupa'da geniş bir Yahudi karşıtlığı ortaya çıkmıştır. İngiltere 1290'da Fransa ise 1392'de Yahudileri sürgüne göndermiştir (Kızıloğlu, 2012: 50). Bu ayaklanmalar iç karışıklıkları artırmış ve aslında güçlenen Hristiyanların dağınık bir çizgide kalmalarına neden olmuştur. Bu süreçte Ben-i Ahmer Devleti temkinli davranmış ve kendi içinde olayları takip etmiştir.

XV. yüzyılda Kastilya krallığında taht krizleri meydana gelmiştir. Bu dönemde Kastilya krallığı iki kez Portekiz istilasına uğramıştır. İstilalar öncesi Kastilya kralı IV. Enrique'nin ölmesi ile karışıklık dönemi artarak sürmüştür. Bu dönemde desteği arkasına

alan Isabel Portekiz istilasını savuşturmuştur. 1479'da Portekiz ile yapılan anlaşma sonrası Isabel'in tahta geçmesi kesinleşmiştir (The Rise of Castile and Aragon, 1252-1479). Aynı tarihte Aragon kralı II. Juan'ın ölmesi ile Fernando Aragon kralı olmuştur. 1469'da ailelerinin rızası olmadan evlenen Aragon ve Isabel, asıl hedefleri olan iki krallığı birleştirme kararını almıştır (Lee, 2004: 57). İki krallığın birleşmesi sonrası Kastilya uzun süre sonra birçok komşu ile barış içinde ilişkiler geliştirmeye başlamıştır. Fernando ve Isabel bu süreçte papalık ile iyi ilişkiler içinde olmaya çalışmış ve Papa'yı kendilerine piskopos ve başpiskopos atama yetkisi tanımlamasını istemişlerdir. Gırnata Emirliği'ne saldırılar düzenleyen Katolik hükümdarlar, nihayetinde zayıflatmayı başarmıştır. 1482 – 1492 yılları arasında süren saldırılar nihayetinde 1491'e gelindiğinde artık Hristiyanlar birçok toprak elde etmiştir. Nihayetinde Gırnata emiri XII. Muhammed Kasım 1491'de Fernando ve Isabel ile bir anlaşma imzalamıştır. Anlaşmaya göre Emir Muhammed şehri teslim etme kararı almış ve bizzat kendisi şehre geldiğinde Fernando ve Isabel'e görevini bırakmayı tercih etmiştir (Hitti, 2011: 585). Anlaşmanın diğer noktalarına bakıldığında, isteyen Müslümanlar İspanya topraklarında kalıp dinlerini özgürce yaşayabilecektir veya Kuzey Afrika'ya göç etme haklarına sahip olmuş olacaktırlar. Sağlanan bu hoşgörü ortamı pek uzun sürmemiştir. 1499 yılına gelindiğinde iç karışıkları bahane ederek Kastilya ve Aragon'daki Müslümanların din değiştirmelerini veya İspanya topraklarını terk etmeleri istenmiştir. Din değiştiren Müslümanlar Moriskonlar olarak adlandırılmıştır. Ancak din değiştirmelerine rağmen bir yıl sonra tekrar problem haline gelmiştir.

Gırnata Emirliğini ele geçirdikten sonra Isabel ve Fernando Yahudilerin sürgün edilmesi veya din değiştirmeleri konusunda karar vermeleri gerektiren bir yasayı onaylamıştır. Kraliçe Isabel papanın icazetini alarak eşi Fernando ile bir İspanyol Engizisyonu kurmuştur. (Engizisyonun temel amacı Hristiyanların manevi duygularını sorgulamaktır. Bu sebeple çıkarılan yasa ile kurulan engizisyonun Müslümanlar ve Yahudilere bir etkisi söz konusu değildir.) Engizisyon görevleri öncelikle bir şehre gelip din kurallarını ihlal eden kimseler ile görüşmüş ve hatalarından dönmeleri konusunda onları da ikna etmeye çalışmıştır. Bir sonraki aşamada küçük günahları olanları küçük kefaret cezaları vermişlerdir. Ancak temelde Hristiyanları sorgulamak gibi gözükse de bu engizisyonlar aslında Yahudileri hedef olarak kurulmuştur. Bu sebeple Yahudilerde ayrıntılı incelemelere tâbi tutulmuştur. 1492'de çıkarılan yasaya göre yaklaşık olarak 250 bin kadar bulunan Yahudilerin yarısı din değiştirmiş, diğer yarısı ise ülke dışına kaçmak zorunda kalmıştır.

(Phillips, 1996: 126). (İspanya Yahudilerinin soyundan gelenlere günümüzde Seferad Yahudileri denir.) XVIII. yüzyılda Yahudilerin bir kısmı İspanya topraklarına dönmeye başlamıştır. Yahudilerin ülke dışına çıkarılma yasası Diktatör Franco'nun yasayı 1968'de iptal etmesine kadar geçerli kalmıştır.

2.1.3. İspanya'nın Hâkim Güç Olması: Sömürge İmparatorluğu ve Sonrası

Isabel ve Fernando'nun Kastilya ve Aragon krallıklarını birleştirmesi ve bir bütün İspanya temelini atmaları toplumu da bir bütün olarak algılayacaklarını göstermiştir. Kastilya ve Aragon krallıklarının birleştirilmesi bir bütün İspanya için önemli bir adım olmuştur. Kültürel kimliklerinin yanısıra dinsel kimliklerinde benzer olması bu birleşimi sağlamıştır. Ayrıca ortak hedefleri içerisinde Müslümanları ve Yahudileri adadan göndermek ve güçlü İspanya'yı oluşturmak olması, gelecekte İspanyol kimliğinin güçlenmesine kapı aralamıştır (Özaydın, 1991). İç politikada daha önce kullanılmış uygulamalar terk edilmemiş ve yeni politikalar eklenerek tasarlanmıştır. Kraliçe Isabel bu dönemde limanlara çok önem vermiştir. Birçok liman yapımı için kraliyet bütçesinden kaynak sağlayan Isabel, 1492'de Müslümanların elinden tamamen aldığı Gırnata'nın liman avantajını da kullanarak deniz ticaretini desteklemiş ve deniz hâkimiyeti sayesinde krallığını daha güvence altına almak istemiştir. İlk etapta İspanya coğrafyasına yakın Madeira ve Kanarya adalarını işgal etmek için kraliyet bütçesinden destek sağlanmıştır. Adadaki yerli halkların bazıları ile anlaşılmış olsa da birçoğu saf dışı bırakılmıştır. Artık XV. yüzyılın sonlarına gelindiğinde işgal edilen adalarda tarım yapılmaya başlanmıştır. Portekiz XIV. yüzyılın sonlarında kâşif Bartelmo Diaz'ı keşif yapması için görevlendirmiştir. Diaz 1486'da ilk defa Ümit Burnu'na ulaşan kişi olmuştur. Bu durumu fark eden kraliçe Isabel, Portekiz'in denizlerdeki üstünlüğünün önüne geçmek için bir şeyler yapılmasına karar vermiştir. Portekiz ile bir savaşa girmeden yeni keşif yolları bulmak isteyen Isabel ve Fernando, Kristof Kolomb'un merak uyandıran planını kabul etmiştir. Ancak Gırnata'lı Müslümanlar ile savaşta oldukları için planı biraz ertelemek istemişlerdir. Kolomb'u ellerinden kaçırmamak için Kastilya'daki tüm masraflarını karşılamışlardır. Nihayetinde 1492'de savaş bittiğinde Kolomb'a gereken desteği vereceklerini belirtmişlerdir. Yolculuğa çıkmadan önce Kolomb ile bir anlaşma yapan Isabel ve Fernando, keşif sırasında elde edeceği kârın tahtla paylaşması konusunda Kolomb'u ikna etmiştir (Pierson, 1999: 52). Kolomb ise karşılığında başarılı olursa asil statüsü istemiş ve fethettiği bölgelerin valisi olmayı talep etmiş ve talebi kabul görmüştür (Padron, 1990: 106).

Bu dönemde hareketlenen coğrafi keşifler günümüz Avrupasını Avrupa yapan karakterini ortaya çıkarmıştır. Coğrafi keşiflerin Avrupalı devletlerce yapılması ve zenginliklerin Avrupa’da toplanması bu kıtayı güçlendirmiştir. Birçok değişimi kısa sürede gerçekleştirmeye başlayan Avrupalı devletler diğer alanlarda da gelişimlerine devam etmiştir. Bilimde sanatta yaşanan tüm kültürel gelişmeler, Avrupa’da yavaş yavaş özgün bir ortamın oluşmasını sağlamış ve Avrupa kimliğinin temelleri bu süreçte atılmıştır (Özgöker ve Musaoğlu, 2016: 73-74). 1492’de Kolomp denize açılmıştır. Bir aylık bir süre sonrası Bahamalar’da bir adaya ulaşmış ve Japonya’ya yaklaştığını düşünmüştür. Donanması karaya çıktıktan sonra ilerlemeye devam etmiş ancak Kolomb farklı bir gemi ile keşfe devam etmiştir. Küba’nın doğu ucuna ilerleyen Kolomb, burada günümüzde Hispanyola adındaki adayı keşfetmiştir (Kurtuluş, 2005: 876). Keşfettikleri bölgelere getirdikleri insanları yerleştiren Kolomb ayrıca onlara kalacakları yerde inşa ettirmiştir. Ayrıldıkları mürettebat ile tekrar birleşen Kolomb dönüş yoluna geçmiştir. Kolomb 15 Mart 1493 yılında İspanya’ya dönmüştür. Başarılarından dolayı Isabel ve Fernando tarafından kutlanan ve yeni daha büyük bir donanma ile yola çıkmasına izin verilen Kolomb, vaat edilen unvanları kazanmıştır. 17 gemilik bir donanma hazırlanmıştır. İçinde bir koloninin kurulması için gereken insan, hayvan, araç gereç ve tohumlarda bulundurulmuştur (Elik ve Bal, 2014: 108). 22 Kasım 1493 yılında Hispanyola’ya ulaşan donanma gördükleri karşısında dona kalmıştır. Bıraktıkları adamların hepsinin yerli halk ile çıkan çatışma sonrası öldürüldüğünü görmüştür. Büyük hayal kırıklığı yaşayan Kolomb donanmadaki diğer mürettebat ile tartışma yaşamıştır. Başarısız girişim ve anlaşmazlıklar sebebi ile Kolomb ve donanması dönüşe geçmiştir. Ondan önce İspanya topraklarına varan bir grup yerleşimce Kolomb’un zayıflıklarını anlatmaya başlamıştır. Isabel ve Fernando 1496 yılında gelindiğinde Kolomb’a olan umutlarını kaybetmiştir. Ancak önceki seferdeki başarısını düşündüklerinde ve yoğun şekilde Kolomb’un ısrarına karşılık bir kez daha donanma vermeyi kabul etmişlerdir. Kolomb 1498’de toplamda altı gemi 300 erkek ve 30 kadın ile yola çıkmıştır. Gemilerin üçünü Hispanyola’ya yönlendirmiştir. Geri kalan üç gemi ile Kolomp batıya yönelmiş ve 31 Temmuz’da Trinidad adasına ulaşmıştır. Ardından kuzeye ve batıya ilerlemeye devam eden Kolomp Güney Amerika kıyısına ayak basmıştır. Burada Venezüella olduğu tahmin edilen bir bölgede araştırmada bulunmuştur. Araştırmaları sonrası kendisi de Hispanyola’ya yönelmiştir. Kolomb Hispayola’ya gittiğinde büyük bir sorunla karşılaşmıştır. Bizzat kendi getirdiği yerleşimciler Kolomb’un buyruklarına uymayacaklarını iletmışler ve isyan etmişlerdir. Diğer yandan yerleşimcileri istemeyen yerli halk da problem yaratmıştır. Düzeni

sağlamakta son derece zorlanan Kolomb çözüm yolunu bulmakta zorlanmıştır. Bu süre zarfında adadaki durumu anlatan ve bizzat Kolomb tarafından kaleme alınan raporlar Kastilya'ya ulaşır ulaşmaz Fernando ve Isabel bu durum için bir şeyler yapmaya karar vermiştir. Bu durum sonrası otoriteyi sağlaması için Francisco de Bobadilla görevlendirilmiştir. Bobadilla'ya gerekirse düzeni sağlaması için olağanüstü yetkiler tanımlanmıştır. Adaya ulaşan Bobadilla, düzeni sağlayamadıkları gerekçesi ile Kolomb ve iki kardeşini tutuklamış ve zincire vurmuştur. Bobadilla egemenliğine geçen ada sonrası Kolomb ve kardeşleri İspanya'ya gönderilmiştir. Kolomp bu olaylar sonrası 1501 yılına kadar görevine iade edilmemiştir.

Kolomp bu sürecin sonunda bir daha asla genel vali ve yönetici olamamıştır. Kral ve kraliçe Hispanyola'ya Nicolás de Ovando'yu atamıştır (Nicolás de Ovando, 2013). Bu dönemde yeni keşfedilen bölgeler daha çok önemsenmiştir. İspanyol kıyıları ticaret merkezi haline gelmiş ve sömürge imparatorluğunun temelleri böylece atılmıştır. Isabel ve Fernando fethettikleri topraklarının tanınmasını sağlamak için çocuklarını müttefikleri ile evlendirmeyi düşünmüşlerdir. Nihayetinde kızları Isabel'i Portekiz prensi Alfonso ile evlendirmiş ancak kocasının kısa sürede ölmesi ile dul kalmıştır. Dul kalan Isabel bu sefer Alfonso'nun amcası Manoel ile evlenmiş ve doğum sırasında hayatını kaybetmiştir. Çiftin çocukları Miguel ise Portekiz tahtının varisi konumuna geçmiş ancak iki yaşına kadar yaşayabilmiştir. Isabel ve Fernando'nun diğer kızı Maria Manoel ile evlenmiş ve bu evlilikten sekiz çocuk dünyaya gelmiştir. Bu çocukların en büyüğü Joao, tahtın öncelikli varisi konumuna gelmiştir. Kral ve Kraliçe en büyük oğlu Juan ve en büyük kızı Juana'yı Habsburg hanedanından Margaret ve Felipe ile evlendirme girişiminde bulunmuştur. Müttefiklik ilişkilerini geliştirme amacı ile yapılan bu evliliklerden Juan ve Margaret evliliği olumlu netice vermezken, Juana ve Felipe'nin evliliği olumlu bir çizgide yürümüştür. Juana'nın bu evlilikten altı çocuğu olmuştur. Üçüncü çocukları olan Carlos daha dört yaşında iken hanedan kuralları çerçevesinde büyük miktarda toprak sahibi olmuştur. Ayrıca annesi Kastilya kraliçesi olan Juana, Aragon ve Kastilya tahtlarının dışında sonradan ele geçirilen deniz aşırı bölgelerinde ilk varisi konumuna gelmiştir. Felipe'de Kutsal Roma İmparatorluğunun tek varisi olmuştur. Kraliçe I. Isabel 1504 yılında öldüğünde Juana kraliçe olarak tahta geçmiştir. Kastilya'da eşi sayesinde bir güce sahip olan Fernando ise Aragon'daki topraklarına geri dönmüştür. 1506 yılında Juana ve eşi Felipe Habsburg topraklarından Kastilya topraklarına gelmiş ve burada hükümdar olarak tanınmışlardır. Kısa bir süre sonra Felipe'nin ölmesi sonrası Juana kraliçelik görevlerini yerine getiremeyecek

duruma gelmiştir. Ölmeden önce hazırladığı vasiyetnamesinde kraliçe Isabel durumu önceden fark etmiş ve Juana'nın tahtı yönetemeyecek durumda kalması durumunda torunları Carlos'un adına kral naibi olarak yönetimi devralmasını istemiştir. Kastilya'lı yetkililerin Juana'nın tahtı yönetemeyecek durumda olmadığına karar vermeleri sonrası Fernando'yu yönetimi tekrar devralması için davet etmişlerdir. Naiplik ile tekrar hükümdarlığı ele alan Fernando, Isabel ile yürüttükleri toprak genişletme stratejisini sürdürmüştür. Yaptığı seferler sonucunda Kastilya ordusu Kuzey Afrika içlerinde birçok noktayı ele geçirmiştir. 1505 yılında Fernando, Fransa kralı XII. Louis'in yeğeni Germaine de Foix ile evlenmiş ve olası bir savaş durumunda Fransa ordusuna karşı savunma elde etmiştir. Aslına bakıldığında bu evliliğinde Fernando Aragon tahtına varis bırakmak istemiş ancak evlilikten çocuğu olmamıştır. 1516'da Fernando hayatını kaybettiğinde ardında büyük bir miras bırakmıştır. Juana'nın oğlu Carlos, Kastilya'nın, Aragon'un ve İspanya dışındaki toprakların varisi konumuna gelmiştir. Bu durumun üzerine büyükbabası ve büyükannesin yönettikleri Burgonya ve Habsburg topraklarının da varisi olmuştur (Chapman, 2010: 235).

1517 yılında kral Carlos İspanya'ya geldiğinde üç ana soruna çözüm bulmak zorunda kalmıştır. Bu sorunlar sırası ile İslam âlemi ile mücadele, Kastilya'nın sömürgeler keşfederek imparatorluk olmasındaki mücadele ve birleşik bir Hristiyan Avrupa yaratma fikri olmuştur. Kutsal Roma İmparatoru I. Maximilian 1519'da öldüğünde, Carlos İmparatorluğa adaylığını koymuştur. Carlos çabaları sonrası İmparatorluk tacını elde etmiş ve 1520'de İspanya'dan ayrılmıştır. Carlos'un alelacele ayrılması Kastilya'nın belli şehirlerinde isyanlara sebep olmuştur. 1522'de ülkeye dönen Carlos ayaklanma liderlerini ağır cezalara çarptırmıştır. Tekrar ülkede huzuru sağlayan Carlos birinci dereceden kuzeni olan Portekiz hanedanı üyesi Isabel ile 1526'da evlenmiştir. Bu evlilikten üç çocuğu olmuş ve çocuklarını da atalarının yaptığı gibi çeşitli stratejilerde kullanmak istemiştir. Carlos 1556'ya kadar yönetimi boyunca Fransa ile mücadeleye girişmiştir. Kuzeni Lojos'un Mohaç muharebesinde Osmanlı kuvvetlendirince öldürülmesi sonucu Osmanlı'yı ve Müslümanları kişisel meselesi haline getirmiştir. Sömürgecilik faaliyetlerine de aktif olarak devam eden İspanya, günümüzde Bolivya olarak bilinen Potosi'deki gibi maden yataklarını yağmamıştır. Buradan çıkarılan çeşitli madenler ile hem İspanya imparatorluğu güçlenmiş hem de Avrupa ekonomisi canlanmıştır. 1556'da Carlos tahtını oğluna bıraktığında kral Felipe küresel bir imparatorluğun zirvesinde bulunan bir imparator konumuna gelmiştir (Chapman, 2010: 246-248).

Felipe’de babası gibi Osmanlı ile mücadele içine girmiştir. İspanya Osmanlı ile mücadelesini artarak devam ettiği sırada 1568’de Hollanda’nın içişlerindeki karışıklar sebebi ile yönünü kuzey Avrupa’ya çevirmiştir. Çıkan isyanları bastırmak amacı ile kral Felipe en tecrübeli valisi olan Alba Dükünü Hollanda’ya göndermiştir. Yaşanan bu olaylar sonrası sarsılan İspanya ve kral Felipe, 1571 yılında Osmanlı’ya karşı aldıkları İnebahtı deniz savaşı galibiyeti ile moral bulmuştur. İspanya, Venedik cumhuriyeti ve papalığın destek verdiği bu donanma ile kesin bir zafer kazanmışlardır (Pierson, 1999: 64). Müslümanlara karşı kazandığı zafer sonrası kral Felipe yönünü Güney Amerika’daki sömürgelerine çevirmiştir. Portekiz ile sınırları belirlemek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Ancak Felipe’nin asıl amacı Fransa’nın Brezilya’ya olan ilgisini sınırlamak olmuştur. Portekiz ile sınırlar belirlenerek geçici de olsa Fransızları Brezilya topraklarından atmışlardır. Bu dönemde ayrıca Avrupa içi ayaklanmalar baş göstermeye devam etmiştir. Hollanda toprakları üzerindeki Habsburg karşıtı ayaklanmalar artarak devam etmiş ve İspanya isyanları bastırmak için ciddi kaynak aktarmıştır. Güney Amerika’daki kolonilerden gelen yüklü madenler olmasına rağmen kraliyet zaman zaman zor duruma girmiştir. Bu dönemde İngiltere ile İspanya’nın arası yavaş yavaş açılmaya başlamıştır. 1588 yılında İngiltere’yi istila etmek isteyen Felipe, Büyük Armada adını verdiği 30 farklı gemisi ile bir donanma oluşturmuştur. Donanmaya karşı hazırlıklarını yapan İngiltere kraliçesi I. Elizabeth, donanmayı püskürtmüştür. Tam olarak karşı karşıya gelmeden donanmasının yarısını kaybeden Felipe bir daha direkt olarak İngiltere’ye saldırmamıştır. Direkt saldırıcı yerine İskoçya ve İrlanda’daki halk hareketlerini desteklemiştir. İngiltere’de direkt olarak saldırı planlamamıştır ancak deniz korsanlarını destekleyerek İspanya’nın Güney Amerika’daki kolonilerine zarar vermeye çalışmıştır. Kral II. Felipe son zamanlarını hasta olarak geçirmiş ve 1598’de hayatını kaybetmiş ve yerine oğlu III. Felipe geçmiştir (Chapman, 2010: 258).

1621 yılına kadar olan saltanat süresince var olan gerginliği azaltma hedefinde olan kral Felipe bu durumu başarmıştır. 1598’de kırk yıldır süren iç savaşı sonrası Fransa’ya barış elini uzatan İspanya Vervins Barış Antlaşmasını imzalamıştır. I. Elizabeth’in ölmesi sonrası İngiltere’de başa I. James’in hükümrانlığında Dover barış görüşmeleri başlamıştır. Ancak bu süreçte İspanya’nın kaynaklarını tüketen Hollanda’daki ayaklanma kırk yıldır bastırılmamıştır. Nihayetinde Felipe’nin çabalarının kısmen de olsa sonuç vermesi üzerine 1609 yılında İspanya ve Kuzey Hollanda eyaletleri arasında On İki Yıllık Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır (Pierson, 1999: 67). Kral Felipe savaşa mesafeli durmuş olsa da

akrabaları ile ilişkilerini iyi tutmuş ve gerektiğinde Osmanlı tehdidine karşı yardım edeceğini söylemiştir. Devletin iç ilişkilerinde ise ekonomik anlamda problemler oluşmuştur. Tedavüldeki altın ve gümüş para stokunu azaltmak için bakır para basılıp piyasaya sürülmüştür. Ayrıca babasının danışmanlarının işine son vermiş ve tahsil sahibi kişileri danışmanı yapmıştır. III. Felipe barış anlayışı çerçevesinde çevresindeki birçok sorunu kısmen de olsa halletmiştir ve iç gelişmelere öncelik vermiştir. Onun döneminde tiyatro, edebiyat ve resim alanındaki kültürel çalışmalar hızlanmıştır. Cervantes, Tirso de Molina ve Lope de Vega gibi yazarlar bu dönemde ortaya çıkmıştır. Özellikle tiyatronun gelişimi tüm İspanya'ya yayılmış ve bir anda sanatta cazibe merkezi haline gelmiştir. 1619'da kral III. Felipe ölümü öncesi Lizbon'a gitmiş ve Portekiz kralı kimliğini pekiştirmek istemiştir. Ancak yakalandığı hastalık sonucu 1621 yılında hayata gözlerini kapamıştır. Oğlu IV. Felipe'yi bürokratik yapıyı öğrenmesi amacıyla yanında götürmüş ve kralın ani ölümü sonrası henüz 16 yaşında olan IV. Felipe tahta çıkmıştır.

IV. Felipe tahta çıktığı 1621 yılında Bourbon hanedanından Fransız prensesi Isabel ile evlenmiş ve yapılan bu stratejik evlilik Fransa ile olan düşmanlığı köktenci bir şekilde sona erdirmiştir (Pierson, 1999: 69). “Şair Kral” lakabı ile tanınan IV. Felipe İspanya'nın kültürel alandaki altın yıllarının ikinci döneminde tahta kalmıştır. Onun döneminde kendi satın aldığı, yaptırdığı ve ona hediye edilen tablolar ile bugün Madrid ünlü Prado müzesinin temeli atılmıştır. 1621'de tahta çıktığı sırada kuzey Hollanda eyaletleri yapılan anlaşma sona ermiştir ancak Almanya'da otuz yıl savaşları başlamıştır. En nihayetinde bir Katolik – Protestan savaşı olarak görünmüş olsa da birçok devletin bir araya gelmiş olması ile siyasi bir görünüm almıştır. Savaşı Protestanlar kazanmış ve 1648'de Westfalya anlaşması imzalanmıştır (Alganer ve Yılmaz, 2015: 98). Anlaşmanın İspanya açısından Hollanda ve Portekiz sömürgelerini kaybetmiş olması gibi bir dizi sonucu olmuştur. IV. Felipe döneminde dış ilişkiler başarıdan başarısızlığa dönüşmüştür. Önceki dönemde başlayan ekonomik gerilemeye çözümler üretilmemiş ve artarak devam etmiştir. IV. Felipe döneminde birçok noktada ekonomik düşüş görülmüş olsa da Madrid bu dönemde iyi bir görünüm sergilemiştir. Birçok seçkinin Madrid'e taşınması ile diğer bölgeler sosyoekonomik çöküşe geçmiştir. IV. Felipe dönemi sona ererken Avrupa'da ikincil güç konumuna gerilemiş bir İspanya ortaya çıkmıştır. 1665 yılında ölen IV. Felipe'nin yerine II. Carlos geçmiş ancak dört yaşında olması sebebiyle annesi ve akıl hocalarının yönetimi ile 1675 yılına kadar yönetimde aktif olmamıştır. Fransa kralı XIV. Louis İspanya'nın zayıflığından faydalananarak 1667'de Veraset Savaşı'nı başlatmıştır. Başlattığı bu savaş ile

İspanya kontrolündeki Güney Hollanda'nın bir kısmını ele geçirmiştir. II. Carlos 1675'te tahta geçtiğinde sağlık sorunları olan bir hükümdardı. Tecrübesizliğinden ve İspanya'nın genel görünümünden yararlanıp daha fazla toprak elde etmek isteyen XIV. Louis tekrar ve daha güçlü şekilde İspanya'ya saldırmak istemiştir. Bu durumun farkına varan ve çok güçlü bir Fransa'ya izin vermek istemeyen İngiltere İspanya ile ittifak yapmıştır. II. Carlos 1678 yılına gelindiğinde Fransız prenses Marie Louise ile evlenmiş ancak bir çocuk sahibi olamamıştır. Bu adımı ile İspanya üzerinde Fransız hanedan sayısını artıran Carlos saldırılardan korunmayı planlamıştır. Ekonomide giden işleri düzeltmek için VIII. Medinaceli dükünü başbakan olarak atamıştır. Bir gecede tüm fiyatları yarı yarıya indirerek revalüasyonu devreye koymuştur. Ekonomide şok etkisi yaratan bu hamle kısa vadeli ciddi sıkıntılara yol açmıştır. Ancak 1680'li yıllara gelindiğinde İspanya'nın kıyı şeridinden başlayarak İspanya'nın tamamına yayılan bir ekonomik büyüme gözlemlenmiştir. Evliliklerinde bir çocuk sahibi olamayan II. Carlos, imparatorluğu bırakacak bir varis belirlemek zorunda kalmıştır. Kral 1700 yılına geldiğinde artan hastalığı sebebiyle bir karar vermesi gerekmiş ve şaşırtıcı kararı sonucunda Fransız Bourbon hanedanından XIV. Louis'in torunu Philippe'i varisi ilan etmiştir. Bu duruma başta Fransa olmak üzere İngiltere ve Hollanda yönetimleri de çok şaşırmıştır. Habsburg hanedanı dışından biri olan kral Philippe, İspanya hanedanı tarafından kabul edilmekte zorlanacağını anlamış ve bir anda kendini İspanya veraset savaşları içinde bulmuştur. V. Felipe adı ile 1700'de tahta çıkmıştır (Pierson, 1999: 71).

Veraset savaşları 1701'de başladığında İspanya aktif olarak savaşı sürdürmüştü ancak asıl hedef Fransa olmuştur. Dedesi XIV. Louis'in aktif yardımları savaş sırasında sürmüştü ancak bir süre kesilmiştir. 1711'de V. Felipe'nin Almanya İmparatorluğunun varisi durumuna gelmesi ile tekrar destek vermeye başlamış ve nihayetinde 1714'te veraset savaşları bitmiştir (Pierson, 1999: 75). V. Felipe koltuğunu sağlamlaştırmış ve tam olarak Bourbonlar dönemi İspanya yönetiminde başlamıştır (Gök ve Gürkan, 2018: 396). V. Felipe'nin savaşlarda aktif olarak cepheye katılmış olması İspanya hanedanının takdirini toplamasını sağlamıştır. 1720'li yıllara gelindiğinde psikolojik rahatsızlıkları sebebiyle tahtı bırakmak isteyen V. Felipe, tahtı oğlu I. Luis'e bırakacağına dair gizli bir evrak hazırlamıştır. 1724'te sürpriz şekilde tahtan çekilen V. Felipe, oğlu I. Luis'e tahtı bırakmıştır. Ancak oğlunun sekiz ay sonra ani şekilde çiçek hastalığından hayatını kaybetmesi sonucu eşinin ısrarları ile tahta geri dönmüştür. 1746 yılına kadar tahtta kalan V. Felipe sağlık sorunları sebebiyle son yıllarında görev yapamaz duruma gelmiştir. Eşi Isabel'in yönetimdeki etkisi

bu dönemde yüksek olmuş ve atanan yetenekli bakanlar ile imparatorluk sürdürülmüştür. 1731-1743 yılları arasında Fransa ile ‘‘Bourbon Hanedan Paktı’’ imzalanmış ve İspanya, İngiltere’ye karşı Fransa’nın yanında yer almıştır. 1735’te yapılan Viyana antlaşması ile İtalya’daki iki bölgenin (Sicilya ve Napoli) kralı V. Felipe’nin oğlu Carlos olmuştur. 1740’ta Avusturya veraset savaşlarına katılan İspanya çok hazırlıklı olmadan girmiştir. Ancak bu sürecin başında V. Felipe’nin eşi Isabel’in çabaları ile diğer oğlu Felipe’nin de Parma ve Piacenza dükaliğine atanması sağlanmıştır. 1746 yılında ömrünü tamamlayan V. Felipe zamanında imparatorluk veraset savaşları geçirmiş ancak bu duruma rağmen ekonomik büyüme sağlanmış ve yeniden Avrupa’da kalem oynatabilen bir konuma gelmiştir.

1746 yılında babasından aldığı görevi üstlenen ve tahta çıkan VI. Fernando diğer krallar gibi erken yaşta tahta çıkmamıştır. Otuzlu yaşlarında, tecrübeli ve eğitimli olarak tahta çıkan Fernando babasının sürdürdüğü Fransa ittifakını sonlandırmış ve barışçı bir politika izlemiştir (Pierson, 1999: 77). Devlet kademesindeki önemli noktalara iyi eğitilmiş kişileri yerleştirmiş ve politikalarının güvenilir şekilde uygulanmasını sağlamıştır. İki önemli danışmanı Carvajal ve Ensenada ile devletin gücünü artıran Fernando birçok alanda çalışmalar yapmıştır. Maliye, donanma gibi konularda fikir ayrılığı bulunan bu iki danışman zaman zaman yetki karmaşası içine girmiştir. Ensenada Fransız yanlısı bir politikayı desteklerken, Carvajal daha barışçı ve bağımsız bir politikayı desteklemiştir. Carvajal’a göre İspanya’nın deniz aşırı topraklarının korunmasının tek yolu İngiltere ile bir anlaşma yaparak toprakların korunması olmuştur. Ensenada ise toprakların güvenliği ve imparatorluğun devamı için Fransa ile ittifak yapılmasını tavsiye etmiştir. Nihai noktada iki taraf ile de bir ittifak olmamış ve tarafsız bir politika tutumu gerçekleştirilmiştir. Carvajal ve kral VI. Fernando Güney Amerika’daki Portekiz sorununu çözmek için çok çabalamış ve son çerçevede 1750 sınırlar anlaşmasını imzalamıştır. Portekiz’in Brezilya’daki mutlak egemenliği garanti edilmiş ve Uruguay İspanya’ya geçmiştir. Ensenada ise 1754 yılında görevinden ayrılırken birçok kazanım bırakmıştır. 1753 yılında Vatikan ile görüşmelere başlayan Ensenada, papalık ile İspanyol tahtı arasındaki bağlantıyı kurmuş ve kralın koltuğunu sağlamlaştırmıştır (Phillips, 1996: 195-196). Ayrıca İspanya’nın ekonomisinin ve donanmasının daha güçlü hale gelebilmesi için İspanyol denizciliğinin geliştirilmesini savunmuştur. Var olan gemileri yenilemek ve ticaret ağını artırmak için verdiği çabalar sonuç vermiştir. Görevi bıraktığında İspanya donanması eski gücüne yakın duruma gelmiştir.

1754 yılına gelindiğinde Carvajal ve Ensenada görevlerinden ayrılmıştır. Bu süreçten sonra devlet reformları yavaşlamıştır. Kralın yeni danışmanı İrlanda kökenli Ricardo Wall olmuştur. Kararsız bir dış politika tarzını benimseyen Wall ne İngiltere ne de Fransa ile ittifak çabasına girmemiştir. VI. Fernando'nun 1758 yılında eşini kaybetmesi kendisini depresyona sürüklemiş ve 1759 yılında hayatını kaybetmiştir. Çiftin çocuklarının olmaması sebebiyle Fernando'nun kardeşi olan Napoli kralı III. Carlos tahtın varisi konumuna gelmiştir. 1759 yılında III. Carlos tahta geçtiğinde tarafsız politikadan vazgeçerek İngiltere karşıtı bir politika benimsemiştir. Bunun üzerine 1761 yılında III. Carlos yönetimi Bourbon Fransa'sı ile bir aile paktı daha imzalamış ve Fransa'nın yanında İngiltere'ye karşı savaşa girmiştir. Ancak bu savaş İspanya için doğru bir zamanlama olmamıştır. Uzun süredir aktif olmayan İspanyol donanması İngiltere donanması karşısında çok zayıf kalmıştır. Neticesinde İspanya Havana ve Manila gibi iki önemli limanını kaybetmiştir. 1763'te savaş Paris antlaşması ile sonlanırken Havana ve Manila İspanya'ya geri verilmiştir. Antlaşma sonucunda İspanya'nın Amerika'daki topraklarında herhangi bir değişiklik olmazken Fransa Kuzey Amerika'daki kontrolünü kaybetmiştir (Pierson, 1999: 78). Tekrar tüm ilgi ve alakasını İspanya'ya çeviren Kral Carlos Napoli'de uyguladığı politikalarını İspanya'da da uygulamaya karar vermiştir. III. Carlos insan sarrafı kişiliğiyle bürokraside doğru atamalar yapmıştır. İspanya diplomasinin başına Ricardo Wall'ın yerine aktif ve zeki bir tutum gösteren Aranda Kontu'yu getirmiştir.

III. Carlos ve imparatorluk yetkilileri artan nüfusa yeterli olabilmek için ekonomik anlamda bir dizi değişim yapma kararı almıştır. Bu dönemde kırsal bölgeden merkezi bölgelere göçler artmıştır. Artan nüfusun ihtiyacının karşılanması hususunda tarım desteklenmiştir. İspanya arazilerinin tarım için iyi derecede yeterli olmaması sebebiyle halk daha çok hayvancılığa yönelmiş ancak ekilebilme ihtimali olan arazilerin tarıma bırakılması konusunda III. Carlos çalışmalar yapmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde dilencilik yasaklanmış, ülkenin her tarafında hastaneler, okullar ve imarethaneler açılmıştır. Lüks mal üretimi artırılmış ve ihracat teşvik edilmiştir. Bilimsel anlamda da çalışmalara yer verilmiş ve okul müfredatına Isaac Newton'un fizik çalışmaları eklenmiştir. Kraliyet içinde de eğitim düzeyinin yükseltilmesine önem verilmiştir. Bu süreçte ayrıca kraliyet yeni bir din politikası benimsemiş ve halk arasında bu durum huzursuzluğa yol açmıştır. Kral ve bakanlar 1753 yılında imzalanan Vatikan ile imzalanan Konkordatonun sınırlarını aşmış ve Papa'nın gücüne karşı gelerek İspanya'daki Roma Katolik kilisesini kraliyetin otoritesi altına almaya çalışmışlardır. Bu durumda papalık

otoritesini savunan Cizvitliler kraliyete karşı gelmiş ve oluşan ayaklanmaları baş etkeni olarak görülmüşlerdir. Çıkan isyanları bastıran III. Carlos, 1767 yılında Cizvitleri İspanya topraklarından sürmüştür. Bu dönemde birçok iç politika adımı atan III. Carlos, çok fazla değişimin İspanya'ya fayda sağlamayacağını farkına varmış ve dış politikada yeniden aktif konuma geçmiştir. Falkland Adaları konusundan İngiltere ile görüşmelere başlamış ve hatta durumu savaş noktasına kadar getirmiştir. 1776-1777 yılları arasında Portekiz ile savaşa girerek Uruguay'ı topraklarına katmıştır. İngiltere bu süreçte Kuzey Amerika'daki sömürgelerinin isyanlarını bastırmaya çalışmıştır. Bu durum her ne kadar İspanya'nın hoşuna gitmiş olsa da kendi sömürgelerini düşünerek ayaklanmalara destek vermemiştir. Ancak Fransa'nın Kuzey Amerika'da herhangi bir sömürgesinin bulunmaması sebebiyle isyancılara yoğun şekilde destek vermiştir. 1779 yılında Fransa İngiltere'ye savaş ilan etmiş ve akabinde müttefiki İspanya'da bu duruma destek vermiştir. Körfez kıyısındaki İngiliz güçlerinin üstüne üç birlik asker yollayan komutan Bernardo Galvez büyük bir zafer kazanmıştır. Savaş dört yıl sürmüş ve 1783 yılında biterken İspanya İngiltere'den Minorka adasını ve Florida'yı almıştır. Bernardo Galvez ise Florida ve Meksika'nın genel valisi konumuna yükselmiştir. III. Carlos döneminin sonlarına doğru Batı Akdeniz'deki korsanlık girişimleri ile uğraşmıştır. Cezayir ve Fas hükümetlerince desteklenen korsanlar zaman zaman İspanya'ya problemler çıkarmıştır. 1788 yılında hayatını kaybeden III. Carlos tahtı oğlu IV. Carlos bırakmıştır. Hükümdarlığı süresince İspanya bir önceki hükümdarın yönettiği İspanya'ya kıyasla daha itibarlı bir konuma gelmiştir. Özellikle V. Felipe ile başlayan aktif dış politika tutumu III. Carlos ile devam etmiş ve İspanya daha güçlü bir devlet kimliğine bürünmüştür (Phillips, 1996:: 205).

IV. Carlos döneminde iç politika ve reformlara önem kazanmıştır. IV. Carlos'un en meşhur bakanı olan Manuel Godoy bu reformlarla ilgilenmiştir. Tarım reformları gerçekleştirilmiş ve bu kapsamda İspanya'daki pazarın genel işleyişini bozan sınıf ayrımcılığını ortadan kaldırması hedeflenmiştir. Ancak iç reformlar düşünülürken dış siyasette gerçekleşen Fransız ihtilali temkinli bir şekilde takip edilmiştir. Bourbon hanedan bağı ve müttefiklik çerçevesinde yeni kurulan cumhuriyetçi yapıya karşı düşmanca bir tutum sergilenmemiş ancak dostçada yaklaşılmamıştır. Ancak 1793 yılında ülkeden kaçmaya çalışan kral ve ailesi cumhuriyetçiler tarafından yakalanmış ve XVI. Louis idam edilmiştir. Bu süreç sonrasında artık tarafsız kalınması neredeyse imkânsız olmuş ve büyük anlaşmazlıklara rağmen İspanya, Fransa ile savaşmak için Büyük Britanya safına katılmıştır. 1796'da İspanya yeniden Fransa ile müttefik olmak için girişimlerde bulunmuş ve

neticesinde San İldefonso antlaşması ile ittifak sağlanmıştır. 1796 yılında İspanya donanması hazırlıksız iken Fransa'nın İngiltere'ye savaş ilan etmesi ile İspanya'da savaşa girmiş ve kaybetmiştir. 1799'da Napoleon Bonaparte Fransa devletinin başına geçmiştir. Gittikçe zayıflayan İspanya devleti 1802'de donanmasının tamamının imha edilmesi sonucu 100 yıl önceki pozisyonuna geri dönmüştür. 1807 yılında Fransa – İspanya arasında yapılan Fontainebleau anlaşmasına göre İspanya büyüyen Fransa ve Napoleon hanedanlığını kabul etmiş ve zayıflığını göstermiştir (Phillips, 1996: 212). Tahtın genç varisi Fernando anlaşmayı kabul etmemiş ve babasını tahtan indirme planları yapmıştır. Ancak IV. Carlos oğlunun bu girişimleri sonucu suçlu olduğunu kabul etmiş ve hanedan olarak da zayıflığını bir kez daha göstermiştir. 1808 yılında hedef olarak Portekiz işgal etmek amacı ile yola çıkan binlerce Fransız asker İspanya'yı işgal etmiştir (Sanz, 2014: 118-119). Kraliyet ailesi ve Godoy İspanya'yı terk ederek Güney Amerika'ya kaçmaya çalışmış ancak halk isyan çıkarmış ve onları yakalayıp kaçmalarına izin vermemiştir. Oğlu Fernando'yu tahta çıkarması konusunda halk krala baskı yapmış ve kral Godoy'u görevden alarak oğlu Fernando'yu tahta çıkarmıştır. Godoy'un Fransa'ya kaçması ile Fernando'da görevi bırakarak Fransa'ya kaçmış ve tahtı babasına geri vermiştir. Kral IV. Carlos ise tahtı Napoleon'a teslim etmiştir. Bunun üzerine 6 Mayıs 1808 tarihinde Napoleon abisi Joseph'e İspanya tahtını sunmuştur. Tahta geçen Joseph Bonaparte bazı kesimler tarafından kabul edilse de halkın çoğunluğu kayıp kralları Fernando'ya bağlılıklarını sürdürmüştür. Joseph tahtta olduğu ilk dört yılda halk Fransız işgaline karşı mücadelesini sürdürmüştür.

Sert şekilde bastırılan isyanlar sonrası yaklaşık olarak bir günde 400 İspanyol öldürülmüştür. Fransızlar sert geri püskürtme sonrası isyanları bastırdıklarını düşünmüşlerdir. Ancak İspanyol halkı içeride daha çok örgütlenme yoluna gitmiştir. İspanyollar VII. Fernando'nun Fransa'da tutsak olduğunu benimsemişler ve mücadelesine Fernando'ya atfetmişlerdir. Gerilla teknikleri ile Fransız ordusuna karşı mücadele eden halk birlikleri ilk defa 18- 20 Temmuz 1808'de Endülüs bölgesinde Fransızları yenilgiye uğratmıştır. Kazanılmış olan zafere rağmen halk dış bir destek olmadan Fransızları İspanya'dan atamayacaklarını fark etmiştir. 1809'un başlarında cuntalar şeklinde farklı bölgelerde organize olan İspanya halkı, cuntaları birleştirerek yüksek merkezi otoriteyi kurmuştur. Merkezi komite Ocak 1809'da İngiltere ile resmi bir ittifak imzalamış ve İngiliz birliklerinin İspanya'ya girerek savaşı koordine etmelerini sağlamıştır. O sırada Napoleon ordularının bir kısmı da Rusya'ya karşı sefere çıkmış ve Avrupa'nın büyük bölümünde Napoleon Fransa'sına karşı bir mücadele başlamıştır.

Düzensiz gerilla saldırıları sonrası 1813'te İngiliz Sir Arthur Wellesley komutasında İngiliz, Portekiz ve İspanyol askerlerince oluşturulmuş bir ordu kurulmuş ve Temmuz 1813'te Vitoria'da Fransızlar yenilgiye uğratılmıştır. Yenilgi sonrası Joseph Bonaparte Fransa'ya kaçmıştır. VII. Fernando 1814'te İspanya'dan dönmüş ancak liberal aydınların hakkında çekinceleri ile tahta geçmiştir. Yaşanan devrim süreci ve Avrupa'nın yaşadığı dönüşümü dikkate almayan VII. Fernando kraliyet otoritesini tesis etmeye çalışmıştır. Ülkenin dağılmasını önleyen ve bu uğurda mücadele kesimler bu durumdan rahatsız olmuştur. Bu süre zarfında İspanyol sömürgeleri olan Amerika kıtasındaki bölgelerde bağımsızlıklar ilan edilmeye başlamış ve bu durum karşısında olumlu tavır takınan VII. Fernando tepki çekmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu durumdan rahatsız olan subaylar 1820'de General Rafael Riego önderliğinde bir muhtıra yayınlamış ve askerleri Madrid'e yola çıkarmıştır. Bu durum karşısında Joseph Bonaparte'nin 1812'de hazırladığı anayasayı kanun olarak kabul eden Fernando geri adım atmıştır. Uygulanan bu liberal değişiklik sonrası ülkenin iç siyasetinde olumlu değişimler beklenirken karmaşık bir iç siyaset ortaya çıkmıştır. Avrupa'da da oluşan bu karmaşık siyasetten güç alan Fransa 1823 yılında İspanya'yı bir kez daha işgal etmiştir. 1824'te VII. Fernando Fransız hükümeti ile bir anlaşma imzalamış ve 45 bin kişilik Fransız birliğinin Cadiz'de kalmasını kabul etmiştir (Pierson, 1999: 95).

VII. Fernando otoritesinin sarsılmasına rağmen tahtta kalmıştır. Bu süreçte Amerika'daki sömürgelerde ayaklanmalar başlamış ve yirminin üstünde devlet bağımsızlığını ilan etmiştir. 1828'de Fransızlar İspanya'yı terk ettiğinde Fernando anayasaya bağlılıktan çok uzakta olduğu görülmüştür. Bu durumu fark eden kral liberal meşrutiyetçilerle iyi anlaşması gerektiğini anlamış ve çeşitli reformlar yapmıştır. Ancak dengeli bir yönetim sergileyememiştir. VII. Fernando'nun çocuğu olmamış ve bu durumda kardeşi Carlos tahtın bir numaralı varisi konumuna gelmiştir. Kardeşinin tahta geçmesini istemeyen VII. Fernando 1830 yılında bir evlilik daha yapmış ve Isabel adlı bir kız çocuğu sahibi olmuştur. Isabel'in doğumu ile bir veraset savaşı ortaya çıkmıştır. Ülkede geçerli olan Salia yasalarına göre erkek kardeşi olmadığı için Isabel varis gösterilememiş ve bunun üzerine VII. Fernando ölümünden hemen önce 1833'te Salia yasalarını kaldırdığını ilan etmiştir (Phillips, 1996: 96). Carlos bu kararı tanımayarak bir iç savaş başlatmıştır. Bu savaş Karlosçuluk savaşların ilki olarak adlandırılmıştır. İlk Karlosçuluk savaşında sağdaki gruplar Carlos'u desteklemiştir. Isabel'in naibi olarak tahtta bulunan Maria Cristina ise soldaki grupları desteklemek zorunda kalmıştır. Tahtın sol grupları desteklemesi nedeniyle liberalizme verilen katkı artmıştır. Bu nedenle manastır tarikatları kapatılmış, kilisenin dinle

ilgili olmayan mülkleri satışa çıkarılmıştır. İki tarafında şiddetli çatışması sonrası diğer devletler kendilerine sıçrayacağını düşünerek alarma geçmiş ve İspanya; İngiltere, Fransa, Portekiz'in aralarında bulunduğu dörtlü ittifaka dâhil edilmiştir. İttifak sonrası on bin kişilik bir ordu ile İspanya'da bulunan İngiltere savaşın 1835'te bitmesine rağmen ülkeyi 1839'a kadar terk etmemiştir. 1837'de yapılan yeni bir anayasa ile Isabel'in konumu liberal ilkeler çerçevesinde tanımlanmıştır.

1843'te kraliçenin yeni baş danışmanı Ramon Maria Narváez olmuş ve 1854 yılına kadar hizmette bulunmuştur. Meşruti monarşinin etkili şekilde uygulanmasına hizmet etmiştir. II. Isabel'in yönetim kabiliyetinden uzak tavırları olmasına rağmen Narváez'in denge siyaseti sayesinde İspanya adım adım modernleşmiştir. 1854'te subaylar bir bildiri yayınlarak mevcut yönetimi uyarmış ve daha iyi haklar, daha fazla verim ve daha az yozlaşma talebinde bulunmuştur. Hükümetin istekleri reddetmesi sonucunda "La Vicalvarada" adı verilen bir darbe yapan subaylar iktidarı ele geçirmiştir. General O'Donnell önderliğinde kurulan yönetimin en büyük hedefi ekonomik refahı sağlamak olmuştur. Verimliliği artırıp yozlaşmayı azaltan yönetim bir ölçüde başarıya ulaşmıştır. Mali kaynak oluşturabilmek için kamuya ait olan araziler satılarak maddi kaynağa dönüştürülmüş ancak yeterli olmamıştır. 1857 yılında toplumun daha çağdaş ve modern hale gelmesi için Kamu Talimatları Yasası yürürlüğe konulmuştur. Bu yasanın yürürlüğe girmesi ile temel Katolik öğretisi esas alınmış ve gelenekçi kesim memnun edilmeye çalışılmıştır. Bu duruma karşın entelektüel kesim bu durumdan rahatsız olmuştur. 1861'de ABD İç Savaşı başlamış ve İspanya kazanım elde etmek için girişimlerde bulunmuştur. Bu süreçte İspanya Peru kıyılarındaki değerli hammaddeler için Peru ile savaşa girmiş ve küçük cumhuriyetler ile ittifak yapmıştır. ABD'deki iç savaşın sürmesi nedeniyle İspanya hammadde krizi ortaya çıkmış ve günlük bazda fiyat artışları ortaya çıkmıştır. II. Isabel yönetimi 1868'de artan baskılar karşısında daha fazla dayanamamıştır. 19 Eylül 1868'de Ordu bir bildirge yayınlamış ve yönetimin değişmesi gerektiğini iletmıştır. Bu durumun üzerine II. Isabel 30 Eylül'de sürgüne gönderilmiştir. Isabel'in sürgün edilmesi sonrası ordu tahta geçirebilecekleri yeni birini aramaya başlamıştır (Phillips, 1996:: 100-102). Ancak çoğu kimsenin meşruti monarşiye karşı olması sebebiyle tahta birini aramaktan vazgeçmişlerdir. Köklü bir değişikliğe gidilerek yerel ve bölgesel düzeyde temsil edilen bir hükümet kurma hedefine yönelmişlerdir. İlk olarak yeni bir Cortes kurmak için seçim düzenlemeye karar vermişlerdir. Seçimde oy kullanma şartı yirmi beş yaş ve üstü her erkek olarak belirlenmiş ve o dönemde dünyadaki en geniş seçmen kitlesini oluşturulmuştur.

Seçilen Cortes 6 Haziran 1869'da tüm yasama yetkisinin Cortes'e verildiği bir anayasayı kabul etmiştir. Bu anayasa ile krallık bir danışma mercii olarak işlev görmüş ve törenlerde yer alacak şekilde varlığını sürdürmüştür. Anayasayı onayladıktan sonra Cortes yeni kralı arama çabalarını sürdürmüştür. 1870 yılında teklifi İtalya'nın Savoy hanedanından kral II. Vittorio Emanuele'nin oğullarından Amadeo'ya sunmuştur. Amadeo teklifi kabul etmiş ve 30 Aralık'ta İspanya'ya gelmiştir. Ancak İspanya'ya geldiği ilk gün en büyük destekçisi General Prim meşruti monarşi karşıtları tarafından öldürülmüştür. İspanya'daki iç siyaset gün geçtikçe karmaşık bir hal almış ve 1872'de Carlos taraftarları bir savaş daha başlatmıştır. Savaşın ve iç siyasetin verdiği huzursuzluk mali problemlere yol açmıştır. İşçiler modernleşen İspanya'da yeterli haklara sahip olamamış ve huzursuzluk baş göstermiştir. Budurum neticesinde I. Amadeo 1873'ün şubat ayında görevden çekildiğini ilan etmiştir. Amadeo'nun tahtan çekilmesi sonrası Cortes tarafından İspanya'nın bir cumhuriyet olduğu ilan edilmiştir (Yıldırımaz, 2018: 5).

Amadeo'nun istifası sonrası birçok hükümet kurulmuş ancak hiçbiri başarılı olamamıştır. Sivil yöneticilerin başarısızlığı sebebiyle ordu yönetime müdahale etmiştir. General Serrano ve ordudaki diğer yetkili kişiler Bourbon hanedanını yeniden başa getirmeyi ve meşru monarşinin devam etmesini sağlamak konusunda hem fikir olmuştur. Bunun üzerine anayasaya dayalı krallık XII. Alfonso'ya teklif edilmiş ve Alfonso kral olmayı kabul etmiştir. 1876'da çıkarılan yeni anayasa ile görevine resmen başlamıştır (Phillips, 1996:: 206-207). Anayasa ile Katolik eğitim sistemi terk edilerek laik bir eğitim sistemine geçiş sağlanmıştır. Kral devletin başı olarak konumlandırılmış ve yasaların yürürlüğe geçmesi kralın imzası ile gerekçelendirilmiştir. 1878 yılında kuzeni Maria de las Mercedes ile evlenen kral XII. Alfonso halk tarafından çok sevilmiş ancak eşi altı ay sonra hayata gözlerini kapamıştır. Eşinin ölümü üzerine XII. Alfonso'ya suikast girişiminde bulunulmuştur. 1879'da tekrar evlenen Alfonso bir suikast girişimi daha yaşamıştır. Bu girişimleri yapanlar Avrupa temelli uç gruplar olmuş ve amaçları iktidar yapılarının dengelerini bozarak kargaşa ortamı yaratmak olmuştur. İngiltere temelli parlamenter yapının sağlam işleyişi sayesinde İspanya bu süreçte siyasi krize girmemiş ve büyümesini sürdürmüştür. XII. Alfonso İspanyol halkının sevgisini zorluk anlarında gösterdiği cesaretililik ile de kazanmıştır. 1881'de kolera salgınından etkilenen bölgeleri ve 1885'te depremzedeleri ziyarete gittiğinde hiçbir sınıf ayırt etmeden halka yaklaşmıştır. XII. Alfonso ve eşinin iki kız çocuğu olmuştur. 1885 yılının sonlarında 28 yaşında olan genç kral tüberküloza yakalanmış ve hayata gözlerini kapamıştır.

XII. Alfonso öldükten sonra eşi María Cristina bir erkek bebek dünyaya getirmiştir. Kız kardeşlerinin önüne geçen erkek bebek XIII. Alfonso adını alarak tahta çıkmış ancak yaşı on yedi olana kadar annesi naiplik etmiştir (Pierson, 1999: 110-111). Naipliği süresince oğlu ile birlikte halk çevresinde sevilen kraliçe parlamenter sistemi beceri ile yürütmüştür. Seçimlerle ilgili siyasi mücadelelere girmekten kaçınarak kraliyeti siyaset üstü bir konuma getirmiştir. Bu süreçte eğitim reformları gündeme gelmiş ve üniversitelerde değişiklikler yapılması amaçlanmıştır. İspanya devleti XIX. yüzyılın ilk yarısında aktif bir dış politika sergilerken, ikinci yarısında Bourbon hanedanının yönetimi devralması ile sessiz bir döneme geçiş yapmıştır. 1895'te Küba'da çıkan isyanlar İspanya'yı rahatsız etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) İspanya'yı acımasız ilan etmiş ve bu süreçten sonra Küba'nın koruyuculuğunu üstlenmiştir. Tarih 1898'i gösterdiğinde gerek Küba sorunu gerek ABD'de yükselen Katolik düşmanlığı iki devleti istekli savaşa sürüklemiştir. Küba ve Filipin kıyılarında karşı karşıya gelen birlikler sonucunda İspanya ağır bir yenilgi almıştır. Theodore Roosevelt savaşta gösterdiği başarılar sonrası Amerikan zaferinin en önemli adamlarından biri haline gelmiştir (Pierson, 1999: 112).

Yenilgi sonrası iç siyasette reform sesleri yükselmeye başlamıştır. Doksan sekiz kuşağı diye belirtilen aydınlar devletin bu durumdan en iyi şekilde çıkıp Avrupalı devletler ile eşit düzeye ulaşması için reformları tek çare olarak görmüştür. Aydınların bir kısmı köklü reformları savunmuş diğer kısmı ise kademe kademe reformların uygulanmasını önermiştir. Birçok aydın İspanya'nın şanlı tarihine değinerek karamsar tablodan uzaklaşmaları gerektiğini savunmuştur. İspanya'nın belirsiz durumu anarşist grupların artmasına sebep olmuş ve 1906'da kral XIII. Alfonso ve eşi Victoria Eugenia'nin düğünlerine bir saldırı düzenlenmiştir. Saldırı sonucunda genç çift herhangi bir yara almadan kurtulmuş ancak çok sayıda ölü ve yaralı meydana gelmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan işçi isyanları sonrası XIII. Alfonso'nun görevlendirmiş olduğu Maura hükümeti istifa etmiştir. Kral 1910 yılında Mauro yerine José Canalejas'ı hükümetin yeni başbakanı olarak seçmiştir. Başbakan Canalejas ülkedeki huzursuz ortamın giderilmesi amacıyla ilk olarak kilise karşıtlığını düzeltmek istemiş ve 1910 yılında Vatikan ile yeni bir uzlaşma imzalamıştır. 1912'de ise Canalejas Fas'ın kontrolü konusunda Fransa ile bir anlaşma imzalamış ve uzun süredir dış politikada suskun olan İspanya devleti suskunluğunu bozmuştur. 1912'nin sonuna gelindiğinde Canalejas bir kitapçının önünde saldırıya uğramış ve hayatını kaybetmiştir. Canalejas'ın ölümü sonrası İspanya beş yıllık bir reform durgunluğuna girmiştir (Phillips, 1996: 246). Muhafazakârlar ve liberaller çeşitli tartışmalara girmiş ve bu sebeple

toplumdaki sorunlar çözümsüz kalmıştır. Ancak ülkenin I. Dünya savaşına girmemiş olması böyle bir belirsizlik ortamında ekonomik refahın artmasını sağlamıştır. İspanyol halkı tarım ve sanayi ürünleri satışlarından büyük kazançlar elde etmiş ve ayrıca hükümet bu dönemde dış borçlarının yarısını kapatmıştır. İspanya I. Dünya Savaşı sırasında refahını artırmış olmasına rağmen iç siyasettekiler eleştiriler devam etmiştir. 1912 sonrası güçlü bir yönetim anlayışının oluşmamasından dolayı ordu ülkenin huzurunu sağlamak amacıyla müdahil olmuştur. Yönetimsiz kalmış bir devleti tekrar istikrara kavuşturmak amacıyla doğrudan eylemde bulunulmasını desteklemiş ve bu durumu Anayasaya bağlılığı ile bütünleşen kral XIII. Alfonso'da kabul etmiştir. İspanya I. Dünya Savaşına girmemesine ve belli düzeyde refah elde etmiş olmasına rağmen işçilerin düzensiz gelirleri sorun olmaya devam etmiştir. Ayrıca 1917'de ABD'nin savaşa dâhil olması ve Başkan Woodrow Wilson'un ilan ettiği "On Dört Prensip" İspanya'nın siyasi açıdan da etkilenmesini sağlamıştır (Fourteen Points, 1918). "Ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etme hakkı" maddesi ile Katalanlar bu dönemde özerklik taleplerini dile getirmiştir. 1917'nin sonlarında savaş henüz bitmişken Avrupa'da değişim hareketleri hız kazanmıştır. XIII. Alfonso'nun ciddi şekilde önemseydiği ve desteklediği anayasaya dayalı monarşi yönetimi işlerliğini kaybetmiştir.

XIII. Alfonso 1923'e kadar birçok delegeyi hükümet kurması atamış ancak başarılı olamamıştır. 1923 yazında Katalunya'da askeri vali olarak bulunan General Miguel Primo de Rivera, 13 Eylül'de Barcelona'da bir muhtıra yayınlamıştır. İş adamlarının da desteğini arkasına alan Primo hükümet değişikliği talebinde bulunmuştur. XIII. Alfonso ile görüşen General Primo hükümeti kurmak için onay almıştır. Ancak mevcut 1876 Anayasası ve Cortes yapısı içinde bir hükümet kurmak yerine sorunların çözülebilmesi için bir askeri hükümetin kurulmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır. Kısa süreli bir askeri diktatörlük olarak tanımlanan dönem XIII. Alfonso tarafından da kabul edilmiştir. Eylül 1923 yılından Aralık 1925'e kadar olan süreci içerecek iki yıllık bir askeri diktatörlük dönemi kral Alfonso'nun rızası ile başlamıştır. General Primo göreve başlar başlamaz liberal ve muhafazakâr partileri kapatmış ve onların yerine 1924 yılında Union Patriótica (Yurtsever Birlik) partisini kurmuştur. 1925 yılında Fas'taki Abdulkarim birliklerine karşı Fransa ile bir anlaşma imzalayan İspanya zafere ulaşmıştır. Haziran 1925'te Abdulkarim'in Fransız birliklerine teslim olması ile Primo yönetimine destek artmıştır. Bu durumun yaşanması üzerine General Primo anayasaya dayalı monarşiye kısa bir ara vaadinden vazgeçerek kalıcı diktatörlük için çaba sarf etmiştir. General Primo 1926 yılında yeni bir anayasa hazırlayacak meclisi oluşturma hususunda referanduma gitmiş ve halkın üçte ikisinden destek almıştır.

Primo hükümeti daha önceki yönetimlerin ilgilenmediği ölçüde altyapı modernleşme konusuna eğilmiş ve demiryolları, karayolları gibi yatırımlara öncelik vermiştir. Nitekim bakıldığında başarılı bir yönetim sergilediği düşünülen Primo yönetimi siyasi yelpazeyi yok etmesi sebebiyle en büyük problemi oluşturmuştur. Resmi bir temsil hakkı kalmayan siyasi gruplar sessiz şekilde örgütlenmiştir. 1926'da eski Liberal partiden geri kalanlar bir ayaklanma girişiminde bulunmuş ancak başarısız olmuştur. 1929'da ise muhafazakârlar bir denemede bulunmuş ancak rejim bastırmıştır. Ordu içinde bile Primo'ya karşı subaylar yer almış ve harekete geçmek için doğru zamanı aramışlardır. 1930 yılında bir öğrenci hareketini fırsat bilen subaylar Primo'ya olan desteklerini çektiklerini açıklamıştır. Bu durum üzerine desteğinin kalmadığını fark eden Primo görevinden istifa etmiştir (Britannica, 2021). Primo yönetimi süresince Fas sorununu çözmüş ve birçok altyapı çalışması yapmış olsa da İspanyol halkında derin çatlaklar oluşmasına sebep olmuştur (Phillips, 1996:: 125-132).

2.1.4. İç Savaş, Franco Dönemi ve Sonrası

İspanya yakın tarihi yönetsel açıdan birçok siyasal kimlik karmaşası içermiştir. 1873'te denenen Cumhuriyet rejimi sonrasında yeniden diktatörlüğe giden süreç ve 1930'ların başında yeniden cumhuriyetin denenmesi ülkenin kendini yönetsel olarak bulamadığını göstermiştir. Birçok Avrupalı devletin dönüşümlerini 1930'lı yıllarda çoktan tamamlamış olmasına rağmen İspanya bu süreçte iç savaşa süreklenmiş ve karşılığında diktatörlük ile karşılaşmıştır. Ayrıca bu dönemde unutulmaması gereken bir olay yaşanmıştır: 1929 Büyük Buhran Dünya Krizi. 1929 Dünya Krizi talebin beklenmedik şekilde düşmesiyle özellikle sanayileşmiş şehirleri vurmuştur. Avrupa'da bundan nasibini almıştır. Özellikle İspanya'da, Almanya'da ve İtalya'da faşist yönetimlerin doğmasına sebep olmuştur (Hobsbawn, 2008: 123-131).

1930 yılında General Primo'nun görevinden istifa etmesi sonrası kral Alfonso görevi yine askeri kökenli biri olan Dámaso Berenguer'e vermiştir. Aynı sene hükümeti kuran Berenguer askeri kökenli olması sebebiyle İspanyol halkı tarafından destek görmemiştir. 1930'un sonlarında bir grup cumhuriyetçi ayaklanma başlatmıştır. Krala bağlı kuvvetler çok geçmeden ayaklanmayı bastırmıştır. Kral 1931'de Berenguer'i görevden almış ve yerine amiral rütbeli Juan Bautista Aznar'ı getirmiştir. Aznar 12 Nisan 1931'de belediye seçimlerinin yapılacağını duyurmuş ve aday olan cumhuriyetçilerin büyük çoğunluğu kazanmıştır. Bu zaferi coşku ile sokaklarda kutlayan cumhuriyetçiler İspanya'nın bir cumhuriyet olduğunu ilan etmiştir. XIII. Alfonso ordu komutanlarının artık kendisini

desteklemeyeceklerini açıklamaları üzerine tahttan çekilmeden ülkeyi terk etmiştir. Cumhuriyet belediye seçimleri nezdinde ilan edildiği için yasal olmamak ile suçlanmıştır. Bu durum üzerine Haziran 1931’de halk anayasayı yapmaları amacıyla Cortes’i seçmek için sandık başına gitmiştir. Manuel Azaña başbakanlığında kurulan yönetimde başkan yani devletin başı ise Alcalá Zamoro olmuştur. Zamora’nın görevi ise anayasa ile sınırlandırılmış ve büyük oranda törenlere katılmak ile biçimlendirilmiştir. Azaña hükümeti öncelikle erken emeklilik yasasını geçirmiş ve bu yasa ordu kademesi tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Askeri yönetimler sonrası halkın memnun olduğunu gören subaylar cumhuriyetçi yönetimin arkasında durmuştur. Azaña hükümeti bir diğer problem olmayan toprak reformu konusuna da müdahalede bulunmuş ve toprak reformu kapsamında arazileri kamulaştırmıştır. Halka ekilebilir arazi tahsisinde bulunmuştur. Arazi sahibi olacağını öğrenen halkın yönetime karşı desteği artmıştır. Ancak bu dönemde yönetime karşı ayaklanmalar olmaya devam etmiş ve ordunun desteği ile rahat şekilde bastırılmıştır. Devam eden ayaklanmalar sonrası halkın desteğinin iyiden iyiye azaldığını düşünen Azaña hükümeti 1933 yılında istifa etmiştir. Yeni seçimler sonrası Alejandro Lerroux yeni başbakan olarak bir koalisyon hükümeti kurmuştur. İçte dengeleri yerine getirmeye yönelik yasalar planlayan Lerroux yönetimi dış siyasette Adolf Hitler’in Almanya’da iktidara gelmesi ve Alman demokrasisini hızla ortadan kaldırmaya çalışması ile sarsılmıştır.

1934 senesine gelindiğinde General Primo’nun oğlu José Antonio diğer ülkelerde görülmeye başlayan faşist bir hareket olan Falange’ı (Falanj) kurmuştur (Slaven, 2018, 211). Sağcı işçi örgütleri ile birleşen hareket büyük talep görmüştür. Hristiyan Demokratların oylarının çoğunluğunu alarak iktidara gelen Lerroux hükümeti, soldaki cumhuriyetçiler tarafından muhafazakâr kampın baskısı altında olduğu düşüncesi içine itilmiştir. Bu durum üzerine sosyalistler hükümeti devirme amacıyla grevleri teşvik etmiştir. Madencilerin 4 Ekim’de greve başladığı Asturias şehri sosyalistler ve anarşistler tarafından silah zoru ile ele geçirilmiştir. Yaşanan olaylar sonrası hükümet Ordu’dan destek istemiş ve ordu gereğini yaparak isyanları bastırmıştır. 1936 yılında ise Lerroux’a yakın kişilerin karıştığı bir mali olay sonrası hükümet istifa etmek zorunda kalmıştır. 16 Şubat 1936’da yapılan seçim sonrası önceki başbakan Azan yönetiminde yeni hükümet kurulmuş ancak etkili bir hükümet olamamıştır. Yasadışı grevler, solcu ve sağcı eylemler ve ruhban sınıfına olan saldırılar bu dönemde artmıştır. Ordu içinde darbe söylemleri artmış ancak başarılı bir şekilde uygulama alanı bulamamıştır.

17 Temmuz günü olayların kontrol edilemez bir hale geldiği zamanda Francisco Franco önderliğinde Fas'ta ayaklanma başlamıştır. Ertesi gün hükümetin devrildiği açıklanmış ve başbakanlığı Diego Martínez Barrio devralmıştır. Hükümet yönetimi orduya devretmeye istekli olmamış ve akabinde iç savaş alevlenmiştir. Ordunun büyük bir kısmına hâkim olan isyancılar kısa sürede ülkenin üçte birine yerleşmiştir. Avrupalı devletler kendi aralarında imzaladıkları pakt gereğince her iki tarafa yardım etmeme kararı almıştır. Ancak bu devletlerin içinde bu paktı imzalayan Almanya ve İtalya olmasına rağmen gerek savaşın başında asker taşınması konusunda gerek savaş süresince uçaklarını milliyetçiler tarafında kullanmaya devam etmişlerdir. Cumhuriyetçilere net olarak yardım eden tek devlet Meksika olmuştur. Ayrıca SSCB'de savaş sırasında cumhuriyetçilere silah yardımıyla bulunmuş ve 2000 kadar asker yollamıştır. Bunun karşılığında İspanya bankasındaki altın rezervlerini kendi ülkelerinde güvence altına almışlardır. Hitler yönetimi savaş boyunca yaklaşık yirmi bin asker yollamış ve Hitler askerlerinin savaş tecrübesi kazanmasını istemiştir. Mussolini yönetimi ise yüz yirmi bin civarında asker ile milliyetçi Franco birliklerine destek olmuştur (Çakı, 2018, 241)

Asker desteği ile saldırılarına devam eden milliyetçiler 1937 yılında Bilbao, Santander gibi önemli yerleri ele geçirmiştir. İlerleyişini sürdüren milliyetçiler Akdeniz'e ulaşarak Madrid ve Katalunya arasındaki bağlantıyı kesmiştir. 1938 ortalarında önemli bir saldırıya hazırlanan cumhuriyetçiler, SSCB'nin bir anda yardımları durdurması ile çaresiz kalmıştır. Eylül 1938'de Hitlerin Çekoslovakya'yı işgal etmesi SSCB'nin yardımları durdurmasındaki en büyük etken olmuştur. 1938 yılının son günlerinde beklenen yardımları alamayan cumhuriyetçilerin direnişi kırılmış ve 1939 itibari ile Katalunya milliyetçilerin eline geçmiştir (This Day In History, 2010). Mart ayı sonrası milliyetçi birliklerin Madrid'e girmesi ile resmi olarak savaş sonlanmıştır. Öncelikle İngiltere ve Fransa sonrasında ise 1 Nisan 1939'da ABD Franco hükümetini tanıdığını ilan etmiştir.

Franco rejiminin ülkenin başına geçmesi cumhuriyet taraftarı birçok İspanyolu derinden etkilemiştir. Portekiz dışında çevresindeki diğer birçok Avrupalı devletin cumhuriyet rejimine sahip olması ve özellikle ileride değerlendirilecek olan Franco'nun Avrupa çabalarının sonuçsuz kalması İspanya'yı bölgesel olarak dibinde olan Avrupa'dan uzaklaştırmıştır. 1975 yılına kadar uzanan süreçte Franco rejimi kendi içinde diktatörlük rejimine tezat olabilecek ve cumhuriyet rejimi ile bağdaşacak (yayın sansürünün kalkması

gibi) birçok eylemi gerçekleştirmiştir. Bu durum sosyal inşacılık bağlamında kendi yönetsel kimliğini arayan bir İspanya gerçeğini gözler önüne sermiştir.

Franco rejimini güçlendirmek amacıyla mecliste tüm kesimleri temsil edecek bir parti kurulacağını duyurmuştur. 1936 yılında savaşın henüz başında General Primo'nun oğlu Jose Antonio Primo cumhuriyetçiler tarafından öldürülmüştür. Bu durumun farkında olan Franco Primo hareketinin taraftarlarını kendi bünyesinde örgütleyebilmek için Antonio'nun kız kardeşi Pillar Primo'yu Falanj'ın kadın örgütünün başına atamıştır. Kadın örgütü sayesinde halkın daha çok kesiminden destek almayı başarmış ve yardımlarını ulaştırmıştır. Franco hem devletin hem de hükümetin başı olmuştur. 1942 yılında Franco, Cortes'i bir danışma kurumu olarak yeniden devreye sokmuş ve rejiminin meşruluğuna katkı sağlamak istemiştir (Bakırcı, 2014: 4). Franco rejimi vatandaşlarının muhalefet etmediği sürece gerekölke gerekölke dışına göç etmesine izin vermiştir. Menfaat gruplarının kendi arasında rekabet etmesini serbest kılmıştır. İspanya iç savaşının bitmesinin üzerinden geçen beş aylık bir süre zarfı sonrasında ikinci dünya savaşı patlak vermiştir. 1940 yılında Hitler, Rusya'ya yapacağı sefer öncesi Franco'dan asker istemiştir. Franco "Mavi Tümen" adını verdiği askerleri Almanya'ya destek için yollamıştır. 1942 yılının sonlarında Mihver devletlerin savaşı kaybedeceğini anlayan Franco desteğini sonlandırmıştır. Tarafsızlık stratejisinin İspanya'ya hiçbir çıkar sağlamayacağını düşünen Franco Müttefik kuvvetlerin İspanya'dan geçip Portekiz'e gitmesine izin vermiştir. 1943 sonlarında savaş artık biterken Mihver devletlerin kaybettiği resmen ortaya çıkmıştır. Savaş sonunda hazırlanan devletler listesi sonunda 1945'te Birleşmiş Milletler kurulmuş ve İspanya savaşta devrilmeyen tek diktatörlük olarak üyelikten çıkarılmıştır. Franco 1947'de rejiminin kralı krallık olduğunu açıklamış ve ölümü sonrasında krallığın geri geleceğini belirtmiştir. Bu söylemi kapsamında halk referanduma gitmiş ve değişikliği onaylamıştır ancak rejimin uluslararası görünümünde herhangi bir yumuşama meydana gelmemiştir. Aynı yıl içerisinde ABD, Avrupa ekonomilerini toparlamak amacıyla Marshall yardımlarını başlatmış ancak İspanya bu yardımların kapsamına alınmamıştır (Erhan, 1996: 280). Aynı dönem içinde Portekiz'de İspanya gibi krallık rejimi ile yönetilmiştir. Yıkılan bir krallık olmaması sebebiyle Batı'nın mesafeli durduğu İspanya'ya nazaran Portekiz 1949'da NATO'nun kurucu ölkelerinden birikabul edilmiştir. Bu noktada İspanya'nın İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'ya verdiği destek es geçilmemiş ve bir noktada İspanya cezalandırılmıştır. Ancak diğer bir taraftan değerlendirildiğinde ise iki ölkö Avrupa Birliğine aynı anda (1986) kabul edilmiştir. Burada öne çıkan en önemli nokta Portekiz'e bağılı Azor adalarının konumu olmuştur. Stratejik

anlamda ABD'nin ihtiyacı olan bu adalara ulaşmasında Portekiz'in NATO üyeliğinin önü açılmıştır (Karaosmanoğlu, 2014: 9).

1950'li yılların henüz başında ABD ve SSCB arasında Soğuk Savaş dönemi alevlenmiştir. Komünizm karşıtı Franco batı bloğuna girme fırsatı bulmuş ve ABD tarafından cazip bir müttefik konumuna yükselmiştir. 1953'te İspanya Vatikan ile yeni bir anlaşma imzalamış ve bu sayede Franco İspanya'daki Roma Katolik Kilisesi üzerinde otorite sahibi olmuştur. Yıl içinde Dwight D. Eisenhower yönetimindeki ABD ile İspanya bir askeri anlaşma olan Madrid Paketi'ni imzalamıştır. Bu pakt kapsamında askeri ve mali yardım desteği sözü alan İspanya karşılığında üç hava üssü sözü vermiştir. Batı demokrasilerince hoş karşılanmasa da İspanya batı kampına dâhil olmuştur. Anlaşmanın maddi katkıları İspanyol ekonomisini toparlamaya katkıda bulunmuş ancak gelen paranın önemli miktarı yine ABD'ye silah alımında geri verilmiştir. Müttefik devlet olma ve Madrid Paketi ötesinde NATO üyeliği fırsatını elde edememiş olması yine geçmişindeki eylemleri ile bağlantılı olmuştur. 1950'li yılların sonuna gelindiğine artık İspanya devleti Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'na üye olmuştur (Maximising, 2018). Franco rejimi batı kampına dâhil olmasına rağmen ekonomik zorluklarının üstesinden gelememiştir. Bu ekonomik zorluklarla başa çıkabilmek için bir sosyo-ekonomik dönüşüme ihtiyaç duymuştur. Enflasyonu düşürmek amacıyla çıkarılan ilk dönüşüm hareketi İstikrar Planı olmuştur. 1962'de yayınlanan Dünya Bankası raporuna göre İspanya'nın yabancı yatırımları ülkeye çekebilmesi için büyük fırsatlar sunması gerektiği vurgulanmıştır. Bu durum üzerine Franco deneyimli iktisatçılardan oluşan bir grubu göreve getirmiştir. Bu yeni ekonomide reform grubun göze çarpan ismi Laureano López Rodó olmuştur. Rodó bir dizi ekonomik reformu uyguladıktan sonra istihdama pozitif etkisi sebebiyle tarım yerine sanayiye önem vermiştir. Sanayi reformunun uygulanmaya başlaması ile kırsal kesimdeki nüfus büyük şehirlere göç etmeye başlamış ve bölgesel işsizlik azalma eğilimine girmiştir. Kırsal kesimin nüfusunun azalması ile birlikte toprak ihtiyacı sorunu da ortadan kalkmıştır. 1960'lı yıllarda turizm sektörü de hareketlenmeye başlamış ve yıldan yıla İspanya sahillerinin doluluk oranı artmıştır. Turistlerin artan gelişi bir takım toplumsal değişimler de ortaya çıkmıştır. Bu değişimlerin ışığında halkın talepleri siyasal değişimi zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda 1962'de Bakanlar Kurulu'nda bir başkan yardımcılığı makamı oluşturulmuş ve 1966'da basın üzerindeki sansür tamamen kaldırılmıştır.

İspanya ekonomisi dünyaya açılması ile 1960-1973 yılları arasında Avrupalı komşularından daha fazla büyümüştür. Sanayi üretimi 1960'ın ortalarına gelindiğinde hız kazanmış ancak kırsaldan gelen göçü tam anlamıyla istihdam edememiştir. Bu sebeple Franco batı Avrupa'ya ve denizaşırı ülkelere işçi göçünü teşvik etmiş ve hatta tatillerde geri dönebilecekleri tren hattı bile ayarlamıştır. Yurtdışına çıkan işçiler hem istihdamı dengelemiş hem de ailelerine para yollayarak İspanya ekonomisine katkıda bulunmuştur. 1966 yılında sansürün kaldırılması sonrası 1967'de yapılan anayasal değişiklikler ile Falanj'ın yönetim ile ilişkisi azaltılmıştır. Ayrıca 1967 değişiklikleri çeşitli Katolik olmayan örgütlerinde faaliyet göstermesi serbestleştirilmiştir. Frankoculuğun, Franco olmadan devam etmesi için yapılan bu değişiklikler toplumda yeterli görülmemiştir. 1969 yılında muhalefet güçleri taleplerini artırmıştır. Batı devletlerinde çıkan protestolar İspanya'ya da yansımış ve kuzey bölgesi olan Bask'da ETA isimli bir örgüt bu dönemde eylemlerine başlamıştır (Çakaş, 2020: 136). ETA hareketinin şiddet yanlı eylemleri halk tarafından benimsenmemiş olsa da çeşitli muhalefet gruplarına devlete karşı harekete geçebilme cesareti vermiştir. 21 Temmuz 1969'da Franco 1947'de verdiği sözü yerine getirerek ölümünden sonra krallığın varisi olarak Bourbon hanedanından Prenses Juan Carlos'u göstermiştir. Muhafazakâr kesim belli ölçüde yeni kralı benimsemiş olsa da Solcu muhalefet aynı düşüncede olmamıştır. 1970'lerin henüz başında rejim sert bir muhalefet ile karşı karşıya kalmış ancak eski sert müdahalelerinden kaçınmıştır. Hali hazırda Avrupa Ortak Pazarına başvurusu bulunan Franco rejimi sert müdahalenin dış siyasette etkisinin olumsuz olacağını fark etmiştir. Oluşacak herhangi bir dıştaki olumsuz havanın iyi giden İspanyol ekonomisini bozabileceği endişesi verilen tepkilerin daha yumuşak olmasını sağlamıştır.

Franco 1973'te aldığı hızlı bir karar ile Bakanlar Kurulu'nun başkanlığına ve hükümetin başına amiral Carrero Blanco'yu getirmiştir. 1936 yılından beri hem devletin hem de hükümetin başı olan Franco ilk defa hükümetin başı unvanından vazgeçmiştir. 1973 yılının sonuna gelindiğinde ise ETA örgütünün düzenlediği suikast sonucu Carrero Blanco hayatını kaybetmiştir (Blanco, 2013). Franco 1974 yılında Blanco'nun yerine Carlos Arias Navarro'yu atamış ve aynı sene hastalanmıştır. Aynı yıl Portekiz'de Salazar'ın diktatörlüğü ordu darbesiyle devrilmiş ve Portekiz devleti demokrasiye hızlı bir geçiş yapmıştır. Portekiz'in yaşadığı bu değişim İspanya için iyi bir örnek olmuştur. 27 Eylül 1975'te bazı ETA örgütü üyelerinin yakalanıp idam edilmesi dış siyasette İspanya'ya kapıları kapatmıştır. 20 Kasım 1975'te ise hasta olan Franco hayatını kaybetmiştir. Ölümünden iki gün sonra 22 Kasım'da halefi I. Juan Carlos göreve gelmiş ve anayasaya bağlı kalacağına ant içmiştir.

Franco rejimi sonrası Avrupa kimliğine yönelen ve ona bağlı kalmaya çalışan bir İspanya ortaya çıkmıştır. İç tarafta birçok reform çalışması yapan I. Juan Carlos'da diktatörlük rejimini sürdürmek istememiştir. Tam bu süreçte İspanya'nın dönüşümü başlamış İspanyol kimliğinin önünde Avrupa kimliği yer almaya başlamıştır.

Bourbon hanedanının tekrar başa geçmesi sonrası Franco rejimine hizmet eden çevrenin tümü kral Juan Carlos'a hizmet etmeye devam etmiş ve Başbakan Carlos Arias Navarro'da krala bağlılığını sürdürmüştür. Değişim bekleyen halk çevreleri istediği etkiyi görememiş ve gelecek günler için umutsuzluğa kapılmışlardır. Kral Carlos da değişimi kabul etmiş ve 1976'da Arias'ın istifa etmesini istemiştir. Arias'ın istifası sonrası hükümeti kurma görevini Adolfo Suárez'e vermiştir. Kral gibi başta Franco anayasasına yemin edip bağlı kalacağını söylese de değişimin gerekliliğini görmüştür. Kralında desteği ile Cortes yapılan oylama ile kendini feshetmiş ve Suárez ülkeyi demokratik seçimlere hazırlamıştır. 15 Haziran 1977 günü yapılan seçimde Suárez'in Demokratik Merkez Birliği partisi Cortes'teki 350 sandalyenin 165'ini almıştır. İspanyol Sosyalist İşçi partisi ise 118 sandalye ile Cortes'te yerini almıştır. Diğer tüm batı demokrasileri İspanya'nın ilerlediği bu demokratik yolu saygı ve sevgi karşılamışlardır. Bir sonraki aşamada ise Suárez daha demokratik bir devlet yapılanmasına geçebilmek için yeni bir anayasa yapılmasını önermiştir. Ancak en önemli mesele özerklik isteyen Bask ve Katalonya eyaletlerinin isteklerine cevap vermek olmuştur. 1979 Aralık ayında Cortes'te her iki bölge için yapılan oylama sonucunda özerklikleri tanımlanmıştır. Diğer bölgelerinde sırasıyla özerklik istemeye başlaması sonrası halkın Suárez yönetimine olan güveni sarsılmış ve 1981'de başbakanlıktan istifa etmiştir. İstifa sonrası Yarbay Antonio Tejero Cortes'i basmış ve hükümeti devralmak istemiştir. 1978 Anayasası ile başlayan demokratik konsolidasyon süreci neticesinde halkın demokrasiye tam olarak inanmış olması darbeyi başarısızlığa uğratmıştır. Kral Carlos'un da darbe karşısında demokrasiye olan bağlılığı ve diğer askeri birimlerin bu bağlılık karşısında destekvermemesi ile darbe geri püskürtülmüştür (Comomer, 1999: 178)

1982 yılında İspanya NATO ittifakına katılarak Batı şemsiyesinde koruma altına alınmıştır. Aynı yıl içerisinde Haziran ayında Dünya Kupası düzenlenmiş ve Ekim ayı sonunda seçimlerde Sosyalist İşçi Partisi ipi göğüslemiştir. 1982 seçimleri sonrası Felipe González hükümeti kurmuş ve on iki yıl boyunca iktidarda kalmıştır (Felipe González, 2021). Hükümet etkin ve sistemli bir politika izlemiş ve İspanyol halkının yaşam standartlarını yükseltmeyi amaçlamıştır. İstikrarlı büyüme kademeli olarak gerçekleşmiş

ancak tarım ve imalat sanayinin halen Avrupa'daki devletlere nazaran daha ucuz olması, 1985 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun İspanya'nın başvurusunu reddetmesini temellendirmiştir. 1986 yılı başvurusunda ise bir oy farkla İspanya'nın Avrupa Ekonomi Topluluğu'na üyeliği kabul edilmiştir. Bankacılık ve iş dünyasının gelişmesi için birçok atılım gerçekleştiren hükümet aynı zamanda turizm sektörünü desteklemiştir. Bu sürecin meyvesi olarak 1992'de "Expo 92" fuarı Sevilla'da gerçekleşmiştir. 1991 sonrası hükümette olan Sosyalist İşçi Parti'sinde mali skandallar patlak vermiştir. Felipe González ve diğer Sosyalist liderler "GAL" davası adını verdikleri mali sorumsuzluklarla suçlanmış ve inkâr etmişlerdir. Bütün çalkalanmalara rağmen halk 1993 seçimlerinde Sosyalistleri iktidarda tutmaya devam etmiştir.

1996'da yapılan seçimler sonucunda muhafazakâr Halk Partisi (PP), Sosyalistlere karşı zaferini ilan etmiştir. PP'nin liderliğini 1989'dan beri sürdüren José María Aznar 2004'e kadar hükümette kalmıştır (Pierson, 1999: 189). Sekiz yıllık dönem içinde Avrupa Birliği'ndeki konumunu güçlendiren İspanya hem Avrupa ile İslam arasındaki hem de Avrupa ile Latin Amerika arasındaki doğal bağlantı noktalarını güçlendirmiştir. Ekonomik anlamda adımlar atmak isteyen PP yönetimi, ekonomi modeli olarak Amerikan sistemini benimsemiştir. ABD ile diğer yönetimlere göre daha yakın ilişkiler geliştirmeyi amaçlamış ve 11 Eylül saldırısına karşı ABD'nin yürüttüğü Irak ve Afganistan operasyonlarına açık şekilde destek vermiştir. İspanya 1990'ların sonunda önemli bir kültürel ün kazanmıştır. 1997 yılında daha önce özerklik verilen Bask bölgesinin Bilbao şehrinde Guggenheim Müzesi açılmış ve dünyanın dört bir yanından ünlü mimarlar ve turistler İspanya'ya akın etmiştir. 2000'li yıllara gelirken yapılan çeşitli nesnel ölçütlere göre İspanya dünyada yaşanabilecek en iyi on birinci ülke konumuna yükselmiştir. Bu başarı Halk Partisi'nin 2000 yılında da seçilmesini sağlamıştır. 2003 yılına kadar başarılı performansını sürdüren Halk Partisi, 2004 seçimlerden galibiyet ile ayrılacağını düşünmüş ve bu ölçüde politikalarını yürütmeye devam etmiştir. 11 Mart 2004 sabahında Madrid'de işe giden insanları taşıyan trenlere bomba koyan teröristler, iki yüz kişinin ölümüne sebep olmuş ve bir anda ülke gündemi kaosa sürüklenmiştir. Aznar hükümeti en başta ETA'dan şüphelenmiş ancak kısa sürede onların yapmadığı anlaşılmıştır. Adli kanıtlar incelediğinde, bu saldırıların El-Kaide terör örgütü tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmıştır (Spain remembers Madrid train bombing, 2014). ABD'nin Irak'ta sürdürdüğü savaşı destekleyen Aznar hükümeti böyle bir iç saldırı ile karşı karşıya kalmıştır. Saldırı sonrası milyonlarca insan sokağa dökülmüş ve protesto gösterileri yapmıştır. Fas uyruklu yirmi kişi patlamanın planlayıcısı olarak

yakalanmış ve soruşturma 2007'ye kadar sürmüştür. Mart seçimlerinde Halk Partisi ağır yara almış ve Sosyalist İşçi Partisi lideri José Luis Rodríguez Zapatero başbakan olarak göre başlamıştır.

Zapatero göreve gelirken İspanyol askerlerini Irak'tan çekeceği sözünü vermiş ve askerleri bölgeden çekmiştir. Hükümetin ikinci ilgilenmesi gereken en büyük sorun ise ETA teröristlerinin eylemleri olmuştur. Başbakan Zapatero silahlı mücadeleden daha çok siyasi mücadeleye önem vermiştir. 2005 yılında birçok İspanyol'un desteği ile Cortes'te eşcinsel evliliğe izin veren yasa çıkarılmıştır. 2008 krizine kadar gerek inşaat gerek bankacılık sektörlerinde son derece hızlı bir gelişim süreci geçiren İspanya, 2008 krizi ile ciddi ekonomik sarsılma yaşamıştır. Zapatero'nun ekonomiyi iyi yönetememesi sonrası Mariano Rojoy önderliğindeki Halk Partisi 2011 seçimlerini kazanarak iktidara gelmiştir. Krizi çözebilmek için Avrupa Birliği'nden mali kaynak talep etmiş ve belli ölçüde destek almıştır. Bu süreçte Rojoy'un giderleri azaltmak için getirdiği tedbirler kraliyetten büyük tepki almıştır. Ayrıca mali skandallar İspanya gündemini işgal etmeye devam etmiştir. 2013'ün sonlarına gelindiğinde ise alınan tedbirler meyvesini vermeye başlamış ve ekonomide toparlanma sinyalleri görülmeye başlamıştır. Her şeye rağmen İspanyol halkının geleceklerini parlak görmediği çeşitli anketlerde yüksek oranda gözler önüne serilmiştir

3.1. İspanya Kimliğinde Avrupahlığın Yeri

3.1.1. İspanya-Avrupa İlişkileri

Bir önceki bölümde ayrıntılı ele alındığı gibi, İspanyol kimliğin inşasını anlamak için geçmişe bakılması gerekmektedir. 1500’lü yıllarda dünyadaki en güçlü devletlerden biri olan İspanya devleti, Güney Amerika’da birçok noktada varlığını sürdürmüştür. 1800’lü yıllara gelindiğinde ise Güney Amerika devletleri üzerindeki İspanya hegemonyası yavaş yavaş çözülmüş ve devletler bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Ülke dışında gittikçe daralan konjonktür içyapının da dalgalanmasını sağlamıştır. 1789’da gerçekleşen Fransız İhtilali’nin yansımalarını ülke içinde görmek istemeyen İspanya devleti engizisyon mahkemelerini yeniden canlandırmak gibi tedbirleri hayata geçirmiştir (Spanish Inquisition,2020). Günlük gazetelerin basılmalarını bir süreliğine askıya almış ve ülkedeki Fransız vatandaşlarını yoğun gözetim altında tutmuştur (Carr, 1999: 71-72). Bütün bu gelişmelere rağmen İspanya içinde dış gelişmelere açık entelektüel reformcu gruplar da var olmuştur. 1808 yılında Napoléon önderliğindeki Fransızlar İspanya’yı işgal etmiş ve reform yanlısı İspanyollar ile iş birliği içine girmişlerdir. Bu duruma gelenekselciler büyük tepki göstermiş ve ihanet olarak değerlendirmişlerdir. Tüm bu kısa geçmişe bakıldığında günümüz İspanya-AB ilişkilerinin en temel kökenleri geçmişten beri gelen yurtseverlik – işbirlikçilik gerginliği zemininde değerlendirilmesi İspanya için Avrupa’nın önemini anlamak açısından isabetli olacaktır.

Franco sonrası ilk dönemde Adolfo Suarez 1977 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu’na (AET) başvuru yapmıştır. 1977’deki başvuru karşısında Avrupa ülkeleri NATO üyeliğinin gerekliliğini savunmuştur. İspanya ancak 1982 tarihinde NATO’ya dâhil olmuştur. Diğer yandan bazı Avrupalı devletler, İspanya’nın Avrupa dış politikası içinde milliyetçi bir çizgi sürdürmesi suretiyle uyumsuzluk çıkarmasından, ikinci bir Yunanistan olmasından endişelenmiştir. Müzakere sürecinde İspanya dış politika parametrelerini Avrupalı devletlere yakınlaştırmıştır. Latin Amerika politikasını geleneksel tutumundan daha çok rasyonel ve dengeli bir bakış ile yeniden ortaya koymuştur. 1982 Falkland Adaları krizi esnasında Arjantin’i destekleme yoluna gitmemiş, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde (BMGK) Arjantin’e yapılan geri çekilme kararına çekimser oy vermiştir (Falkland Adaları, 2010).

İspanya, Avrupa Topluluğuna katılım konusunda İngiltere'den olumsuz bir yanıt almamak için Franco döneminde çözülemeyen Cebelitarık meselesini tekrar gündeme getirmemiş ve İngiltere ile anlaşmıştır (Stor, 1995: 38). Bu süreçte bir diğer engel ise Hollanda'nın İspanya'ya İsrail'i tanıma şartı koyması olmuştur. Franco devri boyunca Arap toplumlara yakın duran İspanya, İsrail ile hiçbir ilişki geliştirmemiştir. Bu durumun neticesinde politikasında değişikliğe giden İspanya 1986'da İsrail ile ilişkilere başlamıştır. Fransa ise İspanya'nın topluluğa dâhil edilmesi ile tarımdaki kârının azalacağını düşünmüş ve İspanya'nın girişine pek de sıcak bakmamıştır. İki ülke arasındaki diyaloglar ile problemler aşılmıştır. En nihayetinde tarihler 12 Haziran 1985'i gösterdiğinde Madrid'te Kraliyet sarayında Avrupa Topluluğuna katılım anlaşması imzalanmış ve 1 Ocak 1986'da yürürlüğe girmiştir.

Felipe González başkanlığında geçen ilk zamanlarda İspanya Avrupa'daki konumunu belirlemeye çalışmıştır. İç siyasette AT üyeliği ile ülkedeki popülaritesini yükseltmiş ve bir sonraki seçimler için güven tazelemiştir (Powell, 2001: 2). González'in olumlu Avrupacılık tutumu, İspanya'yı yeniden saygın bir konuma yükseltmiş ve 1989'da Avrupa Topluluğu dönem başkanlığına ev sahipliği yapmasını sağlamıştır. İspanya halkının yoğun desteği ile Avrupacı politikalar üreten yönetim, topluluğun daha derinleşmesine katkılar sunmuştur. AT içinde en güçlü iki ülke konumunda olan Almanya ve Fransa ile ilişkilerini iyi tutma çabası içinde olan İspanya, bu sayede İspanyol nüfuzunun Avrupa içindeki etkinliğini artırmaya çalışmıştır (Powell, 2003: 148-151). AT dönem başkanlığı fırsatını iyi kullanan İspanya, Avrupa entegrasyonunun gelişimini ve derinleşmesini ana amaç olarak ele almıştır. Bu bağlamda AT'nin dış sınırlarının ortak kontrolü ile iç sınırlar arasındaki uyuşturucu, kara para aklama ve terör gibi sorunlarında çözümü için dönem başkanlığı sırasında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu dayanışmacı ve katkı veren politikası ile İspanya, Avrupa içinde ikinci bir Yunanistan olmayacağını göstermiştir (Story, 1995: 45). González döneminde özellikle İspanya Avrupalılık kimliğini ön plana çıkararak diplomatik imajını güçlendirmiş ve giderek etki alanını artırmıştır.

1990'lı yıllara gelindiğinde ise İspanya Avrupalılık kimliğini kullanarak kendi öz çıkarlara için girişimlerde bulunmuştur. 1991'de Meksika'da ilk kez İberoamerikan Devlet başkanları zirvesi toplanmış ve aynı yıl Madrid'de Ortadoğu zirvesi gerçekleştirilmiştir. Bu zirvelerin gerçekleştirilmesindeki diplomatik başarıları İspanya'yı Avrupa'da daha prestijli bir konuma ulaştırmıştır.

1990 yılında Edinburg Zirvesi İspanya'nın Avrupa politikasına bakış açısını değiştirmiştir. Birliğin 1995'teki Avusturya, İsveç ve Finlandiya genişlemesi, politikaların daha çok kuzey yönlü değişmesi tehlikesini yaratmış ve İspanya burada rolünü İngiltere gibi belirleyerek çıkar kazanım noktasına getirmiştir. 1995 yılında İspanya dönem başkanlığı sırasında daha oturaklı ve akılcı bir diplomasi yürütmüştür. Latin Amerika ülkeleri ile bir bağlantı noktası olmayı başarmış ve birkaç ülkenin demokratikleşmesine katkıda bulunmuştur. Akdeniz ve Ortadoğu ülkeleri için AB çatısı altında yeni girişim fırsatları sunarak bölgesel anlamda etkinliğini artırmıştır (Magone, 2008: 156).

1996 seçimlerini kazanan José María Aznar, sosyalist yönetim sonrası ilk muhafazakâr lider olarak hükümeti devralmıştır. Aznar'ın temel politikası González'in de sürdürdüğü beş büyük Avrupa devleti olma hedefi olmuştur. Bu ölçüde Maastricht kriterlerini yerine getirmeye çalışmış ve ortak para birimine dâhil olma yolunda emin adımlar sergilemiştir. 1998'de ulusal para birimi Peseta'nın Euro'ya dâhil edilmesi kararı ile İspanya ilk defa temel bir reformu Avrupa Birliği kurucuları gibi kabul etmiş ve birliğin temel üyesi olduğunu kanıtlamıştır. Zaman zaman İspanya çıkarlar konusunda ve Cebelitarık meselesinde İngiltere ile karşı karşıya gelmiş ve bunun neticesinde 1999'da İngiltere'nin Schengen alanına dâhil olma isteğini veto etmiştir (Powell, 2001: 16). Tüm bunlara rağmen birlik içindeki Fransa-Almanya yakınlaşması hem İspanya'yı hem de İngiltere'yi rahatsız etmiş ve bu iki ülke zaman zaman birlikte hareket edip dengeleme siyasetini yürütmüşlerdir. 2000 sonrası iç politikalardan daha çok dış dünyaya açılan Aznar ABD ile yakın ilişkiler içerisine girmiştir. Bu durum zamanla Almanyave Fransa'nın hoşuna gitmemiştir.

Aznar başkanlığında ABD ile olan ilişkilere ayrıca önem verilmiş ve bunun karşılığında George W. Bush 2001'de başkan seçildikten sonra ilk Avrupa ziyaretini İspanya'ya yapmıştır (Joint Press, 2001). ABD'nin balistik füze politikalarını Britanya, Kanada, Polonya ve Macaristan gibi ülkelerle birlikte desteklemiştir. 11 Eylül saldırısı sonrası ABD'nin yanında olduğunu bildiren İspanya, İngiltere ile birlikte hareket etmiş ve AB içinde Fransa ve Almanya'ya karşı ters bir tutum sergilemiştir.

1996 yılına kadar olan González yönetiminde AB'nin entegrasyonuna katkı sunma çabası içinde olan İspanya 1996 sonrası Aznar hükümeti ile kendi çıkarlarını ön plana çıkarmıştır.

İspanya 2002 dönem başkanlığında, Avrupa'nın küreseldüzeyde siyasi duruşunu ve güvenlik açısından rolünü belirleme hedefine gitmiştir. Bu bağlamda İspanya, tüm AB üyelerinin ABD'nin yanında bir duruş sergilemesi için Trans- Atlantik ilişkilerine önem vermiştir (AB – Sevilla Zirvesi, 2007). İspanya özellikle 2000 – 2004 arası AB içi ilişkilerin gelişimi yerine ABD ile ilişkilerini geliştirmeyi seçmiş ve bu bağlamda 2003 yılına gelindiğinde 90'lı yıllarda elde ettiği iyi pozisyonu kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası ABD'nin yanında yer alarak Irak'a asker gönderen İspanya 2004 yılında El-Kaide saldırısı ile karşılaşmıştır. Tren patlaması sonucu yüzden fazla insan hayatını kaybetmiştir. Nitekim bombalı saldırı sonrası İspanya kamuoyu ayağa kalkmış ve saldırganlarının El-Kaide terör örgütüne mensup olması dış politikada yanlış tercihlerin yapıldığını gözler önüne sermiştir. İspanya'nın AB içinde kazandığı güç parametresi bu olay sonrası iyiden iyiye düşüşe geçmiştir. Seçimlere kısa bir süre kala yaşanan bu patlama Aznar hükümetinin sonunu getirmiş ve 2004 yılında iktidara José Luis Rodríguez Zapatero geçmiştir. Zapatero'nun ilk yaptığı hamle Irak'tan askerleri çekmek olmuştur. Aznar'ın tam tersine dış politika ile ilgilenmeyi bırakmış ve AB politikalarına yönelmiştir. Bu durumu Almanya ve Fransa memnuniyet ile karşılamış ancak bu seferde Zapatero'nun yeterli derecede yabancı dil bilmemesi sebebiyle ilişkiler eski zayıfhaline geri gelmiştir.

Zapatero'nun yaptığı ilk hamle az sayıda da olsa İspanyol askerlerini Irak'tan çekmek olmuştur. Bu hamlesi ile ABD ile ters pozisyona düşmüş ve ilişkilerin seviyesi Franco döneminden daha etkisiz bir hale bürünmüştür. Zapatero dış politikada en büyük önceliğini Almanya ve Fransa'ya vermiş ve ilişkileri düzeltme yoluna gitmiştir. İspanya'nın takındığı bu tavır başta Almanya ve Fransa olmak üzere birçok Avrupa devleti tarafından mutlulukla karşılanmıştır. Bu çerçevede İngiltere ile ilişkilerini iyi tutan İspanya, iç siyasette olumlu bir hava yakalamıştır. Nihayetinde yabancı dil bilmemesi bu durumun sürekliliğini zedelemiş ve İspanya tekrar Avrupa'da eski konumuna geri dönmüştür. Dış politika konusundaki yumuşak güç tutumu diğer Avrupa ülkelerinden ayrılmasına yol açmıştır. İç siyasetinde Bask ve Katalan halklarının bağımsızlık istemesinden dolayı Kosova'nın bağımsızlık ilanına karşı olumlu tepki göstermemiş ve diğer AB ülkelerinden ayrılmıştır (Grand, 2009). Geçendönem içinde AB İspanya dış politikasının sorunları Avrupalılaştırmış ve bir bütün şeklinde birliğin temel problemleri olarak görmüştür. Dönem başkanlıkları ile AB ülkelerine liderlik

vasfı kazandırmıştır. Bu esnada 2008’de ABD’de başlayan ve tüm Avrupa’ya yayılan Dünya Finansal krizi (Mortgage) etkisini göstermeye başlamıştır.

3.1.2. Ekonomik Krizin İspanya’ya Etkisi

ABD ekonomisi 90’lı yılların sonu 2000’li yılların başında iç mekanizmaları ağır çarklara dayalı bir makine gibi yavaş bir piyasa ekonomisini sahip olmuştur. Bu etkisiz piyasa ekonomisi ülkenin büyüme ve gelişme trendine olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bu sebeple ABD yönetimi bir faiz indirimine gitmeyi planlamış ve piyasa akışkanlığı sağlamak istemiştir. Bu ölçüde ABD Merkez Bankası FED (Federal Reserve Board) %6.5 olan faiz oranlarını %1 oranını çekmiştir. Düşen faiz oranı vatandaşları düşük faizli ev kredisi (mortgage) çekmeye teşvik etmiş ve milyonlarca insan kredi başvurusu yaparak kredi sahibi olmuşlardır. Düşen faiz oranı takip eden ev sahipleri aynı ölçüde ev fiyatlarına zam yapmıştır. Ayrıca gayrimenkul sahipleri ev fiyatlarının daha çok yükseleceğini tahmin ederek bankadan kredi çekmiş ve ikinci üçüncü evlerini satın almışlardır. Bu şekilde başlayan kredi alımları giderek durdurulamayan bir seviyeye gelmiştir. 2004 yılına gelindiğinde ise FED faizleri tekrar artırmayı başlamış ve bu durum kişilerin kredilerini geri ödeyememesinin önünü açmıştır (Eğilmez, 2009: 66). Bankalar verdikleri kredilerin geri ödenmeme riskine karşı türev finansal araçlara yönelmiş ve bu araçları piyasaya sürmüştür. Bu türev piyasa araçlarına Hedge fonları da denilmektedir. Hedge fonları bankalar tarafından oluşturulan genelde risk yönetimi ve riskten korunma teknikleri kullanılarak yatırımcılarına yüksek getiri sağlamayı amaç edinen finansal araçlar olmuş ve bu fonları ABD bankaları çokça kullanmıştır (Hedge Fonu, 2017). 2007 yılının sonlarına gelindiğinde mortgage kredileri ve Hedge fonları dâhil toplam 10 trilyon dolara bulmuştur (Bocutoğlu ve Ekinci, 2009: 156). Bu Hedge fonları gibi türev araçlar piyasanın garantörü olduğu için denetlenmemiş ve bu süre zarfında değerleri giderek artmıştır. Geline noktada konut kredilerini maliyetini geçerek kendisi bir güvenlik noktası iken asıl sorun konumuna gelmiştir. Bu sorunun büyümesinin asıl sebebi ise türev araçların bir finans kuruluşundan diğerine çok hızlı el değiştirmesidir. En nihayetinde bu türev araçların Avrupalı kuruluşlara da satılmasıyla kriz Avrupa’ya hızlı bir geçiş yapmıştır (Göçer ve Özdemir, 2012: 194). Bu büyüyen ve dünyayı saran küresel kriz hakkında Eğilmez; “Kapitalizmin küresel sistem haline gelmesine bağlı olarak, bu kriz tarihin ilk küresel ekonomik krizidir,” demiştir (Eğilmez, 2013).

Tarih 2007'yi gösterdiğinde ABD'de deki ev fiyatları tarihin en yüksek noktasına ulaşmış ve bu süreden sonra hızla düşmeye başlamıştır. Ev fiyatlarının kredi tutarının altına düşmesi hem alıcı tarafından evin bankaya bırakılarak borçtan kurtulma ihtimalini ortadan kaldırmış hem de bankanın evi satarak kendi likiditesi koruma çabalarını ortadan kaldırmıştır. Bu durum bankalarda toksik madde adı verilen ödenmeyen krediler balonunu şişirmiştir. Birçok bankanın ve diğer kuruluşların iflas etme sürecine girmesiyle 2008 yılında ABD yönetimi senatodan 850 milyar dolarlık kurtarma paketini geçirmiş ve piyasaya sürmüştür (Kutlu ve Demirci, 2011: 126). Krizin dünyaya faturası bir sonraki sene daha ağır şekilde görülmüştür. Dünya genelinde oluşan güven ve likidite problemleri, doğrudan yatırımların önüne geçmiştir. 2007 yılında 1.2 trilyon dolar doğrudan sermaye girişi varken bu veri 2009 yılında 3 kat azalarak 0.4 trilyon dolara gerilemiştir (IIF, 2010). Uluslararası sermayenin kaynağı konumundaki gelişmiş ülkelerde sorunlar yaşandığında bu durum gelişmekte olan ülkelerde sermaye gelmeyecek korkusu yaratmıştır. Özel dış yatırıma bağlı gelişmekte olan ülkeler dış finansman kaynağını bu dönemde bulamadığında krizden en az gelişmiş ülkeler kadar etkilenmiştir. Özellikle Avrupa Birliği gibi birbirine entegre bir yapı içinde bulunan 27 devlet bu süreçte krizden olumsuz etkilenmiştir. Çoğu AB devletinin ABD ile olan ekonomik anlamdaki ilişkileri kriz öncesinde kuvvetliken, kriz sonrası ciddi oranda azalmıştır.

2008 Ekonomik krizi Avrupa'da bir Euro krizi oluşmasına neden olmuştur. Oluşan Euro krizi başta İspanya gibi kırılgan ekonomileri sarsmıştır. Ek 1'de yer alan grafik ölçütünde Avrupa Birliği üyesi üç ülke (İtalya, Yunanistan, İspanya) ve gümrük birliği üyesi Türkiye'yi incelenmiştir (Dünya Bankası, 2012). Gelişmiş ülkelerde (İtalya) büyüme rakamlarının düşmesi talebin gerilemesine sebep olmuş ve gelişmekte olan ülkelere (İspanya, Türkiye, Yunanistan) yapılan ithalatlar azalmıştır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin ihracat rakamlarına yansımış ve büyüyen ekonomileri daralan ekonomiler arasına girmiştir. Başta Türkiye olmak üzere 2009 ve sonrası büyüme rakamlarını eksiden artıya çeviren İtalya ve İspanya gibi devletler krizin etkilerinden daha çabuk sıyrılmıştır. Yunanistan ise 2006 yılında başlayan kademeli düşüşünü kriz sonrası da sürdürmüştür (Somel, 2009). Düşen büyüme oranı ve daralan ekonomi sonrası işsizlik oranlarında da yüksek artışlar göze çarpmıştır. Ek 2'ye odaklandığımızda ise büyüme rakamları sonrası yine 4 ülkenin işsizlik verileri gözler önüne serilmiştir. Kriz sonrası büyüme rakamlarının olumlu seyrettiği İspanya'da işsizlik oranı tavan yaparak AB'nin en yüksek oranına ulaşmıştır. Yunanistan işsizlik rakamlarında ikinci sırayı almış İtalya kısmi yükselse de 10

barajının altında kalmayı başarmıştır. Türkiye ise işsizliğin pik yapıp tekrar hızlı şekilde düştüğü nadir ülkelerden olmuştur (Aydemir, 2010). Genel anlamda krizin Avrupa'ya olan etkilerini toparlarsak öncelikle üye devletlerin kamu maliyesi dengesizliklerinin krizi AB içerisinde artırdığı görülmüştür. Aynı zamanda AB'nin uyguladığı neo-liberal politikaların varlığı krize karşı savunma mekanizmasını zayıf kılmıştır (Yücel ve Şataf, 2018:57).

Avrupa çerçevesinden İspanya özelinde indiğimizde ise İspanya'nın 1995'li yıllarda başlayan genişleme ve büyüme dönemi 2006 yılına gelindiğinde ilk olumsuz sinyallerini vermiştir. 2007 yılında negatif etkisinin başlaması ile 2008 yılında kriz tam anlamıyla İspanya ekonomisinde kendisini hissettirmeye başlamıştır (Carballo, 2011: 309). 2008 sürecine kadar ki döneme “İspanya'nın Ekonomik Mucizesi” olarak değerlendiren uzmanlar bu sürecin zayıf bir temel üzerine yapılan inşa olduğunu fark etmiştir (Chislett, 2016: 21). Nitekim yükselen emlak balonu, İspanya tasarruf bankacılığının özelleştirilmesi gibi sonuçlar neticesinde İspanya ekonomisi güçlü ilerleyişini kaybetmiştir. Kriz sonrasında İspanya'nın borcu giderek artmış ve işsizlik oranları tavan yapmıştır (Bkz. EK 2).

Ek 3'e baktığımızda ise İspanya'nın bütçe dengesinin yıllara göre değişimi görülmektedir (Eurostat, 2016). Bu grafiğe baktığımızda 2001- 2004 arası dönemde bütçe açığının olmadığını görmekteyiz. 2004 yılı itibariyle GSYİH içinde bütçenin ivmelenerek fazla verildiği ve makro verilere göre değerlendirildiğinde ekonominin ileriye ciddi ışık tuttuğu görülmektedir. Ancak 2007 itibariyle GSYİH'da verilen fazlanın tamamen eriyerek 2008 yılında %-4.5 seviyesinde açık olduğu görülmektedir. 2009'da ise en derin noktasına ulaşan açık % -11 seviyesine yükselmiştir. 2012'ye kadar derin açıklar devam etmiş 2013 itibariyle toparlanma başlamıştır. 2015 yılına gelindiğinde ise 2008'de oran yakalanmış ve bütçe açığı %-4.5 kadar düşürülmüştür. Ancak en nihayetinde gelineen noktada işsizlik kronik bir problem haline gelmiş ve 2008 öncesi verilen bütçe fazlalıkları tekrar ekonomide görülmemiştir. Başbakan Zapatero krize tepki mali teşvik ve ekonomiyi canlandırma paketini devreye koymuştur. Paket işi olmayanlara işsizlik yardımları, vergide indirimler ve mortgage kredilerini ücretsiz iki yıl erteleme imkânları vermiştir (Callan; Leventi; Levy; Matsaganis; Paulus; Sutherland, 2011). İspanya hükümeti bu esnada IMF ve AB yönetimleri arasında 2010'da imzalanan kredi anlaşması gereğince 2014'e kadar bütçe açığını % -3'e indireceğini taahhüt etmiştir (Cabral and Ruiz, 2013: 21-26).

2011 yılına gelindiğinde İspanya GSYİH'sı %5 oranında erimiştir. Kriz sonrası zor duruma düşen birlik devletlerini korumak için kurulan Avrupa Finansal İstikrar Fonu'ndan

İspanya 265 bin Euro destek almış ancak İspanya için yeterli olmamıştır. Bu süreçte İtalya gibi ülkelerinde desteğe ihtiyacı olabileceği göz önünde bulundurularak kredi miktarı artırılmamıştır. Ayrıca Almanya ve İngiltere gibi güçlü devletler fona daha fazla katkı sunmak istememiştir. İspanya iç tarafta kendi merkez bankası eli ile kısa vadeli krediler vererek ülkenin ekonomik canlılığını diri tutmaya çalışmıştır (Spanish Economy: What is to blame for its problem, 2010). 2007'ye kadar olan dengeli Euro kuru İspanya'nın ekonomik olarak ilerlemesinde çığır görevini üstlenmiştir. Euro kurunun yükselmesi ile iç dengesizlikler yaşayan İspanya ekonomisi ihracatı yüksek oranda azalmıştır. Almanya ile karşılaştırıldığında kurun değerlendirilmesi Almanya ekonomisi için olumlu neticeler doğururken İspanya ekonomisi için hiç de iç açıcı sonuçlar göstermemiştir. Bu ekonomik dengesizlikler için açıklama yapan Nobel ödüllü ekonomist Paul Krugman ise: "Avrupa'nın birleşik düzeyde kemer sıkma siyaseti ve sıkı para yönetimi, Avrupa'nın kendi intiharı olacaktır" demiştir (Krugman, 2012). 2012'de en acı reçeteyi içen İspanya, %27'lik işsizlik oranı ve %11.4 bütçe açığı ile rekor kırarak Tüketici güven endeksinde en dip noktayı görmüştür (Royo, 2020). 2013'ün son çeyreğinde toparlanma sinyalleri veren ekonomi 2014 yılında IMF anlaşmasından çekilerek ekstra kredi talebinden vazgeçmiştir.

Bu süreçte 2010 İspanya dönem başkanlığı İspanya için yeterince olumlu geçmemiştir. 2009 yılında Lizbon antlaşması ile AB kurumsal olarak dönüşmüş ve ilk defa bazı kurumlar bu zirvede işlerlik kazanmıştır (Molina, 2010). Aynı dönemde gerçekleşmesi planlanan ABD- AB Zirvesi'nin hangi ülkede gerçekleşeceği tartışma konusu olmuştur. Söz konusu İspanya dönem başkanlığı sebebiyle zirvenin Madrid'de yapılmasını istemiş, bir diğer yandan ise zirve başkanı Herman von Rompuy'un temsil etmesi ile Brüksel'de olması planlanmıştır. Bu karışıklığın sürmesi nedeniyle ABD Başkanı Barack Obama zirveyi tek taraflı olarak iptal etmiştir (Barrack Obama Ducks Out, 2010).

2011 seçimlerinde Halk Partisi lideri Mariano Rajoy yapılan seçimlerde birinci parti olarak çıkmıştır. 2008 krizinin etkilerini üzerinden atamayan Rajoy önderliğindeki İspanya, AB'den mali destek istemiştir. Yapılan kemer sıkma politikaları ile bir nebze olsa işe yaramış ve 2013 sonundaki veriler olumlu sinyalleri beraberinde getirmiştir. 2015 seçimlerinde sandıktan birinci parti çıkmasına rağmen meclisteki çoğunluğunu kaybetmiştir. Özellikle yaşadığı kriz ve yoğun işsizlik rakamları sonrası AB içinde ikinci Yunanistan vakası şeklinde yorumlamalara maruz kalmıştır. 1 Haziran 2018'de parlamentoda gerçekleştirilen güven oylaması sonucunda Rajoy yeterli oyu alamamış ve makamı terk

etmiştir (Spain PM Mariano Rajoy, 2018). 2 Haziran 2018’de göreve getirilen Pedro Sánchez mecliste yemin ederek görevine başlamıştır. AB politikaları ve ülkesinin problemleri konusunda daha duyarlı bir bakış sergileyen Sánchez, tüm Avrupa vatandaşlarının güvenliğinin ön plana çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır (Pedro Sánchez, 2019).

3.1.3. İspanya Siyasal Krizi ve Kimlik Tartışmaları

İspanya Avrupa Topluluğuna 1986’da üye olduğundan beri gelişim kaydeden ve kendini daha çok Avrupalı hissetme içgüdüsünü daima taşıyan bir devlet olmuştur. 1982’den 1996’ya kadar süren González döneminde olumlu bir çizgide ilerleyen ekonomik veriler, 1996’da iktidara gelen Aznar yönetiminde de devam etmiştir. Ekonomik verilerin yanı sıra Avrupalılaşma ve ülke politikalarının birlik politikalarına yakınlaştırılması da hızla sürmüştür. Genç neslin çok büyük bir kısmı Avrupa değerleri ile büyümüş ve 2000’li yıllara ulaşmıştır. Ancak kimliksel çerçevede özellikle Franco ile doğrudan bağlantısı olan eski nesil İspanya’yı burası “here” olarak tanımlarken, bir saat uzaklıkta olan ve herhangi bir vize veya ek belge gerektirmeden gidilebilecek, kalınabilecek diğer AB ülkelerini ise orada “over there” şeklinde ifade etmektedir. (Spain’s European Identity, 2010).

Ek 4’te yer alan 2000 yılında yapılmış bir çalışmaya göre; “Kimliğin tanımı ve birçok diğer konuda İspanyollar kendi özelinde mi yoksa Avrupa düzeyinde mi kendilerini konumlandırıyor?” sorusuna odaklanacağız (Medrano ve Gutiérrez, 2010: 771). Ek 4’teki grafiği incelediğimizde ise İspanyollar gelişen ülkeleri ve Avrupa politikalarındaki söz sahibi rollerine rağmen İspanya kimliğini Avrupalı kimliğinin üstünde tutmaktadır. Bölgesel anlamda ise bölgenin kendi tarihsel coğrafi izleri Avrupa kimliğinden üstündür. Mobilizasyon, eğitimde ise Avrupacılık desteklenmeye devam etmektedir (ASEP, 2000).

2000’lerin başından 2010’lara geldiğimizde büyüyen ve gelişen İspanya ekonomisi küresel kriz ile sarsılmıştır. Bu sarsılma sonrası derinleşen borç ve bütçe açıkları ortaya çıkmıştır. Zayıflayan ekonomi sonrası desteğe ihtiyaç duyan İspanya devleti Avrupa kimliğinin zayıflaması ile karşı karşıya kalmıştır. Kriz sonrası desteğe ihtiyaç duyması ve yükselen negatif grafikleri Kuzey Avrupalı devletler tarafından küçümsenmiştir. Krizden yoğun borç yükü, işsizlik ve mali disiplinsizlik ile çıkan Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan

ve en son eklenen İspanya, Avrupa devletlerince sevilmeyen statüsüne konan PIIGS koleksiyonuna eklenmiştir. Bu koleksiyonun varlığı en neticede ortak para birimi olan Euro'nun güvenliğinin sarsıldığını gösteren en büyük kanıtlarından biri olmuştur (PIIGS, 2021). Özellikle Franco sonrası toparlanan İspanya ekonomisi 2000'li yıllara geldiğinde hem bir AB ülkesi hem de hızla gelişen bir Avrupa ülkesi konumunda olmuştur. Bu dönemde AB'li diğer ülkelere ayak uydurmaya çalışan İspanyol halkı, “Avrupalı” olma adı altında lüks harcamalara ulaşmıştır. 2002'de Euro'yu ilk kullanan ülkelerden biri olan İspanya'da bankalar herhangi bir garanti almadan kredi vermeye başlamıştır. En nihayetinde durum Avrupa'nın en vahim şekilde bütçe açıklarına ve işsizlik oranlarına sahip bir İspanya'yı ortaya çıkarmıştır. Negatif ekonomik veriler birçok yabancı yatırımcının ülkenin tahvillerinden kaçınmaya başlamasına yol açmıştır. Yabancı yatırımcının ekonomideki eksikliği ile İspanya ekonomisi bir sonraki aşamada hedeflediği büyüme ve modernizasyondan tamamen uzaklaşmıştır. Bu noktada gerek kendini yeniden tanımlamaya çalıştığı Avrupa Birliği içinde, gerekse iç dinamiklerinde “hedefine ulaşamayan, hedefsiz” kalışı ile ülke bir kimlik krizi ile karşı karşıya kalmıştır (Spain's European Identity, 2010). Yine de genç popülasyonun büyük çoğunluğu Avrupa kimliğine olan inancını sürdürmektedir.

Özellikle krizin vurduğu 2008 yılından başlayarak değerlendirilen birçok inanç sisteminde İspanya'nın değerleri ciddi düşüşler göstermiştir. Aşağıda 2008 – 2014 yılları arasında incelenmiş altı farklı grafik yer almaktadır. Ek 5'teki veriler ışığında İspanya halkının gözünden ülkenin durumu incelendiğinde ekonominin iyi yönetildiği istatistiği 2005 yılında %50 seviyelerine yaklaşmışken 2008'de %30 ve ardından 2014 yılına kadar giderek düşerek %1-2 düzeylerini görmüştür. Diğer verileri incelediğimizde ise iyi siyasi yönetim, hükümete güven, Avrupa Birliğine güven, demokrasiden memnunluk ve iki temel partiye oy verme niyeti grafiklerinde de görüleceği üzere 2008 yılı sonrası ciddi düşüşler olmuştur. Özellikle AB'ye olan güven endeksinin düşüşünde AB'den gerekli desteğin alınamaması ve bazı Avrupalı ülkelerin küçümseyici tavırları etkili olmuştur. Kendine Avrupa kimliğini atfeden ve birlik içerisinde daha saygın bir konumda yer alma amacıyla olan İspanya, bu süreç Avrupa kimliği krizini yaşamıştır.

2014 itibari ile IMF anlaşmasından çekilen ve olumlu sinyaller veren İspanya ekonomisi toparlanma evresine girmiştir. Aralık 2015 genel seçimlerinde meclisten az farkla da olsa birinci parti olarak çıkan Halk Partisi lideri Rajoy, 350 sandalyeli mecliste 137

milletvekili çıkarmıştır. Ancak güvenoyu oylamalarında meclisten yetersiz oy alan Rajoy, hükümetini kuramamış ve bir hükümet krizi ortaya çıkmıştır. Haziran 2016 seçimlerine kadar ki 10 aylık sürede ciddi bir hükümet krizi yaşayan İspanya yenilenen seçimlerde durum değişmemiş ve Rajoy aynı sandalye sayına ulaşmıştır. Yenilen güvenoyu oylamalarında Sosyalist Parti'den 68 milletvekilinin çekimser oy vermesi ile Halk Partisi güvenoyu almıştır. Yaşanan 10 aylık derin hükümet krizi daha önce aleyhte oy kullanan milletvekillerinin oyları ile çözülmüştür. Ancak oluşan yeni ortamda muhalefetin desteğini almadan yeni kanun geçirmesi imkânsız duruma gelmiş ve 2017 bütçe oylamalarında diğer partilerden görüş alınmak zorunda kalınmıştır. Ayrıca bu süreçte Katalonya bağımsızlık seçimlerinin yapılması ve bağımsızlık taleplerinin artması da yönetimi olumsuz etkilemiştir (Orriols ve Rodon, 2016). Oluşan bu senaryolar neticesinde ülkenin ekonomik verileri yeniden düşüş gösterme eğilimine girmiştir (İspanya'da Rajoy, 2016). Bir devlet kuruluşu olan España Global'in (Global İspanya) yaptırdığı Mesías projesi kapsamındaki İyi Yönetişim Endeksine göre (Ek 6) 2016 yılında İspanya 25. sırada yer alırken, bu sıralama iki basamak düşerken 2017 yılında 27. sırada yerini almıştır.

Ek 6'daki tabloyu derinlemesine incelediğimizde tek olumlu etkenin hukuk kurallarının uygulanması noktasında yaşandığını görmekteyiz. Özellikle siyasi istikrar ölçütüne bakıldığında 2016'da dünya 33. ülke ilken 2017'de bu sıralama 7 basamak birden kayarak 40'a kadar çıkmıştır. Mesías projesinin lideri José Maria Cubillo; “Yaşanan bu düşüşlere rağmen İspanya halen dünyada listenin ilk çeyreğinde yer alan modern bir devlettir ancak düşüş eğiliminin sürmesi devam ederse gelecekte AB içerisinde geride kalma tehlikesi ortaya çıkabilir,” demiştir. Cubillo'nun da ifade ettiği gibi yaşanan ciddi düşüşler AB içerisinde İspanya tartışmalarını daha çok gündeme getirmiş ve bu ölçüde İspanya içinde kimlik krizini tetiklemiştir (Gonzalez, 2019).

Kimlik krizini diğer bir perspektiften incelediğimizde ise İspanya'nın iç siyasetindeki özerk bölgeleri dikkat çekmektedir. İspanya ülkesi 1978 Anayasası'nın belirlediği üzere on yedi özerk bölge ve iki özerk şehirden (Kuzey Afrika'daki Ceyta ve Melilla ketleri) oluşmaktadır (Aktoprak, 2010: 237). Bu özerk bölgelerden İspanya'nın nüfusuna oranı ve kimlik krizini değerlendirmek amacıyla Katalonya, Bask ve Galiçya bölgeleri incelenecektir. Dünya Bankası verilerine göre 2019 itibarıyla İspanya'nın net nüfusu 47.076.781'dir. Katalonya, Bask ve Galiçya bölgelerinin toplam nüfusları 15 milyonu bulmaktadır. Bu üç özerk bölgenin nüfusu neredeyse İspanya'nın 1/3'ünü

oluşturmakta ve bu hali ile söylemleri, yürüttükleri içsel politikaları önem kazanmaktadır. Özerk bölgelerin tarihsel arka planına baktığımızda özellikle Katalan ve Bask bölgeleri çeşitli zamanlarda özerkliğe kavuşmuştur. İç savaş öncesi 1931 yılında oluşturulan Anayasa'da Katalonya, Bask ve Galiçya bölgeleri özerklik statüsüne kavuşmuştur. Ancak bu özerklik kısa süreli olmuş ve 1939'da iç savaş sona erdiğinde Franco tüm özerklikleri iptal etmiştir. Katalanca ve Baskça dilleri yasaklanmıştır. Franco rejiminin yumuşama evresine girdiği 1960'lı yıllarda Katalan milliyetçiliği diktatörlüğe karşı çıkarak demokrasi ve özgürlükler için tekrar gün yüzüne çıkmıştır (Guibernau, 2014: 10-14). Basklar ise bu süreçte can yakmaya dayalı bir yol takip etmiş ve 1959'da ETA örgütünü (Euskadi ta Askatasuna) kurmuşlardır. İsmi Bask Vatanı ve Özgürlük olan örgüt şiddet eylemlerini gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur (ETA, 2018). 1975 yılında Franco'nun ölmesi ve hızlanan demokratikleşme çabaları sonrası yeni bir anayasa yapılmasına karar verilmiştir. 1978'de oluşturulan yeni anayasaya göre içlerinde Katalonya, Bask ve Galiçya bölgelerinin de yer aldığı toplamda 17 bölgeye özerklik tayin edilmiştir.

İspanya'nın ortaya koyduğu ve gerçekleştirdiği bu özerklik akımı neticede iki temel amaca hizmet etmektedir. Bunlardan ilki gerçek bir demokratikleşmenin gerçekleştiğini Avrupalı komşularının daha yakından fark etmedir. İkincisi ise İspanya'yı ayrılıkçı düşüncelerden uzak tutarak, bölgelerin uzun yıllardır sürdürdüğü özerklik isteğine kökten çözüm bulmak amacıyla yapılmış olmasıdır (Tunçay, 2019: 47). İlerleyen süreçte kazanımlarını daha çok artıran Katalonya özerk bölgesi olmuştur. Katalan dili 80-90'lı yıllarda gelişmiş ve eğitim, medya gibi alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Feriha Tunçay'ında belirttiği gibi "Katalan kimliğinin en önemli göstergesi o dili kullanabilme yetenekleridir (Tunçay, 2019: 52)." Bask bölgesinde ise dilin kimliklerine etkisi Katalanlar ile aynı ölçüde büyüklükte değildir. Baskça Gürcüceye benzeyen yapısı ve Roman dili olmaması ile çok sahiplenilmemekte oysa Katalanca İspanyolcaya benzeyen yapısı ile halk tarafından tutulmaktadır. Galiçya özerk bölgesinde ise dil etmenleri yine Katalanlar ile aynı ölçüde güçlü olmasa da aynı dil ailesinden gelmesi hasebiyle bölgede konuşulabilen diller arasına girebilmiştir (Ned, 2012: 8).

1978 Anayasası sonrası Bask ve Katalonya belli ölçüde çözülmüş ancak yine sorunlar devam etmiştir. İlk olarak Bask sorununa baktığımızda halk kendilerine verilen özerklik talebini memnuniyetle karşılamıştır. Bu nokta da ETA örgütü özerkliği kabul etmemiş ve daha fazlası için eylemlerine devam etmiştir. 1986 yılında İspanya'nın AET'ye

üye olması ile az da olsa ETA'ya destek veren halk tamamen desteğini kesmiş ve ETA karşı yürüyüş düzenlemiştir. Bu çağrılara daha fazla dayanamayan ETA 1998'de ateşkes ilan ettiğini duyurmuştur. Ancak kısa süreli olan bu ateşkes 1999'da tekrar alevlenmiştir (Saraçlı, 2007: 98). Bu durum neticesinde Aznar hükümeti ETA sorununu yok sayma politikası izlemeye karar vermiş ancak karar ETA yanlılarının artmasını sağlamıştır. 2004 seçimlerinde Zapatero'nun hükümeti devralması ile daha ılımlı bir yol izleyen İspanyol siyaseti, ETA ile masaya oturma kararı almıştır. 2006 yılında müzakerelerin başladığı ETA örgütü ile ateşkes ilan edilmiş ancak aynı yıl Madrid havalimanında bombalı eylemleri ile süreç sarsılmıştır (Magone, 2018: 200-201). Devam eden süreçte ETA 2009 yılında tekrar ateşkes ilan etmiş ve 2011'de bu ateşkesi uluslararası boyutta onaylamıştır (ETA'dan Kalıcı Ateşkes, 2011). Nitekim devam süreçte Mayıs 2018'de ETA yönetimi tamamı ile kendini feshettiğini açıklamıştır. 2019'da İspanya'da yeni adli yılın açılışında savcılık tarafından sunulan 2018 raporunda ETA örgütünden ilk defa “ortadan kalktığı” ifade edilmiştir.

Diğer bir özerk bölge olan Katalonya'da ise Bask bölgesinin aksine bir türlü gerilim ve hareketlilik son bulmamıştır. 21. yüzyıla geldiğimiz Katalanların talepleri artmış ve taleplerinin arka planında üç önemli husus yer almıştır: daha fazla kültürel hak, tam bağımsızlık ve ekonomik özgürlük. 2006'da gerçekleştirilen referanduma Zapatero hükümeti destek vermiştir. Referanduma katılım %55 dolaylarında olmuş ve Katalanlar kendi milli marşına, bayrağına ve milli bayramına sahip tabiri caiz ise “ulus içinde ulus” statüsüne gelmişlerdir. Bu durumun neticesinde Katalonya'nın bir ulus olduğu onaylanmış ve genişletilmiş özerklik kabul edilmiştir (Katalanlar, 2006). Bu gelişmeden hareketle Katalanlar 13 Aralık 2009'da gayriresmi bir referanduma giderek bağımsızlıklarını gündeme getirmiştir. Referanduma katılım oranı %30 oranında kalmış olsa da %90 oranında evet oyu çıkmıştır (Katalanlar, 2009). Bu durum üzerine İspanya Anayasa mahkemesi 10 Temmuz 2010 yılında Katalonya'nın özerkliğine birtakım kısıtlamalar getirmiştir. Katalanlar kısıtlamaları kabul etmemiş ve sokağa dökülmüşlerdir. 9 Kasım 2014 yılında bir referandum daha yapılmış ve %80 civarında bağımsızlığa evet sonucu çıkmıştır. Ancak bu referandum ile artık Katalanları görmezden gelmenin problemi büyütme dışında bir işe yaramayacağı anlaşılmıştır. 2017'de yapılan en son referandum ise yine hükümet tarafından gayriresmi görülmüştür. Katılımın %42.3 olduğu referandumda %90,09 evet oyu çıkmıştır. Bu referandum ile Katalonya sesini hem Avrupa içinde hem de Avrupa dışında duyurmayı başarmıştır. İlerleyen süreçte de bağımsızlık mücadelesinin süreceği tahmin edilmektedir (Katalonya'da Bağımsızlık, 2018).

Tüm bu veriler ışığında öz bir değerlendirme yapmak gerekirse; yapılan üç farklı referandumda 2009 ve 2017 sonuçları %90'lar civarında oluşmuştur. Ancak 2014 referandumu göreceli olarak diğer iki referandumdan daha az evet oyuna şahit olmuştur. Bu noktada İspanya'nın 2013 itibariyle ekonomik krizden çıkma ve toparlanma sinyalleri vermesinin etkili olduğu görülmektedir. 2009 referandumu öncesi 2008 krizinin etkisi ve 2017 referandumu öncesi 2015-2016 hükümet krizlerinin etkisi bu referandumların daha yüksek oy ile çıkmasını etkileyen etkenlerden biri olmuştur. Yaşadığı ekonomik sıkıntılar ile yeni siyasal krizler yaşayan İspanya'da özerk bölgelerin tutumu ve davranışları ülkenin birlik siyasetini etkilemektedir.

3.1.4. İspanya Kimliğinde Avrupalılığın Yeri

Franco döneminin son evresinde başlayan ve demokrasiye geçişle birlikte hızlanan İspanya'daki Avrupa kimliği günümüze kadar artarak gelmiştir. Ancak geline noktada İspanyol ekonomisinin küresel krize yenik düşmesiyle kimlik tartışmaları alevlenmiştir. Bu ölçüde konuya yaklaşıldığında Avrupa'nın İspanyol kimliğinde ne derece tutulduğu dikkatle incelenmelidir. İspanyol kimliğinde Avrupa'nın yeri temel sorusuna bu bölümde çoğunlukla Eurobarometre raporları kullanılarak cevaplar verilecektir. Temel yaklaşım 2009 – 2019 Eurobarometre raporları kullanılarak ne derece bir değişim söz konusu olduğunu anlamak şeklinde olacaktır. 2009 Eurobarometre raporu incelendiğinde Avrupa'nın kendini ne kadar Avrupalı hissettiğinin genel ortalaması %74 olduğu görülmüştür. Burada İspanya'nın oranı ise tam +8 puan üstünde yer alarak %82 olmuştur (Eurobarometer 71, 2019: 39).

Ek 8' deki grafiğe bakıldığında Avrupa haritası renk tonlamaları ile belirtilmiştir. Özellikle Kuzey Avrupa ülkeleri koyu mavi tonlarıyla neredeyse tamamen Avrupa kimliğini benimsemiştir. Bu durum özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinin kriz sonrası sarsılan İspanya ekonomisini ilk eleştiren ve Avrupa kimliğini sorgulayan olmalarını daha iyi açıklamaktadır. 2009 raporunda ayrıca Avrupa kimliğinin temel elementleri ve hangi ülkenin hangi değerleri benimsediği de ortaya konmuş ve Ek 9'da grafik şeklinde gösterilmiştir.

Katılımcılara (Ek'9'da); hangi iki en önemli element/yapı Avrupa kimliğini oluşturur, şeklinde bir soru ile yaklaşılmış ve yedi farklı değer sıralanmıştır. Yukarıdaki sıra Demokratik Değerler, Coğrafya, Yüksek Seviye Sosyal Koruma, Ortak Tarih, Ortak Kültür, Girişimcilik ve Ortak Dini Miras şeklindedir. Günümüz Avrupa kimliğinin oluşumundaki

en önemli etmen %41’lik oranıyla demokratik değerler olmuştur. Ortak coğrafya, kültür ve tarih %20 civarında etkiye sahiptir (Eurobarometer 71, 2019: 40). Bu yedi farklı değer ülkeler açısından değerlendirildiğinde çok çeşitli yüzdeler oluşmaktadır. Demokratik değerler bazı ülkeler için elzem derecede değerli iken diğer ülkelerde çok daha düşük görülebilmektedir. Burada aslında devletlerin ihtiyaçlarına yönelik bir sonuç çıkmıştır. Ekonomik ve güvenlik anlamında hiçbir sorunu olmayan kuzey ülkeleri demokratik değerler ile bağdaşarak komşu ülkelerin ve aynı ana karaya bağlı ülkelerin demokratiklik seviyesini yükseltmek istemektedir.

Yine 2009 Eurobarometre raporunda bir tabloya bakıldığında ülkelerin hangi değerleri Avrupalı kimliğine endekslediği görülmektedir (Bkz. EK 10). Ek 10’daki grafiği İspanya özelinde değerlendirdiğimizde ise coğrafyanın %37’lik değeri ile demokratik değerlerden daha üstün olduğu gözükmemektedir. Ayrıca ortak kültüre en çok değer veren ülkelerin başında gelen İspanya, ortak dini miras konusunda ise en son ülkelerden biri olmuştur (Eurobarometer 71, 2019: 41-43). İspanya’nın, Avrupalı kimliğini daha çok coğrafyaya atfetmesindeki en önemli sebep 1951 yılında Avrupa’da kömür-çelik topluluğu kurulduğunda devletlerin İspanya’yı dışarıda tutma girişimi olmuştur. Aynı anakaraya bağlı olan İspanya ekonomik ve demokratik değerler anlamında aynı düzeyde olmasa da coğrafi anlamda Avrupa’ya bağlılığını ithaf etmiş ve Avrupalı kimliğini de bu düzeyde oluşturmuştur.

2015 Bahar Eurobarometre raporunu incelediğimizde ise (Ek 11) 2009 raporunun aksine AB üyesi ülkelerde kendisini Avrupalı hisseden kişi yüzdesinde düşüşler görülmüştür. 2009 raporunda genel ortalama %74 iken burada %69’a gerilemiştir. İspanya’nın yüzdesi 2009 raporunda ortalamanın üstünde yer alarak %82 olarak belirlenmişken 2015 raporunda %69 seviyesine gerileyerek ortalama ile eşdeğer hale gelmiştir. Bu düşüşlerin temel sebebi 2008 küresel ekonomik krizinin etkileridir (Eurobarometer 83, 2015: 28). Portekiz, İrlanda, İspanya, Yunanistan gibi kırılgan ekonomilere sahip ülkelerin bu krizden ciddi etkilenmesi kamuoyunda AB’ye olan güveni sarsmış ve Avrupa kimliğine duydukları aidiyeti azaltmıştır (Gediz ve Arpazlı, 2021: 293). Temel anlamda en yüksek düşüşler bu ülkelerde görülse de İspanya’da AB’ye destek devamlılık göstermiştir. İspanya’da artan yoğun işsizlik bu dönemde en yüksek seviyesine ulaşmış ve aynı zamanda iç politikada hükümet krizi ile karşı karşıya kalınmıştır.

2018 Sonbahar raporuna göre ise Avrupalı kimliği uluslar nezdinde gözle görülür derece değişime uğramıştır. Bu çerçevede Ek 12 incelendiğinde kendini Avrupalı hissedenlerin ortalama oranı 2015'e göre +4 puan artarak %73 seviyesine gelmiştir. İspanya'da ise 2009 raporunun bile üstüne çıkılarak %87'lik bir değer yakalanarak Lüksemburg ve Almanya'dan sonra Avrupalılığı en çok benimseyen üçüncü ülke konuma gelmiştir. Portekiz gibi ekonomisi kırılgan diğer devletlerde de yükselme kayda geçmiştir (Eurobarometer 91, 2019). Avrupa kimliğinin ülkeler bazında yükselmesinin en temel sebebi dış siyasette yükselen bir göç problematiğinin olması olmuştur. Artan Suriyeli göçmenler ve AB'nin Türkiye ile mülteci anlaşmasıyla içeride AB üyesi ülkelerin Avrupalı kimliklerine daha çok sahip çıktığı görülmüştür. Özellikle bu dönemde Avrupalı devletler tarafından demokratik değerlere ilgi artmış ve ülkeler Birliğin geleceğini dış politikalarında daha çok önemsemeye başlamıştır.

Gelinen noktada İspanya'nın Avrupa kimliğini en çok benimseyen ülkelerin başında geldiği söylenebilmektedir. İspanya devleti üye olduğu tarihten beri ve hatta Franco döneminin sonunda da Avrupa ile bağlarını sıkı tutmak istemiştir. Bu çabasıdaki en büyük sebep coğrafi birliktelik olarak gözlemlenmiştir. Ancak yine de %30'luk demokratik değerler vurgusu geri plana atılmamalıdır. Özellikle 2008 yılına kadar olan süreçte yükselişine devam eden İspanya ekonomisi ve bağlamında Avrupa kimliği 2008'in sonlarında gerilemeye başlamıştır. 2011 yılına gelindiğinde GSYİH'da %11'lik kayba ulaşılmış, işsizlik tarihin en yüksek sayısına ulaşmıştır. Bu süreçte AB'den yeterli desteği alamayan İspanya'da Avrupa'daki yerine dair tartışmaları alevlenmiştir. İspanya'da Avrupa Birliğine yönelik kamuoyu desteği sürekli yüksek olmasına rağmen bu durumu bazı İspanyol akademisyenler hatalı Avrupacılık olarak değerlendirmiştir. Özellikle İspanya'nın Euro kullanan ülkelerden biri olarak son 10 yıllık periyotta sürekli ekonomik reformlar yapmak zorunda kaldığını vurgulamışlardır. Sürekli mali dengesini euro dengesi bağlamında denk tutma çabaları İspanya'yı zor durumda bırakmaktadır (Dato ve Sajko, 2020: 2). Mali dengesizlikler çerçevesinde 2008 krizinin de etkileri ile ekonomisi bozulan İspanya, siyasal krize sürüklenmiştir. Siyasi yozlaşma ile siyasal otoritelerin yaşanan problemlere yeterli tepkiler verememesi, parti sistemlerinde artan ideolojik kutuplaşmalar, tekrarlanan seçimler ve hükümetin felç olup kurulamaması İspanya'nın yaşadığı siyasal krizinin kökenlerini ifade etmektedir.

Devam eden süreçte AB'nin IMF ile olan kredi anlaşmasına dâhil olan İspanya 2014' başına gelindiğinde ekonomisinde olumlu sinyalleri görmüştür. Ancak yine de tam anlamı ile toparlanma söz konusu olmamış ve hükümet krizleri baş göstermiştir. Bu süreçte yapılan Eurobarometre 2015 ilkbahar raporunda çıkan verilerde İspanya'nın Avrupa kimliğine olan inancında düşüş göstermiştir. Bu raporun göstergesinde 2010'dan beri yaşanan sıkıntıların sancılarının olduğu gözlerden kaçmamalıdır. Dünyada yaşanan göç tufanı sonrası AB ülkeleri daha çok kendi iç politikalarına yönelmiştir. Bu bağlamda AB – Türkiye Mülteci Anlaşması imzalanmış ve İspanya da destek vermiştir. Avrupa kimliği Avrupa şemsiyesi altında daha değerli hale gelmiş ve üye ülkeler Avrupa kimliğine verdikleri değeri artırmıştır. Neticesinde 2019 raporunda kendini ne kadar Avrupalı hissediyorsun sorusuna İspanyol halkı %85lik yüksek bir oranda olumlu cevap vermiştir.

Diğer bir taraftan, Katalonya krizinin sürekli ötelenerek, ertelenerek iyi yönetilememesi ülkenin krizden çıkmaya çalıştığı 2015 – 2017 yılları arasında bile bir problem olarak halen görünürde olmasını sağlamış ve kimlik krizinin başlıca tetik noktalarından birini oluşturmuştur. Yaşanan bu bozulmalar İspanyolların siyasi kurumlara olan güvenini etkilemiş ve AB'ye olan tutumlarında da değişime sebep olmuştur. Yaşanan bu durumlar AB'nin İspanya'ya yaklaşımında bir değişime sebep olmazken, İspanya hükümetlerinde Avrupa şüpheciliğini artırmıştır. Nitekim yaşanan bu şüphecilik durumu 2015 Eurobarometre raporlarına da yansımıştır. Oluşan bu şüphecilik kalıcı değil geçici olmuş ve 2019 Eurobarometre raporlarında İspanya dış politikasında Avrupacılık artışa geçmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus oluşmuştur. Yaşanan son Katalan krizinde yurt dışına kaçan Katalan liderler Avrupa mahkemelerinde yargılanması sonucu İspanya Avrupa mahkemesini ve kararlarını eleştirmiştir. İspanyol mahkemelerince mahkûm edilen Katalan ayrılıkçıların durumunun AB tarafından sorgulanması ve bu ölçüde AB'nin meşruiyetini sorgulamak, İspanya – AB arasında farklı bir uçuruma yol açabilir. Özellikle Avrupa şüpheciliğini körüklemek isteyen taraflarca bu husus desteklenerek, AB'ye yönelik artan toplumsal desteği büyük ölçüde erozyona uğratabileceği iddia edilmiştir. Öncesinde oluşan geçici ve gerçek olmayan Avrupa kuşkuculuğu bu sebepler bağlamında kalıcı bir kuşkuculuğa dönüşebileceği vurgulanmıştır (Dato ve Sajko, 2020: 13-17).

Öte yandan temel anlamda ekonomik krizle birlikte artışa geçen kimlik krizleri İspanya dışında Portekiz, Yunanistan ve İtalya'da da yaşanmaktadır. Yunanistan ve İtalya açısından duruma baktığımızda Güney Avrupa ülkelerine göre çok kalıcı kökenlere sahip

olduğu görülmektedir. Özellikle Yunanistan uzun süredir makroekonomik dengelerini bir arada tutamayan ve bu yüzden AB ile sürekli tartışan bir konumda olan devlet mahiyetinde olmuştur. İber yarımadası ülkeleri açısından Avrupa şüphecilğine bakıldığında ise kalıcı değil çok daha geçici olduğu görülmüştür. Özellikle İspanya’da yeni bir dengeye dönülmüştür. Avrupa projesine olumlu bakanların sayısı olumsuz bakanların sayısından oldukça fazla olduğu görülmüştür. Bu nokta özellikle 2019 Eurobarometre raporunda çarpıcı şekilde ortaya çıkmış ve İspanya’nın Avrupa’ya olan inancı yükselerek devam etmiştir. Yaşanan bu ekonomik kriz ve akabinde çıkan kimlik krizleri Avrupa’nın geleceğini tasarlamasında çok daha farklı bir yol geliştirmelerini sağlayacaktır. Güney ülkelerinin kırılgan ekonomileri gelecekte farklı sorunlara sebep olabileceği görülmüştür. Tam bir öngörude bulunmanın zor olmasıyla beraber, ekonomik krizin yarattığı kimlik krizinin etkilerinin zayıfladığı görülmüştür. Krizle birlikte ortaya çıkan kalıcı işsizlik ve yüksek ülke borçları ise Avrupa Birliği’nin gelecekte üzerine yoğunlaşması gereken yeni bir mücadele alanını oluşturmaktadır (Teperoglou ve Belchior, 2011: 10-16).

4.1. Sonuç

Bu çalışmanın temel amacı, İspanya dış politikasında Avrupa'nın ve Avrupa Birliği'nin yerini kimlik ve kültür kavramlarına odaklanan sosyal inşacı perspektiften değerlendirmektir. Özellikle Franco dönemi ile dünyada yalnızlaşan İspanya, Franco dönemi sonrası Avrupa politikalarına önem vermiştir. Bu süreçte birkaç defa Avrupa Topluluklarına başvuruda bulunmuş ancak kabul edilmemiştir. Nihayetinde İspanya demokrasiye geçtikten sonraki aşamada Avrupa ailesine kabul edilmiştir. İspanya, Avrupa Topluluğuna üyelik sonrası Avrupa kimliğine yakınlaşmıştır. Son dönemde 2008 Ekonomik krizi ve 2015 Avrupa Mülteci krizi Avrupa Birliği üyesi ülkelerde Avrupa-şüpheciliği artmış, Birliğe aidiyet konusunda tartışmalar alevlenirken Britanya AB'den ayrılmak için Brexit referandumu gerçekleştirmiştir. Ekonomik krizden en fazla etkilenen üyelere olan İspanya'da ekonomi giderek daralmıştır. Sosyal refahı azalan İspanya bu süreçte Avrupa Birliği'nden yeterli desteği görememesi sonrası siyasal krize sürüklenmiştir. Bu süreçte geçmişten beri daha fazla özerklik ve bağımsızlık isteyen Bask ve Katalonya bölgeleri de taleplerini artırmış, İspanya 2017'de Katalonya'nın ayrılma referandumuyla başlayan anayasal bir krize sürüklenmiştir. Bu gelişmeler sonrasında İspanyolların AB'ye desteğinin ne derecede değiştiği önemli bir araştırma sorusudur. Bu bağlamda bu çalışma soruna kimlik perspektiften yaklaşarak araştırma sorusunu oluşturmuştur: İspanya dış politikasında Avrupa kimliğinin yeri nedir? Bu temel soru aşağıdaki biri teorik olmak üzere üç soru yardımıyla cevaplanmaya çalışılmıştır:

1. İspanya dış politikasında Avrupa kimliğinin yeri hangi dış politika analizi yaklaşımıyla açıklanabilir?
2. İspanyolların Avrupa ile ilişkilerini etkileyen tarihsel nedenler nelerdir?
3. İspanyollar kendilerini ne ölçüde Avrupalı olarak tanımlamaktadır?

Birinci soruya çalışmanın birinci bölümünde teorik alt yapı kurulmaya çalışılarak cevap verilmiştir. Özellikle çalışmanın inceleme alanını sınırlayan dış politika analizinin Uluslararası İlişkiler literatüründeki yerine açıklık getirilmiştir. Dış politika analizini değerlendirirken sistemin temel teorileri incelenmiştir. Bunun için, öncelikle sistemin en temel tartışması olan Realizm – İdealizm ele alınmış ve akabinde meydana gelen iki dünya savaşının çevresi çizilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Realizm ve İdealizm yaklaşımlarının sistemin gereksinimlerine karşılık vermemesi sonrası, 1950'li yıllarda Davranışsalci ekol yükselmiştir. Davranışsalci ekolün geliştirdiği Karar-Alma yaklaşımı ile

dış politika analizinde bilimsel bir yaklaşım gelişmiştir. Pozitivist yaklaşımlar bu dönemde işlerliğini artırmıştır. Soğuk Savaş sonrası 1970’li yıllarda sistemde büyük bir dönüşüm gerçekleşmiş ve Eleştirel, Post-Pozitivist Teoriler sisteme hâkim olmaya başlamıştır. Post-Pozitivist teorilerin içinde yer alan Sosyal İnşacılığın temel kavramlarından birini oluşturan kimlik kavramı çalışmanın özünü oluşturması sebebiyle bu yaklaşım İspanya dış politikasında Avrupa kimliğinin yerini analiz etmek amacıyla seçilmiştir.

“İspanyolların Avrupa ile ilişkilerini etkileyen tarihsel nedenler nelerdir?” sorusu için çalışmanın ikinci bölümünde İspanya dış politikasının tarihsel analizi yapılmış ve Avrupa ile ilişkilerinin kökenleri araştırılmıştır. Öncelikle bölüm dört başlık altında kategorize edilmiştir. İlk bölüm ölçeğinde bir genel bakış ortaya konmuş ve burada İber yarımadasının Roma imparatorluğuna kadar uzanan dönemi incelenmiştir. İkinci alt başlıkta ise günümüz İspanya’sını oluşturan Kastilya, Aragon ve Leon krallıklarının güçlenmesi ve başta Müslümanlar olmak üzere diğer toplulukları adadan gönderilmesi tartışılmıştır. Bu tartışma ölçeğinde birleşen krallıklar İspanya’yı oluşturmuş ve bu sebeple ortak kimlik ortaya çıkmıştır. Bu noktada gözlerden kaçmaması gerek asıl olgu aynı kültür ve dinden oluşan toplulukların birlikte bir kimlik oluşturmasıdır. Bu nedenle çalışma sosyal inşacılık teorisi üzerine kurulmuştur. İkinci bölümün bir diğer başlığı olan üçüncü başlıkta ise İspanya’nın Güney Amerika’daki sömürgecilik faaliyetleri belirtilmiş ve dış politika olarak genişlemeye gittiği ifade edilmiştir. Genişleme sonrası bölgesel çekişmeler yaşayan İspanya 1809 yılında Fransız Napoleon ordularına teslim olmuştur. İspanya tahtına bir Fransız’ın geçmesiyle halk nezdinde bir kimlik krizi ortaya çıkmış ancak bu kriz kötü etki düzeyinde değil iyi etki düzeyinde halkı etkilemiştir. Bu etki ile içte birleşen İspanya Fransızları yarımadadan atmıştır. Bu esnada karışıklığı fırsat bilen Güney Amerikalılar birer birer bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Dördüncü başlığa bakıldığında Franco dönemi ve sonrasında, özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında Franco’nun Hitler ve Musloni ile işbirliği yapması nedeniyle İspanya’nın savaş sonrası kurulan Avrupa sisteminin dışında tutulmasına neden olduğu görülmüştür.

Bu çalışmanın üçüncü bölümünde ise “İspanyollar kendilerini ne ölçüde Avrupalı olarak tanımlamaktadır?” soruna cevap aranmıştır. Avrupa kimliğinin İspanyol dış politikasındaki yeri son dönemdeki ekonomik ve siyasal krizin etkileri bağlamında açıklanmıştır. Bölüm kendi altında dört başlık şeklinde kategorize edilmiştir. Çalışmanın temel problematiğini oluşturan İspanya dış politikasında Avrupa kimliği tartışması

çerçevesinde Eurobarometre raporları ve temel kaynaklar ölçeğinde cevaplar verilmeye çalışılmıştır. 2009 Eurobarometre raporuna göre Avrupalı devletlerin kendilerini Avrupalı hissetme oranı %74 iken İspanya’da %82 olmasının temel sebebi AB çarkları ile iyi işleyen bir ekonomik yapının olmasıdır. Ayrıca yine raporda ülkelerin hangi gerekçeler ile Avrupalı kimliğini benimsediği araştırması yapılmış ve İspanya’da %37’lik oranıyla coğrafi yakınlık değeri öncelikli olmuştur. Ayrıca diktatörlük sonrası demokrasiye geçen İspanya’ya kökenlerine bakıldığında ikinci sırada demokratik değerler yerini almıştır.

Yaşanan kimlik krizinin en büyük tetikleyicisi 2008 finansal krizi olsa da İspanya’nın yaşadığı siyasi çalkantılar bu durumun daha uzun bir problem olmasını sağlamıştır. Özellikle 2010’dan sonra kurulan hükümetler sistemin beklediği gerekli tepkileri verememiştir. Zaman zaman felç olan sistemde çözümler üretilmemiştir. Çözümlerin bulunamayışı kamuoyunda siyasi kurumlara olan güveni zedelemiş ve bu da Avrupa Birliği’ne olan güveni etkilemiştir. İspanyol ekonomisi 2014’te IMF destekli kredi ile toparlanma sinyalleri verse de 2015 – 2016 yılları arasındaki siyasi kriz sonrası İspanya hükümeti kurulamamış ve bu sebeple Katalonya’nın bağımsızlık talepleri yeniden yükselmiştir. Hükümet krizinin etkisi etkisiz çalışan bir ekonomi getirmesi sebebiyle biraz olsun düzelen veriler yeniden düşüş göstermiştir. Yaşanan 2015 hükümet krizinde 8 ay boyunca hükümetin kurulamaması İspanya kamuoyu için acı bir tecrübe olmuştur. Yaşanan istikrarsız siyasi yaşam, İspanya devletine olan güveni her anlamda azaltmış ve kimlik krizinin giderek büyümesine katkı sağlamıştır. Mesías projesi kapsamında yapılan bir araştırmaya göre siyasi istikrar ölçeğinde İspanya 2016’da 33. sırada yer alırken, 2017’de 40. sıraya gerilemiştir. Bu durum İspanya’nın sadece ekonomik değil ayrıca siyasi problemlerinin de olduğunu göstermektedir. Ekonomik verilerin iç açıcı olmadığı İspanya’da siyasi problemlerinde bu durumu takip etmesi ve birlikte kimlik krizinin oluşmasına katkı sunmaları yadsınamaz bir gerçekliği oluşturmuştur.

2008 Ekonomik krizinin yanı sıra Mülteciler krizi açısından Avrupa kimliği değerlendirildiğinde ise özellikle 2015 raporuna dikkatle odaklanılmalıdır. 2015 yılında Mülteciler krizi AB için ciddi bir tehdit oluşturur hale gelmiştir. 2009 raporunun aksine 2015 raporunda birçok değer tersine dönmüştür. Avrupalı devletler ölçeğinde kendilerini Avrupa hissedenlerin oranı %69’a gerilemiştir. İspanya’nın %82’lik Avrupa kimliğini benimseme verisi 2009’da sabitken, bu veri 2015’te 13 puan azalarak %69’a gerilemiştir. Bu durumun ortaya çıkmasına gerek ekonomik kriz ve işsizlik verileri gerekse de siyasi anlamda hükümet

krizlerinin neden olduğu iddia edilmiştir. Nitekim 2018 Eurobarometre raporunda ise 2015’te düşen Avrupalı hissetme verisi %69’dan %73’e yükselmiştir. İspanya’nın rakamları ise 2009 verisini de geçerek %87’ye yükselmiştir.

İspanya’nın AB’ye bu yüksek desteği, çalışmamızın temel sorusu olan “İspanya ulusal kimliğinde ve dış politikasında Avrupa kimliğinin yeri nedir?” temel sorusuyla yakından ilgilidir. AB’ye destek söz konusu olduğunda sol merkezli ve sağ merkezli partilerin Avrupalılık sürecine farklı yaklaşımları göze çarpmaktadır. Sol merkezli bir parti olan Sosyal İşçi Partisi taraftarları Franco rejiminden beri ve özellikle 1980’ler bağlamında yeniden gelen cumhuriyet rejimi ile birlikte Avrupalı kimliğini faşizme karşı en büyük silah olarak görmüştür. Bu bağlamda ekonomik sorunların çözümünde ve daha demokratik değerlere sahip olma ölçütünde Avrupa Birliğine uyum sağlamanın olmazsa olmaz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Sağ merkezli partiler ise (Halk Partisi, Vox, Ciudadanos gibi) Avrupalılık sürecinin ülkelerinin ulusal birliğine katkı sağladığını ve İspanya iç siyasetindeki sorunlara çözümler sunduğunu belirtmiştir.

Avrupa trenini en geç yakalayan iki devletten biri olan İspanya (Portekiz ile birlikte), daha çok Avrupalı olmak konusunda kendisini ispatlamak istemektedir. İspanya, iç siyasetinde ortaya çıkan Bask ve Katalonya problemlerini özellikle sağ merkezli partilerin iktidarındaki Avrupa politikası ile çözmeyi planlamıştır. Nitekim çözüm Bask sorununda ise yaramış ve 2018 itibarıyla Bask silah bırakmıştır. Ancak Katalonya sorunu devam etmektedir. Dolayısıyla bu tezde, İspanya’da sürmekte olan ekonomik problemler ve iç siyasetin çıkmazları içinde bir siyasal kriz oluşmuş olmasına rağmen İspanyolların neden yerlerinin Avrupa dışında başka bir yer olmadığını düşündüğüne açıklık getirilmiştir. Bu soruya genel anlamda bir cevap vermek gerekirse İspanya siyasetinde sağ ve sol merkezli yapıların tümü Avrupa’yı hem bir demokratik değerler bütünü hem de ekonomik refah merkezi olarak görmektedir. İspanya dış politikasında bulunan ve yerini koruyan Avrupa kimliği, İspanyollar için “biz” tanımlamasında önemli yer bulmaktadır. Avrupalılık tüm İspanyolları ideolojik ve etnik ayrım gözetmeksizin birleştiren bir üst kimlik ve siyasi gaye oluşturma görevi görmektedir. Bu çerçevede bulguların Türkiye açısından değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Türkiye’de İspanya gibi imparatorluk geçmişine sahip olan ve sonradan cumhuriyet, demokrasi ilkelerini benimseyen bir ülke olmaktadır. Türkiye’nin AB politikaları ile uyumlu ilerlediği süreçlerdeki gösterdiği ekonomik başarı iç siyasetinde de suların durulmasına ve birlik sıfatının gelişmesini sağlamaktadır. İspanya’nın Katalonya

sorunu gibi Türkiye de Kürt sorunu yaşamıştır. 2000’li yıllarda geliştirilen Avrupa merkezli politikalar ve İspanya kadar olmasa da desteklenen Avrupa projesi Kürt sorununun demokratik yollarla çözümü için önemli adımların atılmasını sağlamıştır. Yaşanan ekonomik krizde İspanyollar Avrupa’yı eleştirmek yerine öncelikle birbirini eleştirmiştir. İspanyollar, yaşanan hükümet krizlerinin ortada var olan ekonomik krizi daha da tetiklediğini fark etmiş ve liderlere tepki göstermiştir. Avrupa’nın sağlam ekonomileri bu süreci ufak kayıplar ile geçirmesi Avrupa merkezinin krize karşı güçlü ekonomik yapıları olduğunu göstermiştir. Nitekim 2019 Eurobarometre raporunda ortaya çıkan %87’lik kendini Avrupalı hissetme verisi, İspanya kamuoyunun dış politikasında Avrupa’dan vazgeçmediğini ve hatta süreç sonunda daha çok bağlandığını ortaya koymuştur. Bu çerçevede yapılan değerlendirmelerde sosyal inşacı yaklaşımın kullanılması İspanya’nın Avrupa siyasetini de anlamak konusunda literatüre bir katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Adler, E. (1997). “Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics”. *European Journal of International Relations*, 3(1), 320-357.
- Alganer, Y., ve Yılmaz, Ç. (2015). “Avrupa’da Birlik ve Bütünleşme Hareketleri”. *Journal of Life Economics*, 3(7), 93-114.
- Altınbaş, D. (2009). “Avrupa Birliği’nin Başarısız Girişimi: Avrupa Yurttaşlığı”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 93-11.
- Aktoprak, E. (2010). *Devletler ve Ulusları, Batı Avrupa’da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları*. Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.
- Arı, Tayyar. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. Bursa: MKM Kitap.
- Aydemir, B. (2010). “Kriz Sonrası İstihdam Sorunları ve Yapılan Düzenlemeler: Türkiye Örneği”. C. Ertuğrul (ed). içinde *Küresel Kriz Sonrasında Ekonominin Yeniden Yapılanması*. (s.407-418). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Atçeken, İ. (2003). “Berberiler ve Hicri I. Yüzyıl İslam Fatihlerindeki Rolü”. *İslam Sanatları ve Tarihi Dergisi*, 1(2), 81-93.
- Aydın, M. (2004). “Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı ve Kritiği”. *Uluslararası İlişkiler / International Relations*, 1(1), 33-60.
- Bakır, V. (1996). “An Identity for Europe? The Role of the Media, Michael Wintle” içinde, *Culture and Identity in Europe: Perceptions of Divergence and Unity in Past and Present*, 177-200, Hong Kong, Singapore, Sydney: Avebury.
- Bakırcı, F. (2014). “İspanya Parlamentosu’nun Yapı ve İşleyişi Üzerine”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(1), 1-79.
- Bale, T. (2017). *European Politics: A Comparative Introduction*, London: MacMillan International Higher Education.
- Barry, B., ve Lane, H. (2009). *The Evolution of International Security Studies*, London: Cambridge.
- Barnett, M., ve Finnemore, M. (2004). *Rules for the World: International Organizations in Global Politics*, London: Cornell University Press.
- Barnett, M. (2011). “Constructivism”. J. Baylis, S. Smith and P. Owens (ed). içinde *The Globalization of World Politics*. (s.148-165). London: Oxford University Press.

- Beate, J. (2000). *The Cultural Construction of International Relations*, New York: Pelgrave.
- Berger, T. (1996). “Norms, Identity, and National Security in Germany and Japan”. Katzenstein, P. (ed). içinde *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. (s.261-290). New York: Columbia University Press.
- Bilgin, F. (2015). “Endülüs’te Toplumsal Kutuplaşmanın Sebepleri ve Kültürel Sonuçlar”, *Milel ve Nihal: Endülüs, İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 55.80.
- Birdişli, F. (2014). “Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 10 (20), s.229-256.
- Britannica (2021), Nicholas de Ovando Erişim:17.05.2021, <https://www.britannica.com/biography/Nicolas-de-Ovando>.
- Bocutoğlu, E., ve Ekinçi, A. (2009). “Genel Teori, Küresel Krizler ve Yeniden Maliye Politikası”, *Maliye Dergisi*, 0 (156), s. 66-82.
- Bova, R. (2010). *How the World Works: A Brief Survey of International Relations*. New York: Pearson.
- Boxhoorn, B. (1996), “European Identity and the Process of European Unification: Compatible Notions?”. M. Wintle (ed). içinde *Culture and Identity in Europe: Perceptions of Divergence and Unity in Past and Present*. (s.133-145). Hong Kong, Singapore, Sydney: Avebury.
- Bruckner, P. (2004), “Avrupa: Pişmanlık ve Bitkinlik”. *Cogito*, 39 (1), 256-267.
- Buhari, D. (2009). “Turkey-EU Relations: The Limitations of Europeanisation Studies”. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 0(40), 91-121.
- Cabral, R., ve Conde, I. (2013). “Austerity Measures in Crisis Countries – Results and Impact on Mid-term Development”. *Intereconomics*, 48(1), s. 4-32.
- Callan, T., ve Chrysa, L., ve Levy, H. (2011). “The Distributional Effects Of Austerity Measures: A Comparison Of Six EU Countries”. *Euromod at the Institute for Social and Economic Research*, 6(11), 1-38.
- Carballo, Cruz, F. (2011). “Causes and Consequences of the Spanish Economic Crisis: Why the Recovery is Taken so Long?”. *Panoeconomicus*, 58 (3), 309-328.
- Carr, R. (1999). *Spain: 1808-1975*. New York: Oxford University Press.

- Çakaş, C. (2020). “İspanya’daki Bask Etnik Milliyetçiliğinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme”. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (20), 118-155.
- Çakı, C. (2018). “İspanya İç Savaşı’nda Cumhuriyetçilerin Antifaşist Propagandası”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (1), 239-258.
- Dinç, C. (1996). “Avrupa Kimliği: Çatışan Perspektifler, Güncel Değerlendirmeler ve Endişeler”, N. Davies (ed). içinde (s.31-58). *Europe*, Oxford: Oxford University Press.
- Chapman, E. (2010). *A History of Spain*. South Carolina: Nabu Press.
- Chislett, W. (2016). *A New Course for Spain: Beyond the Crisis*. Madrid: Real Instituto Elcano.
- Çapan, F., ve Güvenç, B. (2017). “Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu’nun Çöküşü”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6 (18), s. 1-12.
- Cox, R. (1981). “Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory”. *Millenium: Journal of International Studies*, 10 (2), s. 1-30.
- Cox, R. (1996). *Approaches to World Order*, London: Cambridge University Press.
- Çilingir, S. (2007). “Avrupa Kimliği ve Ulus-Devlet Modeli”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(7) s. 44-52.
- Dato, J., ve Sojka, A. (2020). “The Rise of (Faulty) Euroscepticism? The Impact of a Decade of Crises in Spain”, *South European Society and Politics*, 1 (1), s. 1-28.
- Demir, B. (2016). “Demokratikleşme Sürecinde Terörizm Bağlamında Bir Karşılaştırma: İspanya ve Türkiye”. J. Colomer (ed). içinde *Espanol De Democratizacion Politico y Gobierno*. (s.53-83). Spain: Cide.
- Demirtaş, B. (2017). “İnşacılık”, Şaban Kardaş ve Ali Balcı (ed.). *Uluslararası İlişkilere Giriş*, (167-185), İstanbul: Küre Yayınları.
- Dw (2012). Eta Erişim:18.04.2021, <https://www.dw.com/tr/eta/t-19320862>.
- Dw (2006), Katalanlar Daha Fazla Özerklik İstedi Erişim: 17.14.2021, <https://www.dw.com/tr/katalanlar-daha-fazla-%C3%B6zerklik-dedi/a-2521278>.

- Eckersley, R. (1992). *Environmentalism and Political Theory: Towards an Ecocentric Approach*. London: UCL (University College London) Press.
- Eftichia, T., ve Belchior, A. (2011). “Is ‘Old Southern Europe’ Still Eurosceptic? Determinants Of Mass Attitudes Before, During And After The Eurozone Crisis”. *South European Society and Politics*, 16 (1), s. 1-29.
- Eğilmez, M. (2009). *Küresel Finans Krizi*, Ankara: Remzi Yayıncılık.
- Eğilmez, M. (2013). *Küresel Krizin Neresindeyiz?: Kendime Yazılar*, Ankara: Remzi Kitapevi.
- Elik, S., ve Bal, F. (2014). “Çağdaş Uluslararası Sistemin Kaynağı ve İlk Dönemi Olarak İspanya-Portekiz Atlantik Sistemi 1493-1648”. *Gazi Üni. İİBF Dergisi*, 16 (1), 88-117.
- Eralp, A. (1996). *Devlet, Sistem ve Kimlik, Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*. İstanbul: İletişim.
- Ereker, Fulya. (2013). “Dış Politikayı Analiz Etmek: Dış Politika Analizinde Yapan-Yapı Sorunu”. *Uluslararası İlişkiler*, 9 (36), s. 45-71.
- Erhan, Ç., (1996). “Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı”. 51 (1), 275-287.
- Finnemore, M. (1996). *Natioonal Interests in International Society*, London: Cornell University Press.
- Font, N. (2006). “Why the European Union Gave Turkey the Green Ligh”, *Journal of Contemporary European Studies*. 14 (2), 197–212.
- Fred A. (1967). “The Linkage Between Foreign Policyand Intematlonal Politics”. James N. Rosunau (ed). içinde *International Politics and Foreign Policy A Reader in Research and Theory*. (s.466-481). New York: The Free Press.
- Gill, S. (2003). “A Neo-Gramscian Approach”. A. Carfuny ve M. Ryner (ed). içinde *Neoliberal Hegemony and Transformation in Europe*. (s.47-70). Lanham: Rowman & Littlefield.

- Gilpin, R. (1996). “No One Loves a Political Realist”, Benjamin Frankel (ed). içinde *Realism: Restatements and Renewal*, London: Routledge.
- Göçer, İ., ve Özdemir, A. (2012). “2008 Küresel Krizin Yayılma Süreci ve Etkileri: Seçilmiş Ülkeler İçin Ekonometrik Bir Analiz”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1), 191-210.
- Gök, İ., ve Gürcan, F. (2018). “İspanya Veraset Savaşları Döneminde Felemenk Diplomasisi ve Osmanlılar”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7 (20), 363-381.
- Groom, A., ve Barrinha, A., ve William O. (2019). *International Relations Then and Now: Origins and Trends in Interpretation*, London: Routledge.
- Guibernau, M. (2014). “Prospects for an independent Catalonia” *International Journal of Politics, Culture and Society*, 27 (1), 5-23.
- Guzzuni, S. (2000). “A Reconstruction of Constructivism in International Relations” *European Journal of International Relations*, 50 (2), 324-348.
- Gülmez, N., ve Tahancı, B. (2014). “Soğuk Savaş Dönemi Çekişmelerinden Bir Örnek: U-2 Uçak Krizi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 14 (28), 225- 252.
- Habermas, J. (1996). “Demokratik Anayasal Devlette Tanınma Savaşı”. Amy Gutman ve Mehmet H. Doğan (ed.). içinde *Çokkültürcülük*. (s.113-145). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hedge Fonu (2021). Tanım Erişim: 01.04.2021, <https://finanswebde.com/hedge-fonu-nedir/b/5ec260a28ea4600045e3e997>.
- Herman, R. (1996). “Identity, Norms and National Security: The Soviet Foreign Policy Revolution and the End of the Cold War”, Peter Katzenstein (ed). içinde *The Culture of National Security, Norms and Identity in World Politics*. (s.603-621). New York: Columbia University.
- Heywood, A. (2003). *Political Ideologies: An Introduction*, New York: Palgrave Macmillan.
- Hitti. (2011). “History of the Arabs, Eduardo Manzano Moreno The Iberian Peninsula and North Africa”. C. F. Robinson (ed). içinde *The New Cambridge History of Islam*. (s.581-622). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hobsbawn, E. (2008). *Kısa 20. Yüzyıl: 1914-1991 Aşırıklıklar Çağı*. İstanbul: Everest Yayınları.

İplikçioğlu, Bülent. (2007). *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, İstanbul: Arkeolojive Sanat Yayınları.

İslam Ansiklopedisi (1991). Aragon. Erişim: 21.06.2021,

<https://islamansiklopedisi.org.tr/aragon>.

Jackson, R., ve Sorensen, G. (2007). *Intrudiction to International Relations. Theories and Approaches*, Oxford: Oxford University Press.

James, R., ve Hoggard, G. (1974). “Foreign Policy Behavior in Dyadic Relationships: Testing a Pre-Theoretical Extension”. James N. Rosenau (ed.). *Comparing Foreign Policies: Theories Findings and Methods*. (s.383-406). New York: Halsted Press.

Karaosmanoğlu, A. (2014). “NATO’nun Dönüşümü”, *Uluslararası İlişkiler*, 10 (40), 3-38.

Kaya, E. (2017). “Avrupalılık Kimliği ve Avrupa Birliği Vatandaşlığı Eğitimi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21 (2), 407-433.

Kaya, S. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (03), 83-111.

Kızıloğlu, Sedat. (2012). “İsrail Devleti’nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm’in Gelişimi”. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 35-64.

King, N. (1962). “The Empror Theodosius and the Establishment of Christianity”, *Journal of Church and State*, 4(1), 120-121.

Kratochwill, F. (1995). *Rules, Norms and Decisions*, Cambridge: Cambridge University Press.

Kurtuluş, B. (2005). “Amerika Kıtası’nın Keşfi: Kuzey Amerika – Asya Bağlantısı”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0 (49), 874-886.

Kutlu, H., ve Demirci, N. “Küresel Finansal Krizi (2007-?) Ortaya Çıkarıcı Nedenler, Krizin Etkileri, Krizden Kısmi Çıkış ve Mevcut Durum”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 0 (52), 121-136.

Kurul, E. (2015). “Kartacalı Hannon ve Batı Afrika Kıyılarına Seyrüsefer”, *Phaselis*, 1(1), 231-260.

Lee, S. (2004). *Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789*, Ankara: Dost Kitabevi.

Linklater, A. (1990). *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations*, Londra: Macmillan.

Magone, J. (2018). *Contemporary Spanish Politics*, London: Routledge.

- Makki, M. (1992). *The Political History of Al-Andalus Spain: The Legacy of Muslim Spain*. Holland: Brill.
- Mayer, F., ve Palmovski, J. (2004). “European Identities and the EU – The Ties that Bind the Peoples of Europe”, *Journal of Common Market Studies*, 42 (3), 573- 598.
- Medrano, J., ve Gutiérrez, P. (2010). “Nested Identities: National and European Identity in Spain”, *Ethnic and Racial Studies*, 24 (5), 753-778.
- Moravcsik, A., and Vachudova, M. (2003). “National Interests, State Power, and EU Enlargement Perspectives” *East European Politics and Societies*, 17 (1). 21-31.
- Morgenthau, H. (1970). “Uluslararası Politika”. Baskın Oran ve Ünsal Oskoy (çev). Ankara: Türk Siyasi Bilimler Deneği Yayınları.
- Mutlu, M., ve Zenginoğlu, S. (2019). “Yeşil Teori Perspektifinden Avrupa Birliği Çevre Politikası”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7 (88), 459-469.
- Nytimes (2012). Krugman: Europe’s Economic Suicide Erişim: 04.05.2021, <https://www.nytimes.com/2012/04/16/opinion/krugman-europes-economic-suicide.html>.
- Ncbi (2013). From Boom to Bust: The Economic Crisis in Spain 2008 – 2013 Erişim: 06.4.2021, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7320871/>.
- Onuf, N. (2012). *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, New York: Routledge.
- Ollikainen, Aaro. (2000). “European Education, European Citizenship?”. *European Education*. 32(2), 6-21.
- Oran, B. (1977). *Az gelişmiş Ülke Milliyetçiliği: Kara Afrika Modeli*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özgöker, U., ve Cevizliler, E. (2016). *Avrupa Kimliği Kurgusu*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Padron, F. (1990). *Historia del Descubrimiento y Conquista de America*. Madrid: Editorial Gredos, Elik, S., ve Bal, F. (aktaran.). (2014). “Çağdaş Uluslararası Sistemin Kaynağı ve İlk Dönemi Olarak İspanya-Portekiz Atlantik Sistemi 1493- 1648”, *Gazi Üni. İİBF Dergisi*, 16 (1), 88-117.
- Paterson, M. (2017). *Yeşil Teori: Uluslararası İlişkiler Teorileri*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Phillips, W., ve Phillips, R. (2016). *İspanya’nın Kısa Tarihi*, Tuna Erkmen (çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

- Powell, C. (2001). “Fifteen Years On: Spanish Membership in the European Union Revisited”, *Center for European Studies Working Paper*, 89 (1), 1-18.
- Powell, C. (2003). “Spanish Membership of the European Union Revisited”, *South European Society and Politics*, 8 (1), 147-168.
- Poyraz, T. ve Arıkan, G. (2003). “Avrupa-Türkiye İlişkileri ve Dönemsel Olarak Değişen ‘Öteki’ Tanımları”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 61-71.
- Risse, T. (1999). “To Euro or not to Euro? The EMU and Identity Politics in the European Union”, *European Journal of International Relations*, 5(2), 147-187.
- Royo, S. (2020). *From Boom to Bust: The Economic Crisis in Spain 2008-2013, Why Banks Fail*, London: Palgrave Macmillan.
- Ruggie, J. (1988). “What Makes The World Hang Together? Neo-Utilitarianism and The Social Constructivist Challenge”. *International Organization*, 52(4), 855- 885.
- Ruggie, J. (1998). *Constructing the World Polity: Essays on International Institutionalization*. Londra: Routledge.
- Orriols, L., and Rodon, T. (2016). “The 2015 Catalan Election: The Independence Bid at the Polls”. *South European Society and Politics*, 21(3), 359-381.
- Özdemir, M. (1992). “Endülüs’ün Yıkılış Sürecinde Öne Çıkan Bazı Hususlar”, *Ankara Endülüs Müslümanları Sempozyumu*, 36 (1), 233-254.
- Saraçlı, M. (2007). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Azınlıklar*, Ankara: Lotus Yayınevi.
- Sanz, M. H. (2014). “Napolyon Döneminde Fransa’ya Karşı Yürütülen İspanyol Bağımsızlık Savaşı’nda Gayri Nizami Kuvvetler (1808-1814)”, *Tarih Dergisi*, 59(1), 113-135.
- Schimmelfennig, F. (1999). “The Double Puzzle of EU Enlargement Liberal Norms, Rhetorical Action and the Decision to Expand to the East”, 55(1), 47-80.
- Schneider, H. (1999). “The Dimensions of the Historical and Cultural Core of a European Identity”, Jansen, T. (ed). içinde *Reflections on European Identity*. (s.7-19). Working Paper: European Commission Forward Studies Unit,1(1).

- Shapcott, R. (2008). *Critical Theory*, Oxford: Oxford Handbook of International Relations.
- Singer, J. (1961). “The Level of Analysis Problem in International Relations”, *World Politics, Cambridge: Cambridge University Press*, 14(1), 199-227.
- Sjursen, H. (2002). “Why Expand? The Question of Legitimacy and Justification in the EU’s Enlargement Policy”. *Journal of Common Market Studies*, 40(3), 491-513.
- Smith, S. and Owens, P. (2008), *Alternative Approaches to International Theory, The Globalization of World Politics: An Introduction To International Relations*. Oxford University Press.
- Smith, S. (2007). *Introduction, International Relations Theories*, Oxford: Oxford University Press.
- Slaven, J. (2018). “The Falange Espanola: A Spanish Paradox”, *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 211 (1), 1-8.
- Sieps (2011). Spanish Presidency Erişim: 05.01.2021, <https://www.sieps.se/en/publications/2010/the-2010-spanish-presidency-trying-to-innovate-europe-in-troubled-times-20101op/>
- Somel, C. (2009). “İktisadi Buhran ve Sermaye Birikimi”, *Tes-İř Dergisi*, 1(3), 17-36.
- Soysal, M. (1964). *Dış Politika ve Parlamento, Dış Politika Alanındaki Yasama- Yürütme İlişkileri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Sönmezoğlu, F. (2014). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, İstanbul: Der Yayınları.
- Söylemez, M. (2015). “Mahfuzat: Müslümanların Şehit Coğrafyası Endülüř”. *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 127-146.
- Strath, B. (2002). “A European Identity: to the Historical Limits of a Concept”, *European Journal of Social Theory*, 4(5), 387- 401.
- Stone, L. A. (2002). “Late Otoman and Modern Turkish Peceptions of Europe: Continuity and Change”, *Turkish Studies*, 3(2), 181-199.
- Story, J. (1995). “Spain’s External Relations Redefined: 1975–89”, Richard Gillespie & Fernando Rodrigo & Jonathan Story (ed). içinde *Democratic Spain: Reshaping External Relations In a Changing World*. (s.43-59). London: Routledge.

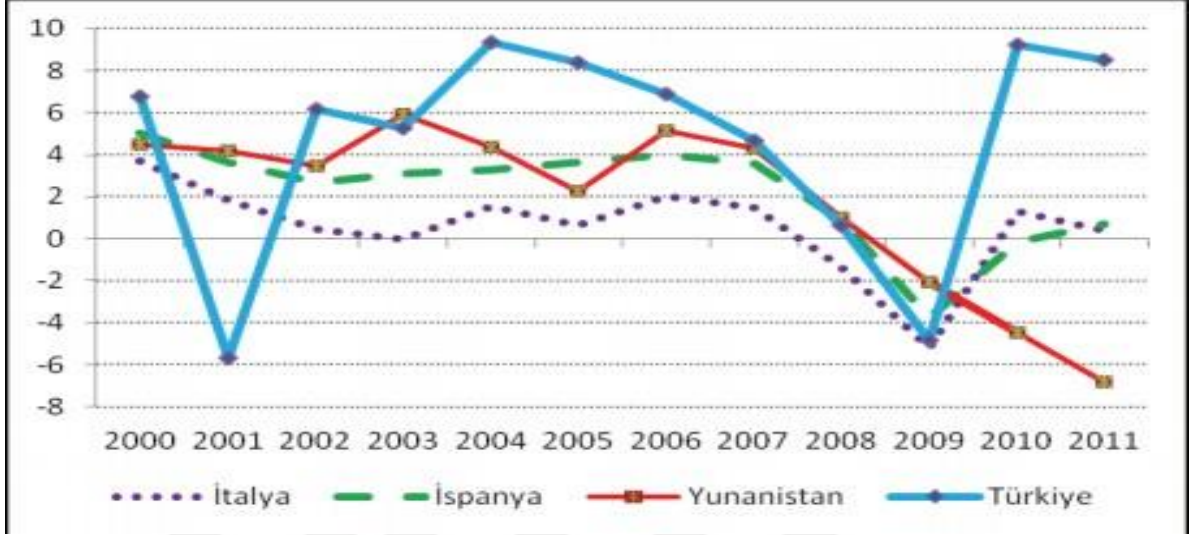
- Tayfur, M. (1994). “Main Approaches to the Study of Foreign Policy: A Review”, *METU Studies in Development*, 21 (1), 113-141.
- Thomas, N. (2012). *ETA'dan Sonra? Katalonya, Euskadi (Bask Ülkesi) ve İspanya Anayasası*, Londra: Demokratik Gelişim Enstitüsü.
- Tickner, J., ve Laura S. (2007). “Feminism”, Tim Dunne (ed). içinde *International Relations Theories-Discipline and Diversity*. (s.3-29). Oxford: Oxford University Press.
- Tunçay, F. (2019). “Bask ülkesi ve Katalonya: Dil Taleplerine İlişkin Yasama Faaliyetleri”, *TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı*, 3(5), 45-56.
- Tür, Ö., ve Aydın Koyuncu, Ç. (2010). “Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları”, *Uluslararası İlişkiler*, 7(26), 3-24.
- Üçok, B. (1968). *Emeviler – Abbasiler*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Ünal, S. (2014). “Yeşil Teori, Mehmet Şahin ve Osman Şen içinde”, *Uluslararası ilişkiler Teorileri Temel Kavramlar*, (229-251), Ankara: Kripto Yayınları.
- Walker, S. G. (2011). *Macropolitics and Foreign Policy Decisions: The Billard Ball Model of IR, Rethinking Foreign Policy Analysis*, New York: Routledge.
- Waltz, K. (2000). *Realist Thought and Neorealist Theory*, Andrew Linklater (ed.). *International Relations: Critical Concepts in Political Science*, Londra and New York: Routledge.
- Watt, N. (2010, 3 Şubat). Snub for EU as Barack Obama Ducks out of Summit, *The Guardian*.
- Weiler, J. (1995). “Does Europe need a Constitution? Demos, Telos and the German Maastricht Decision”, *European Law Journal*, 1 (3), 282-302.
- Wendt, A. (1987). The Agent-Structure Problem in International Relations Theory, *International Organization*, 41 (3), 335-370.
- Wendt, A. (1992). “Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics”, *International Organization*, 41(3), s. 391-425.
- Wendt, A. (1994). “Collective Identity Formation and the International Politics”, *American Political Science Review*, 88 (2), s. 384-396.
- Wendt, A. (1995). “Constructing International Relations”, *International Security*, 20(1), s.71-81.

- Wendt, A. (1996). “Identity and Structural Change in International Politics”.
- Y. Lapid ve F. Kratochwil (ed). içinde *The Return of Culture and Identity in International Relations Theory*. (s.47-66), London: Lynne Rienner.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wendt, A. (2004). “The State As Person in International Theory”, *Review of International Studies*, 30(2), 289-316.
- Wiener, Antje. (2003), “Constructivism: The Limits of Bridging Gaps”, *Journal of International Relations and Development*, 6(1), 252-275.
- Wintle, M. (1996). “Cultural Identity in Europe: Shared Experience”, M. Wintle (ed). içinde *Culture and Identity in Europe: Perceptions of Divergence and Unity in Past and Present*. (s.9-29) Farnham: Ashgate Publishing Limited.
- Yalduz, A. (2003). “Konsillerin Hristiyanlık Tarihindeki Yeri ve İznik Konsili”, *Uludağ Üniversite İlahiyat Fakültesi Yayınları*, 12 (2), 257-296.
- Yalvaç, F. (2017). “Eleştirel Teori”, Kardaş Şaban, Balcı Ali (ed). içinde *Uluslararası İlişkilere Giriş*, (s.135-152). Fatih: Küre Yayınevi.
- Yazgan, H. (2013). “Bir Kavramsal Çerçeve Olarak Avrupalılaşma: Kapsam, Gereklilik ve Sınırlar”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1) 123-140.
- Yıldırım, S. (2018). “İç Savaş Öncesi ve Sonrasında İspanya’da Devlet ve Sınıflar”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-19.
- Yosef, L. (1989). “The Third Debate: On the Prospects of International Theory in a Post-Positivist Era”, *International Studies Quarterly*, 33(3), 235–254.
- Yücel, Ö. ve Şataf, C. (2018). “2008 Küresel Finansal Krizinin İspanya’ya Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(1), s.56-68.
- Yurdusev, N. (1997). “Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği”. Atila Eralp (ed). içinde *Türkiye ve Avrupa: Batılılaşma, Kalkınma, Demokrasi*. (s.17-85). Ankara: İmge Kitabevi.
- Zehfuss, M. (2001). *Constructivisms in International Relations: Wendt, Onuf and Kratochwil, Constructing International Relations: The Next Generation*, New York: M. E. Sharpe.

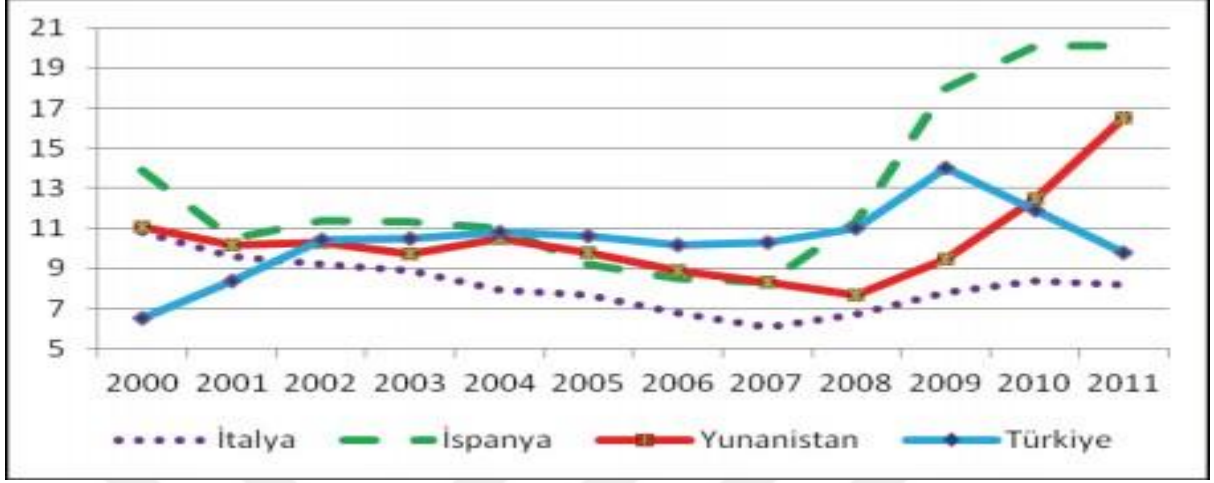
Zehfuss, M. (2002). *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*,
Cambridge: Cambridge University Press.

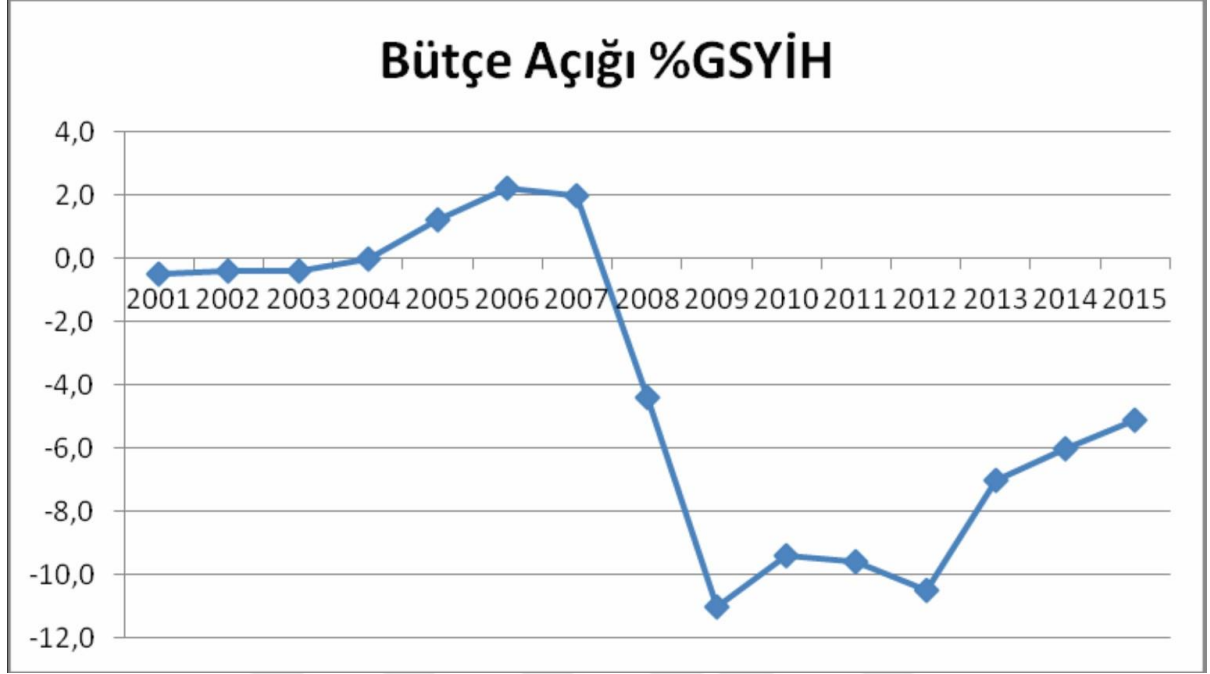
EKLER
EK 1
EKONOMİK BÜYÜME ORANLARI

EK 2
İŞSİZLİK ORANLARI

EK 3
İSPANYA’NIN BÜTÇE DENGESİNİN GSYİH’A ORANI
(2001 – 2015)

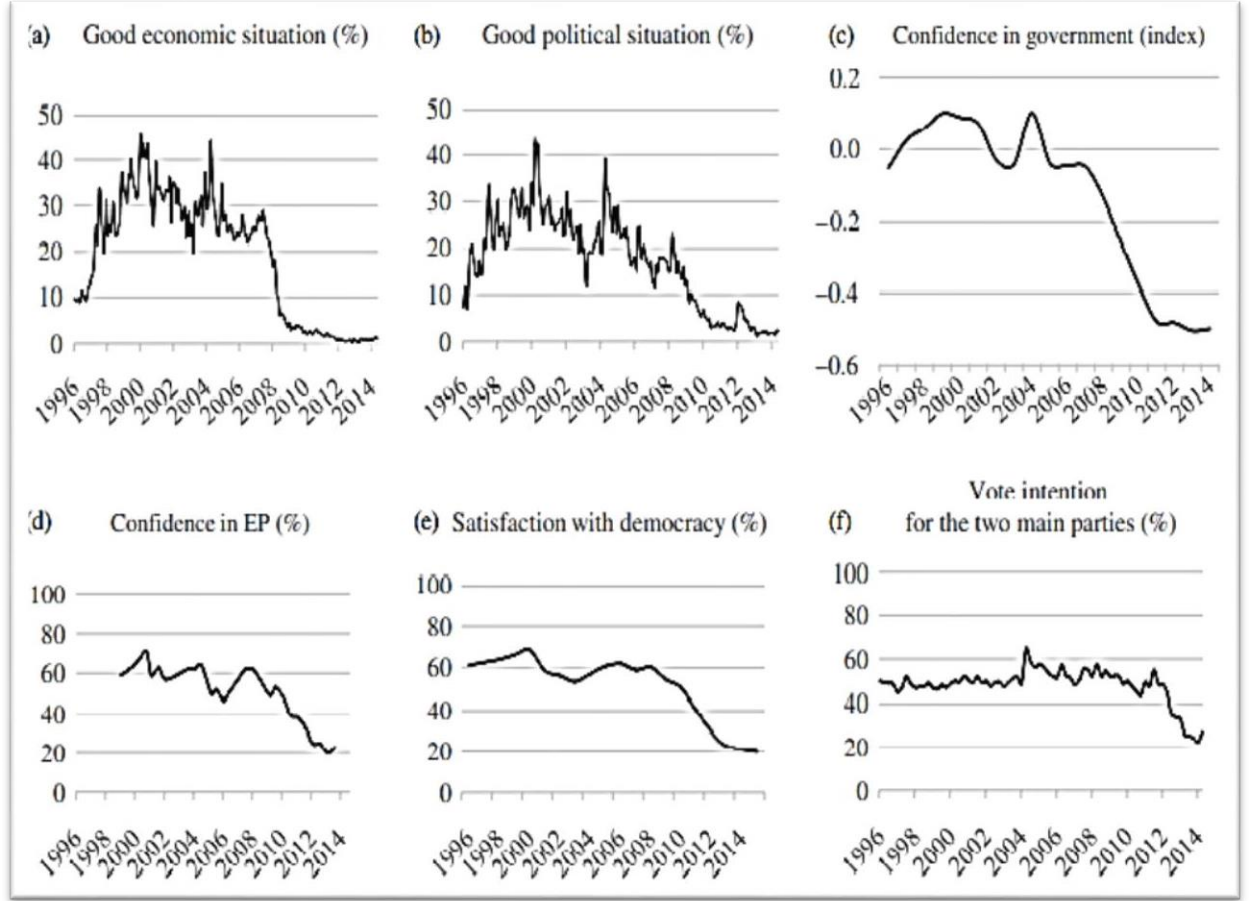

EK 4
AVRUPALILIĞIN ETKİLERİ

	Regression Coefficient (Standard Error)
Cognitive Mobilization (COGMOB)	0.20* (0.07)
Level of Education (EDUC)	0.17* (0.02)
Postmaterialists vs. Other	−0.09 (0.19)
Materialists vs. Other	−0.37 (0.20)
Images of Europe (IMAGE)	0.07* (0.02)
Identification with Region (REGION)	0.23* (0.04)
Identification with Spain (SPAIN)	0.43* (0.04)
Constant	0.09 (0.38)

EK 5
DEMOKRASİ, HÜKÜMET, GÜVEN GRAFİKLERİ

EK 6
İYİ YÖNETİŞİM ENDEKSİ

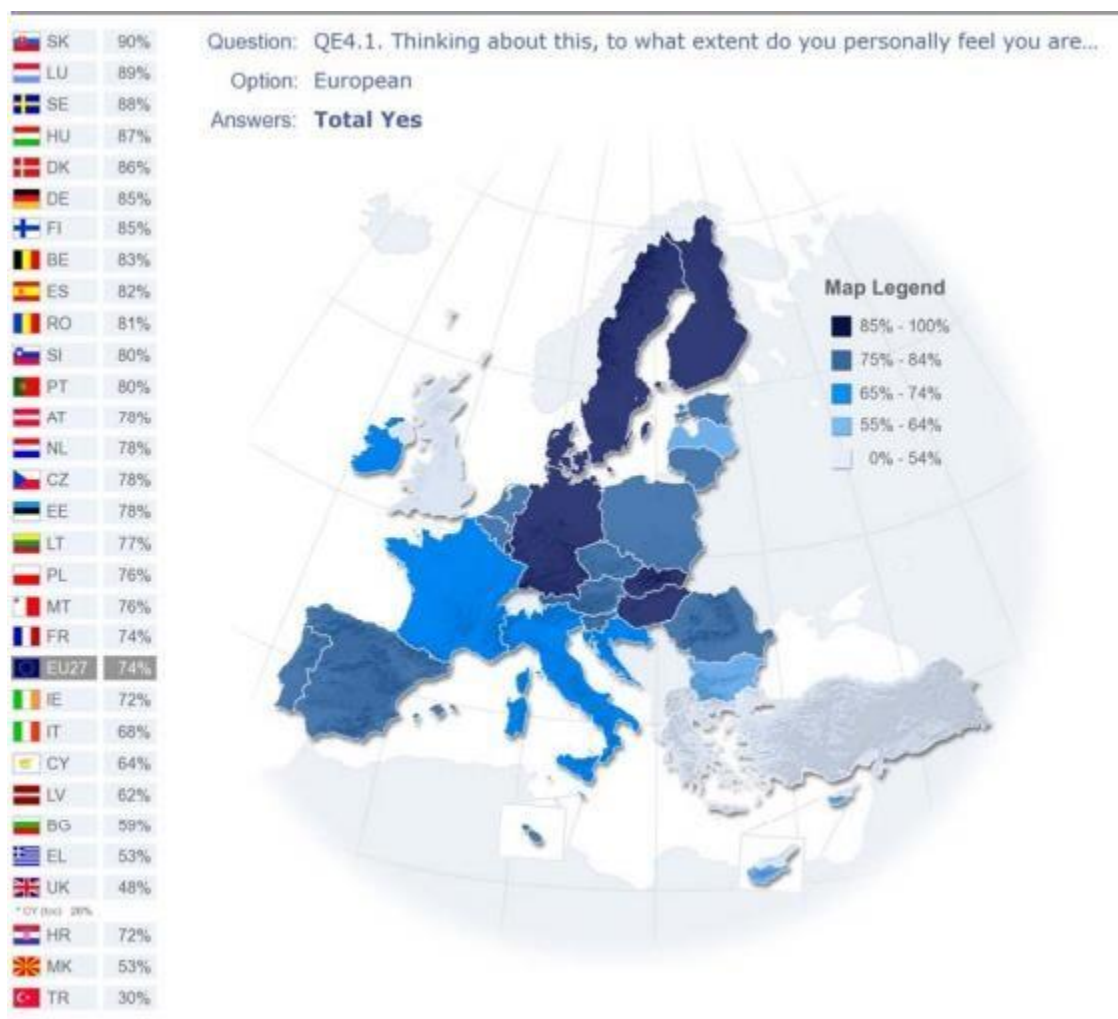
	27	25		-2
	RANKING			Variation
	2017	2016	Trend	(points)
Control of corruption	32	31		-1
Government effectiveness	23	21		-2
Political stability	40	33		-7
Regulatory control	26	24		-2
Rule of law	25	26		+1
Voice and accountability	22	21		-1

EK 7
İSPANYA SİYASİ HARİTASI

EK 8

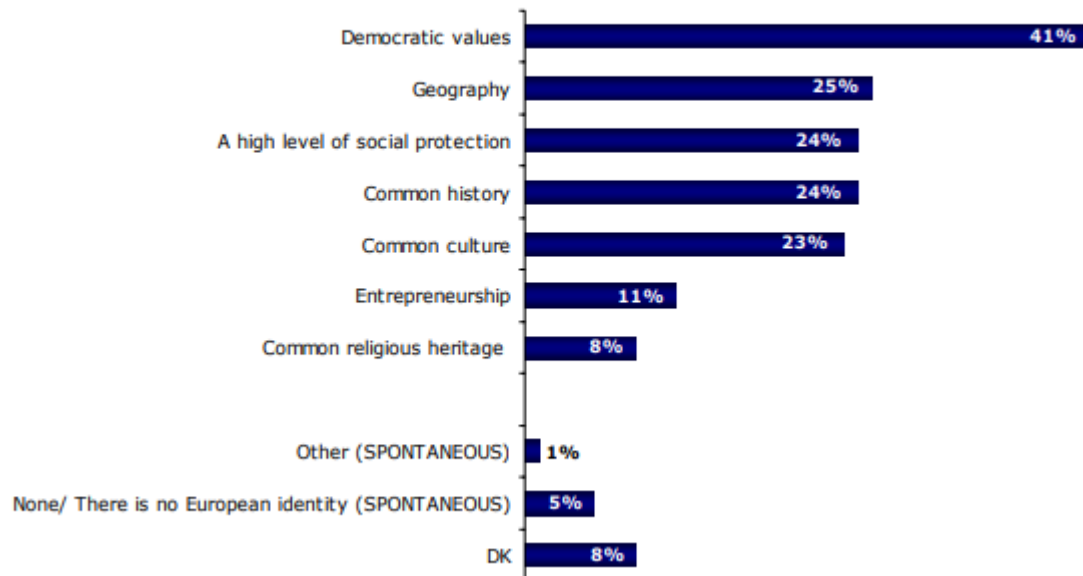
EUROBAROMETRE 2009

EK 9

AVRUPA KİMLİĞİ

QE1 In your opinion, which of the following are the two most important elements that go to make up a European identity? - % EU

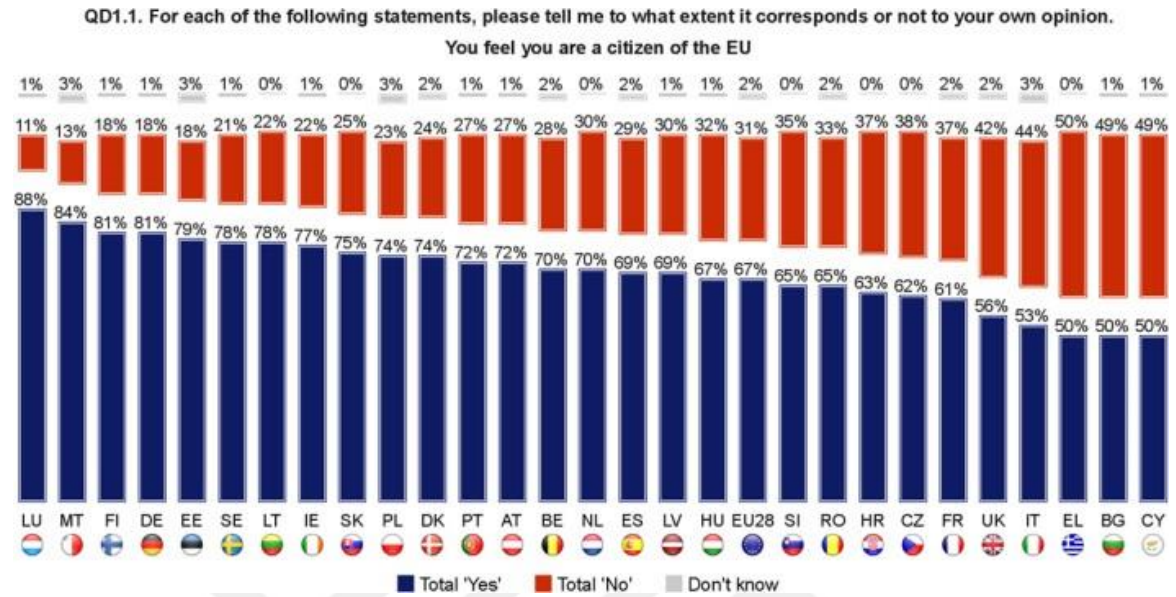
EK 10

ÜLKER BAZINDA AVRUPA KİMLİĞİ

QE1 In your opinion, which of the following are the two most important elements that go to make up a European identity? (ROTATE - MAX. 2 ANSWERS) - % EU								
		Democratic values	Geography	Common history	A high level of social protection	Common culture	Entrepreneurship	Common religious heritage
	EU27	41%	25%	24%	24%	23%	11%	8%
	BE	53%	19%	19%	33%	21%	19%	7%
	BG	36%	37%	22%	23%	26%	9%	5%
	CZ	43%	20%	24%	31%	23%	13%	6%
	DK	72%	13%	24%	36%	20%	11%	5%
	DE	52%	19%	24%	35%	20%	8%	8%
	EE	34%	24%	21%	31%	23%	21%	5%
	IE	32%	34%	27%	24%	25%	9%	8%
	EL	33%	47%	21%	21%	22%	11%	7%
	ES	30%	37%	30%	10%	29%	9%	4%
	FR	47%	36%	26%	21%	23%	15%	6%
	IT	40%	19%	22%	25%	28%	14%	10%
	CY	53%	23%	19%	32%	29%	10%	13%
	LV	26%	50%	19%	22%	14%	20%	6%
	LT	44%	15%	10%	47%	17%	14%	4%
	LU	50%	19%	25%	36%	19%	7%	7%
	HU	37%	24%	35%	24%	25%	8%	7%
	MT	50%	26%	13%	31%	25%	6%	12%
	NL	54%	31%	21%	28%	18%	12%	8%
	AT	43%	28%	26%	31%	27%	6%	9%
	PL	27%	22%	26%	14%	27%	18%	14%
	PT	26%	19%	21%	18%	19%	7%	5%
	RO	30%	24%	32%	26%	21%	9%	12%
	SI	34%	41%	27%	20%	17%	16%	7%
	SK	37%	37%	28%	28%	21%	10%	11%
	FI	48%	27%	22%	34%	22%	13%	10%
	SE	77%	17%	14%	44%	14%	9%	4%
	UK	35%	21%	18%	19%	21%	4%	8%
	CY (tac)	35%	30%	14%	24%	16%	11%	17%
	MK	36%	23%	21%	30%	19%	11%	10%
	HR	35%	33%	21%	15%	22%	24%	10%
	TR	20%	18%	20%	14%	24%	9%	22%
Highest per item in the EU27 Highest percentage per country				Lowest percentage per item in the EU27 Lowest percentage per country				

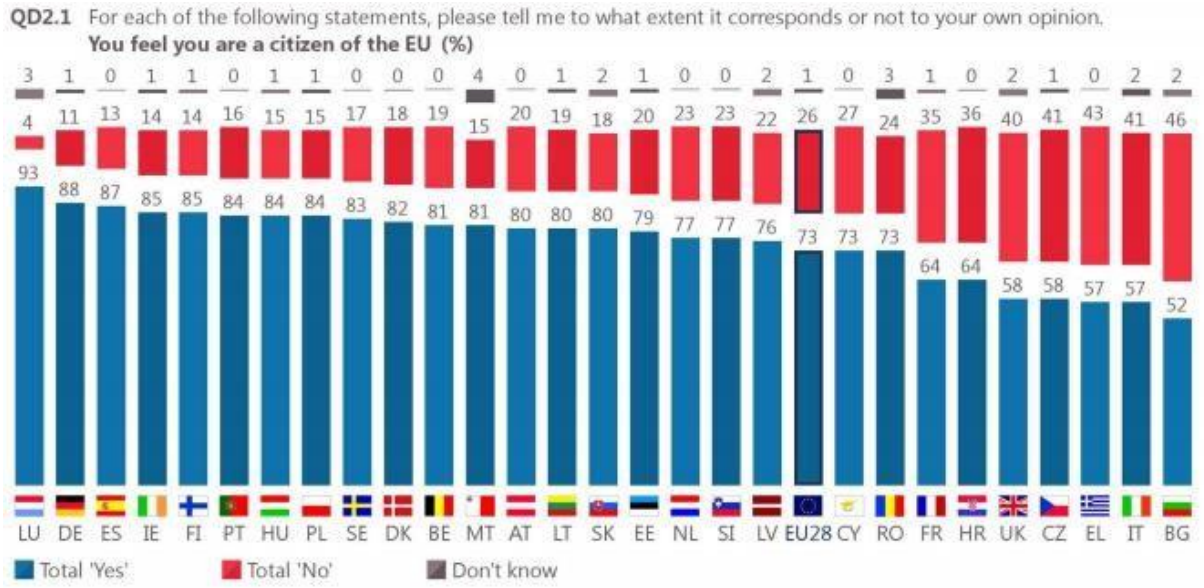
EK 11

AVRUPA VATANDAŞLIĞI

EK 12

AVRUPA VATANDAŞLIĞI (2)

EK 13
1500 İBER YARIM ADASI HARİTASI

EK 14
1789 İBER YARIMADASI GÖRÜNÜM HARİTASI

EK 15
İSPANYA İÇ SAVAŞI HARİTASI

EK 16
İSPANYA GÜNCEL HARİTASI

KRONOLOJİ

1. I. Pön Savaşı	M.Ö. 264-241
2. II. Pön Savaşı	M.Ö. 218-201
3. III. Pön Savaşı	M.Ö. 149-146
4. Roma İmparatorluğu'nda Resmi Din Hristiyanlık (Theodosius Dönemi)	379
5. Romalı Kralı Theodosius'un Ölümü	395
6. Vizigotların İtalya Seferi	400-410
7. Vizigotlar İber Yarımadasında	467- 710
7. Müslümanların Adaya Girişi (Emeviler)	710
8. Müslümanların Adayı Tamamen Ele Geçirmesi (I. Abdurrahman	759
9. II. Abdurrahman Dönemi	850
10.III. Abdurrahman Dönemi	912
11.Halifeliğin Feshi, Hristiyanlığın Güçlenmesi	1031
12.Gırnata Emirliği'nin Kurulması	1249

13.Aragon – Kastilya Krallıklarının Birleştirilmesi	1469
14.Gırnata Emirliği’nin Yıkılması	1492
15.Kolomb’un Deniz Seferi	1492
16.I. Carlos Dönemi	1517
17.II. Felipe Dönemi	1556
18.III. Felipe Dönemi	1598
19.II. Carlos Dönemi	1621
20.V. Felipe	1665
21.I. Louis	1700
22.V. Felipe (Yeniden)	1724
23.VI. Fernando	1724
24.III. Carlos	1746
25.IV Carlos	1759
26.Napoleon’un İspanya İşgali	1788
27.Joseph Bonaparte’nin Tahta Çıkışı	1808

28.VII. Fernando	1808
29.Fransa Birkez Daha İspanya'yı İşgal Etti.	1814
30.Fransa Birkez Daha İspanya'yı İşgal Etti	1823
31.II. Isabel	1843
32.Ispanya'nın Bir Cumhuriyet Olarak İlan Edilmesi	1873
33.XII. Alfonso	1876
34.Maria Cristina (Naip)	1885
35.XIII. Alfonso	1898
36.General Primo	1923
37.İspanya İç Savaşı	1936
38.Diktatör Franco Döneminin Başlaması	1939
39.İspanya Birleşmiş Millet Üyesi Oldu	1955
40.I. Juan Carlos ve Cumhuriyete Geçiş Dönemi	1975
41.Başbakan Adolfo Suárez	1977

42.Başbakan Felipe González	1982
43.İspanya'nın Nato'ya Katılması	1982
44.Avrupa Ekonomik Topluluğuna İspanya'nın Kabul Edilmesi	1986
45.Başbakan José María Aznar	1996
46.Başbakan José Luis Rodríguez Zapatero	2004
47.Dünya Ekonomik Krizi	2008
48.Başbakan Mariano Rojoy	2011
49.Başbakan Pedro Sánchez	2018